

Mt-p 128758

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบุรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

นางแพรทอง มูลเมืองแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2563

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นางแพรทอง มูลเมืองแสน แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....ปี.....
04 ส.ค. 2563

ชื่อเรื่อง : ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัย : นางแพรทอง มูลเมืองแสน

ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

ปีการศึกษา : 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 290 คน โดยการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะเปอร์สมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง และปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .625 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรได้ ร้อยละ 39 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ ผู้นำควรคิดโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม ควรสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุเพื่ออนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ เทศบาลควรจัดให้มีการไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการทบทวนถอดบทเรียนจากการทำงานกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการตามความเหมาะสม

ควรจัดพื้นที่นันทนาการให้ผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย พบปะสังสรรค์ การรับบริการ
ตรวจสุขภาพ

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ, การพัฒนาคุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'อ.อ.อ.', is written over a horizontal line.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : Factors Affecting the Effectiveness of Quality of Life Development of the Elderly in Banpao Subdistrict Municipality Kasetsombun District Chaiyaphum Province

Author : Mrs. Praethong Moolmungsan

Degree : Master of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University

Advisor : Associate Professor Dr. Saovalak Kosonkittiumporn
Associate Professor Dr. Sanya Kanaphum

Year : 2020

ABSTRACT

The objectives of this research were to study level of effectiveness of quality of life development of the elderly in Ban Pao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province. To study factors affecting the effectiveness of quality of life development of the elderly in Banpao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province and to study other suggestion. The samples were elderly in Banpao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province, 290 people, Sampling technique with Taro Yamane method. The research instruments was a rating - scale questionnaire. The statistics used percentage , mean , frequency , standard deviation (S.D.) and analysis about factors affecting the effectiveness of quality of life development of the elderly in Banpao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province. by Multiple Linear Regression Analysis.

The results of research were as follow : (1) The level of effectiveness of quality of life development of the elderly in Ban Pao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province. was rated at a moderate level. (2) Factors affecting the effectiveness of quality of life development of the elderly in Banpao subdistrict municipality Kasetsombun district Chaiyaphum province include : Community participation factors, strong social network factors and supporting from local administrative organizations factors. The correlation coefficient was 0.625 and descriptive variation was 39 percentage significantly at .05 level. (3) The study also suggested : Leaders should think of a career promotion program for the elderly as appropriate. Community members should be

encouraged to organize activities with the elderly to preserve important traditions. The municipality should arrange for a study visit to manage the elderly group in other areas. Successful. There should be a review of lessons learned from working in the elderly group activities and management style improvement as appropriate. Recreation areas should be provided for the elderly to relax, exercise, socialize, receive health check-up services.

Keywords : Effectiveness, Quality of Life Development, Elderly

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, cursive letters.

Major Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยคามอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โภศลกิตติอัมพร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ เมย์ไธสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร. ภัคดี โพธิ์สิงห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาศ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป้า ที่ให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย และให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณบุพการี ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้วิจัยมาโดยตลอด ตลอดจนผู้ที่ให้คำแนะนำอื่น ๆ ที่ไม่ถูกกล่าวถึง ซึ่งได้ส่งเสริมให้ข้อคิดเห็นที่เป็นคุณประโยชน์กับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัย ขอมอบคุณความดีนี้ให้แก่ บิดา - มารดา ตลอดจนบูรพาจารย์ ทุกท่านที่ได้ประศาสน์การศึกษาแก่ผู้วิจัย

นางแพรทอง มูลเมืองแสน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ค
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.3 สมมติฐานการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	20
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล	33
2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	52
2.5 บริบททั่วไป	59
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	70
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	71
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	71
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	73
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
3.4 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	75
3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	76

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	77
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย	77
4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	78
4.3 ผลการวิจัย	79
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	99
5.1 สรุป	99
5.2 อภิปรายผล	101
5.3 ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	105
ภาคผนวก	112
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	113
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	124
ภาคผนวก ค ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	127
ภาคผนวก ง ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์	131
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	135
ประวัติผู้วิจัย	136

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า	
3.1	จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ทั้ง 8 ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	72
4.1	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	79
4.2	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน	81
4.3	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหารท้องถิ่น	82
4.4	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	83
4.5	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	84
4.6	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	85
4.7	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการหนุนเสริม จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	86
4.8	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน	87
4.9	ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาล ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ	88

ตารางที่	หน้า
4.10 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ	89
4.11 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ	90
4.12 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ	91
4.13 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ	92
4.14 การกำหนดรหัสตัวแปรที่จะใช้ในการนำเข้าสู่สมการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	93
4.15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างตัวแปรอิสระ จำนวน 5 ตัวแปร	94
4.16 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง	94
4.17 ลำดับตัวแปรพยากรณ์ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของปัจจัย ที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม	95
4.18 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	97
ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม	125
ค.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	128

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	70

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประชากรโลกในปัจจุบันและอนาคตจะเป็นโลกของผู้สูงอายุ เนื่องจากประชากรโลกจะมีอายุยืนยาว ขึ้นและมีอัตราการเกิดลดน้อยลงทำให้จำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันทั่วโลก พบว่า มีผู้สูงอายุประมาณ 600 ล้านคน (ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์หรือมากกว่า) แต่ใน ปีค.ศ. 2025 จะเพิ่มขึ้นเป็น 1,200 ล้านคน และในปี ค.ศ. 2050 จะเพิ่มเป็น 2,000 ล้านคน หมายความว่า ผู้สูงอายุจะมีจำนวนมากกว่าเด็กและเยาวชนที่อายุ น้อยกว่า 15 ปี ในขณะที่สภาพปัญหาในอนาคตผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งมีแนวโน้มที่จะขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับ ปัญหาการสูงอายุของประชากรในสังคมในประเทศ

ปัจจุบันโครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาวะการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) รัฐบาลได้กำหนดให้มีการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรของประเทศ มีความสัมพันธ์ต่อกันและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุหลายประการ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงของรายได้ และการทำงาน ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสวัสดิการสังคม (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553, น. 1) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงการเตรียมพร้อมก่อนก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัย ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มี ศักยภาพ (Active Aging) อยู่เพียงจำนวนน้อยอีกทั้งจากการศึกษากรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) พบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ และมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลากหลายด้านที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ข้อเสนอแนะและมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดช่องว่างของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโลกและบริบทไทย

เนื่องจากสภาพร่างกายและความเสื่อมตามวัยทำให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคเรื้อรัง และเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะทุพพลภาพ ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทุพพลภาพ เช่น ผู้ที่เป็นเส้นเลือดสมองตีบแตก ตัน จากการไม่ได้ควบคุมความดันโลหิตจำเป็นต้องการผู้มาดูแล ซึ่งผู้ดูแลอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัว ดังนั้นจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาและทรัพยากร เพื่อให้มีการเตรียมการรับมือกับประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นส่วนสำคัญมากที่สุด ก็คือ การเตรียมความพร้อมของการสาธารณสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่กำลังพัฒนา เพื่อเน้นและให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรัง ซึ่งโรคเรื้อรังเป็นโรคที่ก่อให้เกิดภาวะโรคสูงสุดแก่ผู้สูงอายุ การดำเนินงานเพื่อให้มีการส่งเสริมสุขภาพควบคุมป้องกันโรคตั้งแต่ในชุมชน รวมถึงการบำบัดรักษาภายในหน่วยบริการจะสามารถลดภาระโรคจากโรคเรื้อรังในผู้สูงอายุได้โรคเรื้อรังหลายโรคมีความสัมพันธ์กับภาวะทุพพลภาพและมีผลกระทบต่ออายุไขของผู้สูงอายุรวมถึงสถานะเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งในกรณีนี้สามารถป้องกันได้ อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับเรื่องการป้องกันโรคในระดับบุคคล โดยการให้การศึกษาในระดับบุคคลก่อนที่จะเกิดโรคจะสามารถเพิ่มโอกาสให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ด้อยการสหประชาชาติจึงสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ดีและมีความมั่นคง นั่นก็คือ Active Ageing ซึ่งจะสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ ประกอบด้วย ประเด็นปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ สุขภาพร่างกาย ความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สิน และการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว ชุมชนเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าในปัจจุบันโรคเรื้อรังได้มาแทนที่โรคเฉียบพลันและกลายเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญทั่วโลก (Gray, 2006) ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ ยังขาดระบบการดูแลผู้ที่เจ็บป่วยเรื้อรังทั้งในสถานบริการและในชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยกลุ่มนี้ อีกทั้งยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลที่แท้จริง นอกจากนี้ผู้สูงอายุเป็นโสดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.2 เป็นร้อยละ 2.2 และสัดส่วนการหย่าหรือแยกกันอยู่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.7 เป็นร้อยละ 3.7 ปัจจุบัน 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุยังทำงานเชิงเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุไทยมี จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยประมาณ 5 คน และในอนาคตจะลดลงเหลือประมาณ 2 คน อาจหมายถึงโอกาสที่ผู้สูงอายุจะมีบุตรไว้พึ่งพิงยามสูงอายุลดลงด้วยภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะพึ่งพิงต้องการการดูแลแบบต่อเนื่องและการดูแลระยะยาว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงรูปแบบความเจ็บป่วยและความต้องการของการบริการที่เปลี่ยนไป คือ มีความต้องการในการดูแลระยะยาวมากขึ้น ขณะที่ความสามารถในการดูแลของครอบครัวลดน้อยลง เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในการดูแลสุขภาพและสังคมผู้สูงอายุในระยะยาวและพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการสร้างความพร้อมก่อนก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุในอนาคตประกอบกับในต่างประเทศมีงานวิจัยด้านกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งและค่อนข้างหลากหลาย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในประเทศไทย พบว่า มีการวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มี ศักยภาพ (Active Aging) อยู่เพียงจำนวนน้อยอีกทั้ง

จากการศึกษากรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมของสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552) พบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากที่ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ และมาตรการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุหลากหลายหลายด้านที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน โดยขาดการบูรณาการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ข้อเสนอแนะและมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นเอกภาพก่อให้เกิดช่องว่างของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโลกและบริบทไทย ผู้วิจัยจึงได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการในรูปแบบการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุของผู้ใหญ่ตอนปลายไปสู่การปฏิบัติอันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนา ผู้สูงอายุที่มีทิศทางการพัฒนาและมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีพลัมพลัง (Active Aging) มีโอกาสที่เหมาะสมมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคน้อย มีความสามารถทางกาย ช่วยเหลือตนเองได้มีส่วนร่วมในครอบครัวและสังคม และมีความมั่นคงในชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้เท่าเทียมกับประชากรวัยอื่น (WHO, 2545) นักวิชาการไทยระบุว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี มีความคล่องแคล่วว่องไว สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดูแล และพึ่งตนเองได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทำประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคม และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งสมาชิก รุ่นอื่นในสังคม (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2551)

ความเป็นมาในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือโรงเรียนส่งเสริมผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกันแล้วจึงค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง

การดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ การก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นปัญหาเชิงพื้นที่ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า จากผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีการดำเนินชีวิตตามอัตภาพ ซึ่งแบ่งองค์ประกอบ ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสุขสบาย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี บางส่วนยังขาดความมั่นคงทั้งทางด้านที่อยู่อาศัย และด้านการเงิน 2) ด้านสัมพันธภาพ ผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์อันดีทั้งกับครอบครัวและบุคคลอื่นในชุมชนที่อาศัยอยู่ บางครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวยังขาดผู้ดูแลอย่างถูกต้องใกล้ชิด 3) ด้านกิจกรรมในสังคมและชุมชน พบว่า ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวต้องเร่งรีบในการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุเองได้ลดบทบาทการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมลง เนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพการไปมาไม่สะดวกแต่ยังคงร่วมกิจกรรมทางศาสนา 4) ด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุให้ความสนใจที่จะเข้าร่วมโรงเรียนสอนอาชีพ โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุและกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ ในเวลาว่างก็อ่านหนังสือพิมพ์และหนังสือประเภทต่าง ๆ และยังมีกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสภาพทางร่างกาย และจิตใจ ป่วยติดเตียง และสภาวะซึมเศร้าที่ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เทศบาลตำบลบ้านเป่าอยู่ในระหว่างการประสานภาคีเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้าไปดูแล ซึ่งเทศบาลตำบลบ้านเป่ามีจำนวนประชากรที่มีอายุ 60 ปี มากเป็นอันดับที่ 1 ของอำเภอเกษตรสมบูรณ์เมื่อเทียบตามสัดส่วนประชากรทั้งหมดของอำเภอ แต่ยังคงขาดองค์ประกอบหลายอย่างในการส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ (เทศบาลตำบลบ้านเป่า, 2563)

จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมา ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อเป็นการสนองตอบต่อความต้องการในการส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยผ่านรูปแบบการดูแลสุขภาพร่างกายสำหรับผู้สูงอายุในระยะยาวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

1.2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.2 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1.1 พื้นที่

1) เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

1.4.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนทั้ง 8 ชุมชน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,050 คน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 290 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร (Yamane, 1973, p. 727) และสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก

1.4.1.3 ด้านตัวแปร

1) ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่

- 1.1) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
- 1.2) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 1.3) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
- 1.4) ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
- 1.5) ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย

- 2.1) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ
- 2.2) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย
- 2.3) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ
- 2.4) คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม
- 2.5) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

1.4.1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ อยู่ระหว่างเดือนตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2562

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

“คุณภาพชีวิต” หมายถึง การรับรู้ของบุคคลต่อสภาพการดำรงชีวิตของตน ซึ่งวัดจากความพึงพอใจในเรื่องความเป็นอยู่ ความสุข สุขภาพกาย และจิต อาหารการกิน การมีสิ่งของใช้ตามความจำเป็น การอยู่ในสภาพแวดล้อม และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

“คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” หมายถึง การกำหนดแนวทางหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความพอใจในชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายและใจที่ดี การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ดีที่สุดจากความพึงพอใจที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ ดังนั้นด้านร่างกายด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บสามารถเคลื่อนไหวร่างกาย ดูแลตนเองในเรื่องอาหาร และโภชนาการ ตลอดจนการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความเป็นอยู่ที่ดีที่เกิดขึ้นเพราะความสามารถทางเศรษฐกิจของตนเอง ประกอบด้วย การประกอบอาชีพหลักอยู่ การมีอาชีพเสริมรายได้อยู่ ความต้องการได้รับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ รายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ รายได้ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลาน การมีเงินเก็บสะสมเพื่อการดำรงชีพ รายจ่ายเพียงพอต่อการดำรงชีพอยู่ การเสียค่ารักษาพยาบาลด้วยตนเอง การช่วยงานการกุศลทำไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินจากลูกหลาน การไม่มีภาวะหนี้สินจะต้องจ่ายเป็นประจำ

2. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย หมายถึง ความสมบูรณ์ของสุขภาพร่างของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ความไม่การเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว การมีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวันใหม่ (ทั้งเรื่องงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน) ความพอใจกับการนอนหลับ ความสามารถทำอะไร ๆ ผ่านไปได้ในแต่ละวันการทำงาน หรือมีชีวิตอยู่ได้ในแต่ละวัน ความสามารถในการทำงานได้อย่างที่เคยทำมาความสามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเองได้

3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง ความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ประกอบด้วย ความพอใจกับชีวิต (เช่น มีความสุข ความสงบมีความหวัง) การมีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ ดี พพอใจในตนเอง การยอมรับรูปร่างหน้าตาของตัวเอง ความรู้สึกไม่ดี เช่น รู้สึกเหงา เศร้า หดหู่ สิ้นหวัง วิตกกังวล ความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตท่านมีความหมายมาก

4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง ความสมบูรณ์ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบด้วย ความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา ความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อนๆ ความพอใจในชีวิตทางเพศของท่านแค่ไหน

5. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยดี ความพอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ รายได้พอใช้จ่ายตามความจำเป็นสามารถไปใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็นได้รับรู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน มีโอกาสที่ได้พักผ่อนคลายเครียด สภาพแวดล้อมดีต่อสุขภาพ พพอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหน

“ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ” หมายถึง เงื่อนไขที่มีผลต่อการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1. ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ มีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟังที่มีประสิทธิผล กล้าที่จะเสี่ยง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหา การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพผู้สูงอายุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง หมายถึง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเยี่ยมเยือนเครือข่าย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับ จัดให้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

4. ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยการทบทวนตนเองและสรุปทบทเรียนในการทำงาน เป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ พยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ ออกแบบยุทธวิธีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วเสร็จ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานให้ความสำคัญกับภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง อย่างมีระเบียบ แบบแผน และกฎหมายรองรับ

6. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีชีวิต และมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1.6.2 สามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1.6.3 สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษามาทำการวางแผนและพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม
ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัย ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ไว้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
3. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล
4. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
5. บริบททั่วไป
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุ ว่าบุคคล ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย

สุรกุล เจนอบรม (2541, น. 6 - 7) ได้กำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุว่าบุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุมีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกัน โดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริงตามปีปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี
3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญาการรับรู้ และเรียนรู้ที่ถดถอยลง
4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542, น. 347) ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544, น. 10 - 11) ได้เสนอข้อคิดเห็นของ (Barrow and Smith, 1981, p. 32) ว่าเป็นการยากที่จะกำหนดว่าผู้ใดชราภาพ หรือสูงอายุแต่สามารถพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ประเพณีนิยม (Tradition) เป็นการกำหนดผู้สูงอายุ โดยยึดตามเกณฑ์อายุที่ออกจากราชการ เช่น ประเทศไทยกำหนดอายุวัยเกษียณอายุ เมื่ออายุครบ 60 ปี แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนด อายุ 65 ปี เป็นต้น

2. การปฏิบัติหน้าที่ทางร่างกาย (Body Functioning) เป็นการกำหนดโดยยึดตามเกณฑ์ทางสรีรวิทยา หรือทางกายภาพ บุคคลจะมีการเสื่อมสลายทางสรีรวิทยาที่แตกต่างกัน ในวัยสูงอายุ อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย จะทำงานน้อยลงซึ่งแตกต่างกันในแต่ละบุคคล บางคนอายุ 50 ปี ฟัน อาจจะหลุดทั้งปากแต่บางคนอายุถึง 80 ปี ฟันจึงจะเริ่มหลุด เป็นต้น

3. การปฏิบัติหน้าที่ทางด้านจิตใจ (Mental Functioning) เป็นการกำหนดตามเกณฑ์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การจำ การเรียนรู้ และความเสื่อมทางด้านจิตใจ สิ่งที่พบมากที่สุด ในผู้สูงอายุ คือ ความจำเริ่มเสื่อม ขาดแรงจูงใจ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าบุคคลผู้สูงอายุทุกคนจะมีสภาพเช่นนี้

4. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self - Concept) เป็นการกำหนดโดยยึดความคิดที่ผู้สูงอายุมองตนเอง เพราะโดยปกติผู้สูงอายุมักจะเกิดความคิดว่า “ตนเองแก่ อายุมากแล้ว” และส่งผลต่อบุคลิกภาพทางกาย ทางความรู้สึก ทางด้านจิตใจ และการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดที่ผู้สูงอายุนั้น ๆ ได้กำหนดขึ้น

5. ความสามารถในการประกอบอาชีพ (Occupation) เป็นการกำหนดโดยยึดความสามารถในการประกอบอาชีพ โดยใช้แนวความคิดจากการเสื่อมถอยของสภาพทางร่างกาย และจิตใจคนทั่วไป จึงกำหนดว่าวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องพักผ่อน หยุดการประกอบอาชีพ ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในวัยสูงอายุ จึงหมายถึง บุคคลที่มีวัยเกินกว่าวัยที่จะอยู่ในกำลังแรงงาน

6. ความกดดันทางอารมณ์ และความเจ็บป่วย (Coping with Stress and Illness) เป็นการกำหนดโดยยึดตามสภาพร่างกาย และจิตใจ ผู้สูงอายุ จะเผชิญกับสภาพโรคร้ายไข้เจ็บอยู่เสมอ เพราะสภาพทางร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เริ่มเสื่อมลง นอกจากนั้น ยังอาจเผชิญกับปัญหาทางด้านสังคม

อุบลรัตน์ เพ็งสถิตย์ (2546, น. 7) กล่าวว่า ผู้สูงอายุในสังคมไทย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายในลักษณะของการเสื่อมถอย การเจริญเติบโตของร่างกาย และความต้านทานโรคน้อยลง ความสามารถด้านการปรับตัว และบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคล จะมีความสามารถที่แตกต่างกันออกไป

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง มีบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง การแบ่งกลุ่ม ผู้สูงอายุจากการกำหนดว่า บุคคลที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ผู้สูงอายุแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น มีอายุ 60 - 74 ปี 2) กลุ่มผู้สูงอายุวัยปลาย มีอายุ 75 ปีขึ้นไป

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

ความสูงอายุนั้น จะขึ้นอยู่กับเวลาของการมีชีวิต และสัมพันธ์โดยตรงกับความเจริญ และความเสื่อมถอยของร่างกายมนุษย์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยวัยสูงอายุนั้น การเปลี่ยนแปลงทุกองค์ประกอบของมนุษย์ ดังนี้ (วิไลวรรณ ทองเจริญ, 2554, น. 65 - 84)

2.1.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Changes) ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงแห่งความเสื่อมอย่างถดถอยลงทุกระบบของร่างกาย ผิวหนังบางลงเหี่ยวย่นฉีกขาดง่าย การระบายความร้อนไม่ดี ผมนมีจำนวนลดลง การเคลื่อนไหว และความคิดเชื่องช้า สายตาเสื่อม มองเห็นไม่ชัด หูตึง การรับกลิ่นลดลง กล้ามเนื้ออ่อนแรง กระดูกเสื่อม ระบบหัวใจ และหลอดเลือดเสื่อม ระบบภูมิคุ้มกันทำงานลดลง ระบบทางเดินหายใจเสื่อมลง ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ง่าย เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคติดเชื้อต่าง ๆ ซึ่งความเสื่อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลไม่เท่ากันขึ้นกับกรรมพันธุ์ เพศ อาชีพ การดูแลสุขภาพ อาหาร สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุ มีสภาพร่างกายที่อ่อนแอ ความสามารถในการช่วยเหลือหรือดูแลตนเองก็ลดลงไป สิ่งเหล่านี้ล้วนชักนำไปสู่การเจ็บป่วยของผู้สูงอายุทั้งนั้น

2.1.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Changes) ผู้สูงอายุ มักจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพไปตามความคิดเห็นของตน ซึ่งอาจเกิดจากการรับรู้ในเรื่องของอายุ และการยอมรับของสังคม ซึ่งผู้สูงอายุมักรู้สึกว่าคุณค่าตนไม่เป็นที่ต้องการของผู้ที่อ่อนวัยกว่า จึงมักมีบุคลิกภาพ ใจน้อย อ่อนไหวง่าย รู้สึกไม่มั่นคง ไม่ปลอดภัย ช่างบ่น โกรธง่าย คิดถึงแต่ตนเอง การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ความจำผู้สูงอายุจะมีการเรียนรู้ช้าลง มีความลำบากในเรื่องความจำระยะสั้นแต่การเรียกกลับ ซึ่งเป็นความจำระยะยาวยังคงสูงอยู่ในด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ผู้สูงอายุยังมีอยู่มากในด้านสติปัญญา ผู้สูงอายุปกติ จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านสติปัญญาเสื่อมถอยลงเพียงเล็กน้อย หรือไม่เปลี่ยนแปลงเลย

2.1.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Changes) เมื่อบุคคลเข้าสู่วัยสูงอายุภาระหน้าที่ และบทบาททางสังคมจะลดลงเนื่องจากข้อจำกัดทางร่างกาย และการเกษียณอายุทำให้ผู้สูงอายุห่างจากสังคมออกไป เพื่อนฝูงลดลง รายได้ลดลง แบบแผนการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป

นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมทำให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของครอบครัว จากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นเหตุให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกเหงา โดดเดี่ยว อีกทั้งการสูญเสียเพื่อนฝูงและคู่ชีวิตก็ทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้นจะรู้สึกซึมเศร้า สิ้นหวัง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิตจากการที่ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นหลายด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบเสื่อมถอยในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การเจ็บป่วย ด้านจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและการรับรู้ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกใจน้อย อ่อนไหว ไม่นั่นคง ด้านสังคมมีการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และบทบาททำให้ผู้สูงอายุจะรู้สึกโดดเดี่ยว เกิดภาวะซึมเศร้าที่ตามมาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินชีวิต และเกิดความต้องการที่แตกต่างกันไป ดังนั้นเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องตอบสนองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ

2.1.3 นโยบาย และมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้

หมวด 3 สิทธิ และเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้ (6) เด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 53 บุคคล ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 80 รัฐ ต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้ (1) คุ้มครอง และพัฒนาเด็ก และเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิง และชาย เสริมสร้าง และพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบัน ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์ และจัดสวัสดิการให้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้

มาตรา 84 รัฐ ต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้ จัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างทั่วถึง

1. นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเพิ่มกำลังซื้อภายในประเทศ สร้างสมดุล และความเข้มแข็งอย่างมีคุณภาพให้แก่ระบบเศรษฐกิจมหภาค โดยมีการจัดให้มีเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้ที่มีอายุ 60 - 69 ปี จะได้รับ 600 บาท อายุ 70 - 79 ปีจะได้รับ 700 บาท อายุ 80 - 89 ปีจะได้รับ 800 บาท และอายุ 90 ปีขึ้นไป จะได้รับ 1,000 บาท

2. นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี นโยบายหลักในการบริหารประเทศภายในช่วงระยะเวลา 4 ปี แบ่งออกเป็นนโยบายตามด้านต่าง ๆ 8 ด้าน ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ คือ นโยบายสังคม และคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.4 นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต

2.1.4.1 นโยบายการพัฒนาสุขภาพของประชาชน โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ตั้งแต่ในช่วงตั้งครรภ์ วัยเด็ก วัยเจริญพันธุ์ วัยบรรลุนิติภาวะ วัยชรา และผู้พิการ สนับสนุนโครงการส่งเสริมเชาว์ปัญญาของเด็ก และให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน สนับสนุนโครงการพัฒนาศูนย์ส่งเสริมสุขภาพสตรี เพื่อดูแลสุขภาพของสตรี และเด็ก อย่างบูรณาการทั่วประเทศ รวมทั้งเผยแพร่ให้ความรู้ และดูแลป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และลดความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี สนับสนุนโครงการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และผู้พิการ เพื่อดูแลผู้สูงอายุ และผู้พิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้ได้เข้าถึง การบริการอย่างมีศักดิ์ศรีมีคุณภาพและเป็นธรรม รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชนจัดการ ประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2.1.4.2 นโยบายความมั่นคงของชีวิต และสังคม โดยการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะต่าง ๆ สำหรับรองรับ ผู้สูงอายุ และคนพิการ สร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ พัฒนาบริการสุขภาพอนามัย ให้การสงเคราะห์ จัดการศึกษา จัดสวัสดิการ รวมถึงหาอาชีพให้แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มี ประสพการณ์สูง สมควรเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาบ้านเมืองอันจะขาดไม่ได้

1) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ในปัจจุบัน จำนวนผู้สูงอายุ และสัดส่วน ผู้สูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลัง เคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging)” อันจะมีผลต่อสภาพ ทางสังคม สภาวะเศรษฐกิจ และการจ้างงาน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรทางสุขภาพ และสังคม ของประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว การกำหนดแผนระยะยาวที่เหมาะสม และเป็นรูปธรรมสำหรับการ เปลี่ยนและพัฒนาจึงเป็นที่ตระหนักทั้งของรัฐและประชาคมต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญในลำดับสูง แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1.1) เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคม ตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม

1.2) เพื่อให้ประชากรทุกคน ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการ และมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

1.3) เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิต และมีหลักประกัน

1.4) เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน มีส่วนร่วมในภารกิจด้านผู้สูงอายุ

1.5) เพื่อให้มีกรอบ และแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่าง ๆ ในสังคม ทั้งภาคประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่างประสาน และสอดคล้องกัน นอกจากนี้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้จัดแบ่งเป็น 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1.5.1) ยุทธศาสตร์ ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากร เพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ

1.5.2) ยุทธศาสตร์ ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ

1.5.3) ยุทธศาสตร์ ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

1.5.4) ยุทธศาสตร์ ด้านการบริหารจัดการ เพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ และการพัฒนา บุคลากรด้านผู้สูงอายุ

1.5.5) ยุทธศาสตร์ด้านการประมวล และพัฒนาองค์ความรู้ ด้านผู้สูงอายุ และการติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

2) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนตามกฎหมาย ตามมาตรา 11 ดังนี้

2.1 ได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวก และรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

2.2 ได้รับการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.3 ได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

2.4 ได้รับการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย หรือชุมชน

2.5 ได้รับการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุ ในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น

2.1.5 สิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้รับรองให้ผู้สูงอายุ ได้รับประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้แก่บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ซึ่งในกฎหมายใช้คำว่า สิทธิผู้สูงอายุให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1.5.1 สิทธิได้รับการบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก และรวดเร็ว แก่ผู้สูงอายุเป็นพิเศษ

2.1.5.2 สิทธิได้รับบริการด้านการศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

2.1.5.3 สิทธิได้รับบริการ ด้านการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

2.1.5.4 สิทธิในการพัฒนาตนเอง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย หรือชุมชน

2.1.5.5 สิทธิได้รับการอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุ ในอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือการบริการสาธารณะอื่น

2.1.5.6 สิทธิได้รับการช่วยเหลือ ด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม

2.1.5.7 สิทธิได้รับการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ

2.1.5.8 สิทธิในการได้รับการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

2.1.5.9 สิทธิในการได้รับคำแนะนำ ปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาคอครบครัว

2.1.5.10 สิทธิได้รับบริการการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

2.1.5.11 สิทธิได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

2.1.5.12 สิทธิได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

2.1.5.13 สิทธิประการอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2.1.6 การเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ

การเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุถือเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่งที่มีเป้าหมายอยู่ที่การประสบความสำเร็จ และความสุขในชีวิต

บุญเทือง โปธิเจริญ (2551, น. 122 - 123) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า เมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ต้องตั้งใจเรียนหมั่นขวนขวายหาความรู้ เพื่อจะมีโอกาสได้งานที่ดี เมื่อถึงวัยทำงานต้องตั้งใจทำงานอย่างมุ่งมั่น ซื่อสัตย์สุจริตสร้างผลงานให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อความภาคภูมิใจของตนเอง รู้จักเก็บออมเงิน เพื่อสร้างฐานะและความมั่นคงของชีวิต ไม่ใช่ชีวิตทรูทรากพุ่มเพื่อยึดติดในยศ อำนาจ ตำแหน่ง ดูแลรักษา

สุขภาพร่างกาย และจิตใจให้แข็งแรง เพื่อที่เมื่อถึงวัยเกษียณ จะสามารถปรับตัวปรับใจให้กับการที่ต้องออกจากงาน และยอมรับความชราที่มาเยือน พร้อมเริ่มต้นชีวิตใหม่ในวัยเกษียณได้อย่างมีความสุข

ประนอม โอทกานนท์ (2554, น. 39) ใช้ คำว่าความสุขสมบูรณ์ในชีวิต (Wellness) แบ่งช่วงชีวิตของบุคคลออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งช่วงวัยสูงอายุนี้จะเป็นยุคทองของชีวิตหากบุคคลได้มีการวางแผน และเตรียมความพร้อมมาอย่างดี และรัดกุม การวางแผนใช้ชีวิตหลังเกษียณ จึงมีความสำคัญมากเท่ากับการวางแผนการศึกษาในวัยเด็ก และการวางแผนในการประกอบอาชีพในวัยผู้ใหญ่ การวางแผน เพื่อใช้ชีวิตหลังเกษียณอายุอย่างมีคุณภาพบุคคลต้องพิจารณาตนเองและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสังคม ได้แก่ สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การใช้เวลา สถานที่ที่อยู่อาศัย วิถีชีวิตใหม่ และฐานะการเงินที่เปลี่ยนไป เพื่อให้กระบวนการนี้ต่อเนื่อง เป็นการป้องกันภาวะวิกฤติในช่วงสุดท้ายของชีวิต

สำหรับช่วงระยะเวลาความพร้อม เพื่อเกษียณอายุที่เหมาะสมนั้น ฉันทโสภาคย์ เกษมสันต์ (2542, น. 1) แนะนำว่า บุคคลควรเริ่มเตรียมตัว 10 - 20 ปี ก่อนเกษียณอายุ เหตุที่สนับสนุนให้ข้าราชการเตรียมความพร้อมตั้งแต่อายุ 40 ปี เพื่อให้บุคคลมีการเตรียมความพร้อมให้เร็วที่สุด โดยให้เริ่มวางแผนเตรียมการไว้ตั้งแต่อายุ 30 ปี การเตรียมความพร้อมตั้งแต่วัยเยาว์ โดยการมีพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งแก่ตนเองในทุก ๆ ด้าน (Self Support, Self Reliance, Self Sufficiency) มีความสำคัญยิ่งเพื่อจะเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระ และมีศักดิ์ศรี คงสถานภาพช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว และสังคมให้นานที่สุด ก่อนจะเข้าสู่ภาวะพึ่งพา และภาวะทุพพลภาพ

Atchley (1994, p. 210) แบ่งการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุออกเป็น 2 ระยะ

1. ระยะก่อนการเกษียณนาน ๆ (Remote Phase) ระยะนี้ความคิดเรื่องการเกษียณอายุยังอยู่ห่างไกลมาก การเตรียมความพร้อมในระยะนี้สามารถเริ่มได้ตั้งแต่ก่อนวัยทำงาน หรือเริ่มเมื่อวัยทำงาน สิ่งที่เหมาะสมเตรียมในระยะนี้ ได้แก่

1.1 การเงิน ซึ่งต้องมีการเตรียมในระยะยาว บุคคลที่ต้องการมีชีวิตหลังเกษียณที่สบายต้องมีการวางแผนด้านการเงินให้มาก

1.2 การใช้เวลาว่าง การพัฒนาทักษะการใช้เวลาว่างจะทำได้ง่ายในวัยหนุ่มสาว เนื่องจากการศึกษาวิชาการต่าง ๆ เปิดกว้างสำหรับวัยนี้

1.3 การดูแลสุขภาพสุขภาพ สุขภาพวัยเกษียณอายุจะดีได้ ต้องได้รับการดูแลอย่างดี ตั้งแต่วัยหนุ่มสาวบุคคลที่ไม่ดูแลสุขภาพของตนมาแต่ต้นสุขภาพในวัยเกษียณอายุ ก็จะไม่ดีตามไปด้วย

2. ระยะใกล้เกษียณ (Near Phase) ระยะนี้บุคคลเริ่มรู้สึกว่าการเกษียณอายุใกล้เข้ามาถึงตนเองแล้ว เช่น อาจเห็นคู่สมรส หรือเพื่อนร่วมงานวัยใกล้เคียงกันเกษียณอายุสิ่งที่จะต้องเตรียมในระยะนี้ ได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ พยายามยอมรับเกณฑ์ของสังคมที่ถูกกำหนดไว้ไม่วิตกกังวลกับการเกษียณอายุจนเกินไป

2.2 ด้านทัศนคติต่อการเกษียณอายุ หากบุคคลได้มีการเตรียมความพร้อมในระยะก่อนการเกษียณนาน ๆ มาอย่างดี จะไม่เกิดทัศนคติด้านลบต่อการเกษียณอายุ หน่วยงานส่วนใหญ่ มักจะจัดโครงการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุให้แก่ผู้ที่เกษียณในปีสุดท้ายก่อนการเกษียณ ซึ่งจะช่วยให้เรื่องจิตใจและพัฒนาทัศนคติเท่านั้นแต่ไม่สามารถช่วยเหลือในด้านการเงินที่อยู่อาศัย และสุขภาพ แก่ผู้เกษียณอายุได้ เพราะเรื่องเหล่านี้ ต้องใช้ระยะเวลาค่อนข้างยาวนานและต้องทำมาโดยสม่ำเสมอในการเตรียมการ

2.1.7 การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุด้านต่าง ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุราชการสามารถสรุปแนวคิดในการวางแผนเตรียมความพร้อมก่อนการเกษียณอายุได้เป็น 5 ด้าน (บรรลุ ศิริพานิช, 2551, น. 39 - 92 ดังนี้

2.2.1.1 การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเมื่อเกษียณอายุแล้วรายได้ที่เคยได้รับจะลดน้อยลง หากไม่มีการเตรียมความพร้อมด้านการเงินไว้ล่วงหน้าจะประสบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้เกษียณอายุควรมีการเตรียมความพร้อมเรื่องทรัพย์สินเงินทองไว้ล่วงหน้าตั้งแต่วัยกลางคน เพราะเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วโอกาสที่จะหางานที่มีรายได้สูงเป็นไปได้ยาก การหวังพึ่งลูกหลานในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันเป็นเรื่องค่อนข้างลำบาก การมีฐานะการเงินที่มั่นคงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความสุขในบั้นปลายชีวิต ไม่เป็นภาระของลูกหลาน รายงานการศึกษาวิจัยทั้งในและต่างประเทศได้ข้อสรุปตรงกันว่า ความรู้สึกมั่นคงเกี่ยวกับการเงินเป็นปัจจัยสำคัญของความสุขและความพึงพอใจในตัวเอง

2.2.1.2 การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานควรวางแผนเรื่องที่อยู่อาศัยแต่เนิ่น ๆ เพื่อให้เกิดความพร้อม และความมั่นคงในวัยสูงอายุ การเตรียมความพร้อมเรื่องที่อยู่อาศัยมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ

1) ลักษณะการอยู่อาศัย ควรวางแผนล่วงหน้าว่าจะใช้ชีวิตหลังเกษียณอยู่กับใคร อยู่กับคู่สมรส อยู่กับลูกหลาน อยู่กับญาติพี่น้อง หรืออยู่ตามลำพังคนเดียว หากไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองต้องอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น วัด สถานสงเคราะห์ ทั้งของรัฐบาล และเอกชน ทั้งต้องพิจารณาถึงความสะดวกสบายและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ด้วย

2) สถานที่ตั้งที่อยู่อาศัยต้องสะดวกในการเดินทางอยู่ใกล้แหล่งชุมชน หากอาศัยอยู่ตามลำพัง หรือกับคู่สมรสต้องสามารถติดต่อกับบุตรหลาน หรือญาติสนิทได้สะดวก เมื่อต้องการความช่วยเหลือสามารถทำได้ง่าย

3) สภาพที่อยู่อาศัย ต้องจัดบ้าน และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพร่างกาย และข้อจำกัดของวัยสูงอายุ เพื่อลดอันตรายและอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น เป็นบ้านชั้นเดียว หรือมีห้องนอน อยู่บนชั้นล่างของบ้าน พื้นบ้านใช้วัสดุกันลื่น ห้องน้ำมีโถส้วมแบบนั่ง และติดตั้งราวเกาะยึดเพื่อพยุงตัว มีไฟฟ้าให้แสงสว่างเพียงพอ มีระบบตัดไฟฟ้าและไฟฉุกเฉิน มีบริเวณบ้านที่สามารถทำสวนเลี้ยงสัตว์ และทำกิจกรรมเบา ๆ ได้ ระยะห่างระหว่างภายในบ้านมาที่รั้วอยู่ในระยะที่สามารถเดินได้ง่าย

2.2.1.3 การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพร่างกายเป็นสิ่งที่ทุกคน ต้องเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอมาตั้งแต่วัยหนุ่มสาว และวัยกลางคน เพื่อที่ว่าเมื่อถึงวัยเกษียณอายุแล้ว สุขภาพจะไม่ทรุดโทรมเร็วกว่าที่ควรจะเป็นเพราะในวัยนี้ระบบต่าง ๆ ของร่างกายจะมีการเสื่อมลง อย่างชัดเจน โอกาสเกิดโรคจึงเป็นไปได้ง่าย และเมื่อเป็นแล้วต้องใช้เวลารักษานาน รายงานการวิจัย การศึกษาสถานการณ์ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันความต้องการและคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ พบว่า ปัญหาสุขภาพเป็นปัญหาหลักที่พบมากในวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุที่ศึกษาส่วนใหญ่ มีปัญหาสุขภาพ อย่างน้อย 1 ปัญหา โดยมีจำนวนโรคเฉลี่ย 2 โรค ปัญหาสุขภาพที่ได้รับการวินิจฉัย จากแพทย์มากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคข้อเสื่อม โรคเบาหวาน ไขมันในเลือดสูง และโรคหัวใจ

2.2.1.4 การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ การเกษียณอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาท และสถานภาพทางสังคมอย่างฉับพลันถือเป็นภาวะวิกฤตของชีวิต เพราะเป็นความสูญเสียมากที่สุด ในชีวิตอย่างหนึ่ง ผู้เกษียณอายุ มักจะประสบปัญหาความเครียด และการปรับตัว ผู้ที่ปรับตัวเข้ากับ สภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้จะเกิดปัญหาทางด้านจิตใจ มีอารมณ์หงุดหงิด เหนง หดหู่ เปื่อหน่ายชีวิต ซึ่งสภาพจิตใจดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายด้วย ผู้สูงอายุที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อความชรา ทำใจยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ทวนคิดถึงอดีตที่ผ่านมาอย่างอาลัยอาวรณ์พอใจกับชีวิตปัจจุบัน มีจิตใจร่าเริงแจ่มใสจะมีอายุยืนยาว ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจเพื่อรับสภาพการเกษียณอายุ จะช่วยทำให้การปรับตัวภายหลังเกษียณเป็นไปด้วยดี

2.2.1.5 การเตรียมความพร้อมด้านการใช้เวลา การปลดเกษียณเป็นภาวะที่กระทบกระเทือน จิตใจของผู้เกษียณอายุ เนื่องจากภายหลังเกษียณบุคคล จะมีเวลาว่างมาก ถ้าปล่อยเวลาว่างนั้นไปเฉย ๆ จะเป็นสิ่งที่ทำลายชีวิตของผู้เกษียณอายุอย่างมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “Leisure is Even More Dangerous for the Old Than the Young” วิธีป้องกันปัญหา ดังกล่าว คือ ผู้เกษียณอายุต้องไม่ปล่อยให้ตัวเอง มีเวลาว่าง ดังนั้น การมีกิจกรรมจะช่วยให้ผู้เกษียณอายุมีความพึงพอใจในชีวิต และมีความสุขทางใจ นอกจากนี้การร่วมในกิจกรรมบางประเภทยังเป็นการทดแทนบทบาทหน้าที่อันสูญเสียไปเนื่องจากการเกษียณอายุด้วย ซึ่งทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ให้ความสำคัญทางกิจกรรม ทางสังคมว่าเป็นหลักของชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การปรับตัวของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับ กิจกรรมที่ทำยังมีกิจกรรมมากขึ้นเท่าใด ก็จะปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

2.2.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (Quality of Life) มีนักวิชาการหลายสาขา ให้ความหมายที่แตกต่างกันไปตามมุมมองของสาขาวิชาที่ศึกษาคุณภาพชีวิต มีขอบเขตของความหมายกว้างเสมือนเป็นร่มใหญ่ที่ครอบคลุมองค์ประกอบย่อย ๆ เช่น สภาวะสุขภาพ, สภาพร่างกาย, สภาพการดำรงชีวิต, วิถีชีวิต การรับรู้, พฤติกรรม และความสุข เป็นต้น ความหมายของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิต หรือ การมีชีวิตที่มีคุณภาพสามารถมองได้หลายแง่มุมขึ้นอยู่กับมุมมอง เช่น ภูมิหลัง ความต้องการให้ความหมาย หรือการตีความต้องการของสังคม ค่านิยมของสังคม

โกศล มีคุณ (2542, น. 4) นิยามคุณภาพชีวิตว่า สภาพชีวิตที่มีความสำเร็จ สุขสงบ ซึ่งเหมาะสมกับภาวะและวัย คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพิจารณาเป็นด้าน ๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ด้านอาชีพ เศรษฐกิจ และกฎหมาย ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ด้านข้อมูลความรู้ และนันทนาการ

อัจฉรา วงศ์วัฒนามงคล (2553, น. 37) ได้ประมวลความหมายของคุณภาพชีวิตจากนักวิชาการหลายท่าน พอสรุปได้ว่า หมายถึง ลักษณะความพึงพอใจ หรือความสุข ซึ่งสามารถประเมินความพึงพอใจทั้งในภาพรวมและรายด้าน เช่น การทำงาน ครอบครัว และที่อยู่อาศัย

ศรีเมือง พลังฤทธิ์ (2547, น. 22) สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ความพึงพอใจ ความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข มีสุขภาพกายดี มีสุขภาพจิตดี มีอาหารการกินดี มีสิ่งของ หรือเงินใช้ตามความจำเป็นอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

Padilla and Grant (1985, p. 45, อ้างถึงใน ศรีเมือง พลังฤทธิ์, 2547, น. 33) ให้ความหมายว่าคุณภาพชีวิตว่าเป็นการรับรู้ความพึงพอใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามภาวะสุขภาพ คุณภาพชีวิตเป็นระดับความพึงพอใจ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล

Ragsdale and Morrow (1990, p. 355) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้การมีประสิทธิภาพ หรือความสามารถในการกระทำอย่างมีความหมายเพื่อควบคุม หรือจัดการกับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยของตน ทั้งด้านจิต อารมณ์ ความคิด และการดูแลรักษา

The WHOQOL Group (1994) ได้นิยามคุณภาพชีวิต ว่าเป็นการรับรู้ความพึงพอใจ และสถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม โดยจะสัมพันธ์กับเป้าหมาย และความคาดหวังของตนเอง ภายใต้บริบทของวัฒนธรรม ค่านิยม มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สวัสดิการและบริการด้านต่าง ๆ ตลอดจนลักษณะทางการเมืองการปกครองในสังคมที่อยู่อาศัย และสามารถประเมินคุณภาพชีวิตในด้านวัตถุวิสัยและด้านจิตวิสัย

Orem (2001, p. 179) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต ก็คือ ความผาสุก (Wellbeing) ซึ่งเป็น การรับรู้ของบุคคลต่อการมีชีวิตอยู่ตามประสบการณ์ของความพึงพอใจ ความรู้สึก เป็นสุขกาย และสุขใจ จากการรวบรวมความหมายคุณภาพชีวิต ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของบุคคลต่อสภาพการดำรงชีวิตของตน ซึ่งวัดจากความพึงพอใจในเรื่องความเป็นอยู่ ความสุข สุขภาพกาย และจิต อาหารการกิน การมีสิ่งของใช้ตามความจำเป็น การอยู่ในสภาพแวดล้อม และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคม

2.2.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

จากการนิยามความหมาย ของคุณภาพชีวิตของนักวิชาการข้างต้นชี้ให้เห็นว่าคุณภาพชีวิต มีความหมายในหลายมิติ และประกอบด้วย องค์ประกอบของการมีชีวิตที่มีคุณภาพหลายด้าน ดังนั้น มีนักวิชาการที่ศึกษาแนวคิด และองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต โดยแบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ตามมิติต่าง ๆ 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีความหมาย ดังนี้ (สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, 2541, น. 32)

2.2.2.1 ด้านร่างกาย (Physical Domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึก สุขสบายไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดของร่างกายได้ การรับรู้ถึงความสามารถ หรือศักยภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้เรื่องการนอนหลับและพักผ่อน ซึ่งการรับรู้เหล่านี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่ต้องการพึ่งยาต่าง ๆ หรือการรักษา ทางทางการแพทย์อื่น ๆ

2.2.2.2 ด้านจิตใจ (Psychological Domain) เป็นการรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิดความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตนเองที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึง ความเชื่อด้านจิตวิญญาณ การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการ ดำเนินชีวิตมีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

2.2.2.3 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships Domain) เป็นการรับรู้ เรื่องความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

2.2.2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Domain) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระมีความปลอดภัย และมั่นคงในชีวิต

การรับรู้ว่าได้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวกมีแหล่งผลประโยชน์ ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณมีกิจกรรมในเวลาว่าง

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงความพึงพอใจในตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ สถานะความสัมพันธ์ในสังคม และครอบครัวของตน

2.2.3 คุณภาพในการดำรงชีวิต

ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต (2556, น. 17 - 21) การวัดคุณภาพชีวิตควรมีองค์ประกอบของดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญจำแนกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย และตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย

1. ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well - Being) เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจมุ่งไปที่รายได้ของชาติ หรือครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยรายได้ของชาติเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยทั่วไป และนำมาใช้อย่างกว้างขวาง ซึ่งแท้จริงแล้วการทำความเข้าใจตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยเป็นเรื่องไม่ซับซ้อนตัวอย่างของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย ได้แก่ อัตราการอ่านออกเขียนได้ อายุเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ประเภทของที่อยู่อาศัยและค่าครองชีพ ผู้วางนโยบายมักใช้ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยวัดคุณภาพชีวิตของระดับครัวเรือน ชุมชนเมือง และประเทศ การประเมินตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย มักจะเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติอย่างไรก็ตามตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย ไม่สามารถอธิบายสังคมได้อย่างแท้จริง

2. ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well - Being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึกทัศนคติ และความเข้าใจในระดับบุคคล ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งที่จะต้องไม่ได้เนื่องจากมีความยากในการกำหนดและวัดตัวชี้วัดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดความสุข และความพึงพอใจของมนุษย์แนวคิดของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัยสัมพันธ์กับความเข้าใจ และทัศนคติในเรื่องของชีวิตที่เป็นสุข ทั้งด้านครอบครัวเพื่อนฝูงและมาตรฐานความเป็นอยู่ตัวชี้วัดในเรื่องของการประสบความสำเร็จ ความปลอดภัยและความสนุกสนาน รวมถึงชีวิตการทำงานและครอบครัว การประเมินเชิงอัตวิสัยอยู่บนพื้นฐานของการรายงานความเข้าใจความรู้สึก และการตอบสนองของบุคคล

Beadle - Brown (2008, p. 380) ได้นำเสนอการแบ่งคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการกำหนดตัวชี้วัดเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. คุณภาพชีวิต ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) การรวมกลุ่มทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิต (เช่น วิถีทางการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อความเหมาะสม รวมถึงพฤติกรรม

ที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อวิถีการดำเนินชีวิต) การช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ (เช่น ความพึงพอใจในการบริการทางสังคม การยอมรับทางสังคม และสถานภาพทางสังคม)

2. คุณภาพชีวิต ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ (Physical Well - Being) ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางสุขภาพ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การมีสุขภาพดี การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ อาหาร และโภชนาการ ความสามารถในการเคลื่อนไหวของร่างกาย และการดูแลสุขภาพ

3. คุณภาพชีวิต ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการมีมิตรภาพ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้บริบทสถานที่ทำงาน หรือบริบทครอบครัว นอกจากนี้ด้านความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลยังเกี่ยวข้องกับภาวะความโดดเดี่ยวเดียวดาย การสนับสนุนช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคม ความใกล้ชิดสนิทสนม และความรัก

4. คุณภาพชีวิต ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Material Well - Being) ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดีจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ อาชีพการงาน สภาพทางการเงิน การเป็นเจ้าของ (สังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์) ความปลอดภัย สถานภาพ ทางเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัย และการคมนาคมขนส่ง

5. คุณภาพชีวิต ด้านลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Well - Being) ด้านลักษณะทางอารมณ์จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการงานอาชีพ ที่อยู่อาศัย การช่วยเหลือสนับสนุน ความพึงพอใจในกลุ่มทางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ด้านลักษณะทางอารมณ์ยังเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การไร้ความเครียด มโนภาพแห่งตน และความสุขในการดำเนินชีวิต

6. คุณภาพชีวิต ด้านความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self - Determination) ด้านความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองจะเกี่ยวข้องกับควมมีอิสรภาพในการตัดสินใจ การควบคุมตนเองการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง อิทธิพลของที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจ การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยคำพูด และการแก้ต่างเพื่อตนเอง

7. คุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) ด้านการพัฒนาตนเองจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาและทักษะในการปฏิบัติตน ความสามารถส่วนตัว การบรรลุสิ่งที่ปรารถนา ความก้าวหน้า และพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

8. คุณภาพชีวิต ด้านสิทธิเสรีภาพ (Rights) ด้านสิทธิเสรีภาพจะเกี่ยวข้องกับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชน สิทธิในความเป็นพลเมือง (เช่น การมีสิทธิเลือกตั้ง) ความรับผิดชอบ ในฐานะความเป็นพลเมือง และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชน หรือรัฐบาล

สรุป คุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้านข้างต้น ได้ระบุถึงลักษณะตัวชี้วัด ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง หรือตัวแปรในการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยผู้วิจัยอาจเน้นเชิงอัตวิสัย หรือเชิงอัตวิสัย ตามความเหมาะสมของบริบทที่ศึกษา หรืออาจใช้แนวทางทั้ง 2 อย่างควบคู่ไปด้วยกัน ปัจจัยหลักของคุณภาพชีวิตพิจารณาจาก 8 ปัจจัยหลัก คือ สภาพอารมณ์ที่ดี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสภาพความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาตนเอง สภาพทางร่างกายที่ดี การตัดสินใจด้วยตนเอง การรวมกลุ่มทางสังคม และสิทธิตามกฎหมาย

2.2.4 การสร้างความสุขให้ตนเองสำหรับผู้สูงอายุ

การที่ผู้สูงอายุจะทำให้ตนเองมีความสุขได้นั้น ผู้สูงอายุจะต้องถาม และตอบคำถามตนเองให้ได้ก่อนว่า “ความสุข คืออะไร?” และ “ความสุขที่แท้จริงของตนเอง คืออะไร?” ผู้สูงอายุบางคนก็ตอบว่า ความสุขที่แท้จริงของตนเองนั้น คือ “การได้อยู่กับครอบครัวพร้อมหน้าพร้อมตา” “การได้เห็นลูกหลานที่ตนรักประสบความสำเร็จ” “การที่ตัวผู้สูงอายุเป็นที่ยอมรับ หรือมีชื่อเสียงในวงสังคม” “การมีสุขภาพดี ไม่เจ็บป่วย” “การมีเงิน หรือทรัพย์สินสมบัติสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน” “การได้ทำประโยชน์ให้กับลูกหลาน หรือสังคม” “การเป็นที่รักของลูกหลาน” “การที่ลูกหลานให้ความสำคัญ หรือเอาใจใส่” “การได้ไปวัด หรือโบสถ์เพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม หรือสันทนาธรรมที่ทำให้จิตใจของตนสงบ และเป็นสุข” “การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ” เป็นต้น เมื่อตอบคำถามของตนเองได้แน่นอนแล้วว่าความสุขที่แท้จริงในชีวิตของตนเอง คืออะไร ก็เริ่มสร้างความสุขให้กับตนเองวิธีที่จะสร้างความสุขให้กับตนเองนั้นเริ่มจากตัวเองก่อน ดังต่อไปนี้

2.2.4.1 การปรับตัวของผู้สูงอายุ เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จะมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายที่ผู้สูงอายุ และครอบครัวต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุบางคนรับไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น บางคนคับข้องใจในตนเอง บางคนมีความขัดแย้งกับลูกหลาน หรือคนใกล้ชิด จึงเป็นที่มาของความเครียด อาการซึมเศร้าและการไม่มีความสุข การที่ผู้สูงอายุจะมีความสุขได้นั้น สิ่งแรกที่ผู้สูงอายุจะต้องทำ คือ การปรับตัวทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความคิด อารมณ์ และสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง โดยเริ่มจากการปรับใจของตนเองให้ได้ ด้วยการเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งของตนเอง และสิ่งใหม่ ๆ ในสังคม เปิดรับและยอมรับความคิดเห็นของลูกหลาน และคนอื่นให้มากขึ้น ไม่เก็บตัว หรือแยกตัวเองออกจากครอบครัวหรือสังคม พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว เพื่อนฝูง ชุมชน หรือสังคม มีความยืดหยุ่นในเรื่องต่าง ๆ ให้คิดอยู่เสมอว่าทำอะไรจึงจะอยู่ร่วมกับครอบครัวและคนอื่นให้ได้อย่างดีที่สุดเท่าที่ทำได้ทำอะไรที่จะให้มีความขัดแย้งกันน้อยที่สุด ตลอดจนพยายามช่วยตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด และยอมรับความช่วยเหลือ และการดูแลของลูกหลานเมื่อถึงเวลาที่จำเป็นก็จะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.2.4.2 การดูแลสุขภาพกาย และสุขภาพจิต การจะมีความสุขได้นั้น สุขภาพกายและสุขภาพจิตก็ต้องดีด้วยผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องหมั่นไปตรวจร่างกายประจำปีอย่างสม่ำเสมอ และรีบไปพบแพทย์แต่เนิ่น ๆ เมื่อเริ่มมีอาการที่บ่งชี้ว่าเจ็บป่วย รมัดระวัง และป้องกันไม่ให้เป็นตัวเองเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุ หมั่นคอยดูแลสุขภาพของตนเอง โดยออกกำลังกายทุกวัน หรือสัปดาห์ละ 3 ครั้ง วันละประมาณ 20 - 30 นาที เลือกวิธีออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย และสภาพร่างกายของตนเอง รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ซึ่งให้คุณค่าทางอาหารครบ 5 หมู่ เหมาะสมกับวัยเป็นอาหารที่ย่อยง่าย และมีปริมาณเพียงพอในแต่ละวัน ดื่มน้ำให้เพียงพอับความต้องการของร่างกายอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว ดูแลระบบขับถ่ายของตนเองให้เป็นปกติ นอนหลับให้เพียงพออย่างน้อยวันละ 8 ชั่วโมง และอยู่ในที่ ๆ มีอากาศถ่ายเทได้ดี เมื่อผู้สูงอายุดูแลสุขภาพกายของตนเองเป็นอย่างดีแล้ว ก็ต้องดูแลสุขภาพจิตของตนเองด้วย โดยทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ ไม่ให้ตนเองเกิดความเครียด หงุดหงิด ฉุนเฉียว ท้อแท้ หรือน้อยใจด้วยการหากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ มิฉะนั้นจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตของตนเอง และสัมพันธ์ภาพกับลูกหลานและคนอื่น

2.2.4.3 การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชื่นชอบ เช่น การทำงานอดิเรกต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับวัย และสภาพร่างกายของตนเอง เช่น การปลูกต้นไม้ การทำงานฝีมือ การเลี้ยงสัตว์เลี้ยง การเล่นดนตรี การฟังเพลง การสวดมนต์ การเขียนหนังสือ การอ่านหนังสือ การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ การช่วยทำงานบ้านเล็กน้อย การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคม หรือชมรม และ / หรือการประกอบอาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่ทำได้ เช่น การทำขนมขาย ฯลฯ เป็นต้น เพื่อคลายเหงา เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความสุข ได้รายได้เพิ่มขึ้น เกิดประโยชน์ต่อครอบครัว และสังคมอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ

2.2.4.4 การใช้ชีวิตที่เรียบง่าย การดำเนินชีวิตประจำวันที่เรียบง่าย เป็นวิถีชีวิตที่จะพาไปสู่ความสุข ด้วยการทำตามสบาย ไม่ผูกมัดตนเองด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมาย กินง่าย อยู่ง่าย ดำรงชีวิตอยู่บนความพอเพียง ซึ่งไม่ได้หมายถึง การประหยัดจนอดอด หรือรัดตัวจนเกินไปแต่ให้ดำเนินชีวิตอยู่บนทางสายกลางใช้จ่ายหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแต่สภาพของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ไม่ทำให้ตนเอง หรือคนอื่นเดือดร้อน ไม่ทำอะไรเกินตัว หรือเกินฐานะที่ตนเองมี และหาความสุขจากสิ่งใกล้ตัวที่มีอยู่หรือเป็นอยู่ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข

2.2.4.5 การสร้างอารมณ์ขันอารมณ์ขันจะช่วยคลายความกดดันลงทำให้ผู้สูงอายุที่เกิดอารมณ์ขันรู้สึกเป็นทุกข์น้อยลงเกิดความรู้สึกที่ดี จิตใจเบิกบาน การสร้างอารมณ์ขัน จึงเป็นเรื่องดี เพราะการที่ผู้สูงอายุได้หัวเราะและยิ้มจากใจจริง ๆ ในแต่ละครั้งนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสุขที่เกิดขึ้น ทำให้จิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุดีขึ้น เพราะเมื่อหัวเราะก็จะมีสารเอ็นโดรฟินที่เป็นสารแห่งความสุขหลั่งออกมาทำให้คนนั้นมีความสุขช่วยทำให้อายุยืนยาวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับลูกหลานและคนใกล้ชิด เพราะสามารถทำให้คนรอบข้างได้ยิ้ม หัวเราะ และมีจิตใจที่แจ่มใสตลอดเวลาที่อยู่ด้วย การหัวเราะ

จึงเป็นพลังหรือยาวิเศษที่ช่วยให้คนมีความสุข และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน การสร้างอารมณ์ขันให้ตนเองสามารถทำได้ โดยเริ่มจากการรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเองทำตัวให้ผ่อนคลายแบบสบาย ๆ ไม่เคร่งเครียด จากนั้นอาจดูภาพยนตร์ตลก ดูการแสดงตลก และความบันเทิงใจจากสื่อต่าง ๆ อาจเป็นรายการโทรทัศน์ เช่น ละครตลก การชมรายการตลกโชว์ที่สอดแทรกความตลกขำขัน เรื่องสนุกที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ เป็นต้น อ่านหนังสือที่ทำให้เกิดอารมณ์ขัน เข้าไปพูดคุยหรืออยู่ในกลุ่ม หรือสภาพแวดล้อมที่มีคนชอบพูด หรือเล่าเรื่องตลก และ / หรือพูดตลกด้วยตนเองด้วยการใช้คำพูดที่เล่นคำ เล่นคารม ล้อเลียน หรือเล่าเรื่องตลก เพื่อทำให้คนอื่น และตนเองได้หัวเราะและมีความสุข ตลอดจนฝึกยิ้ม และหัวเราะทุกครั้งเมื่อมีโอกาส แต่ทั้งนี้ต้องเหมาะสมตามสถานการณ์และอยู่บนความพอดี

2.2.5 วิธีการสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ

ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อผู้สูงอายุที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในบั้นปลายชีวิต วิธีการก็เช่นเดียวกับที่ผู้สูงอายุทำด้วยตนเอง แต่ต่างกันว่าลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นผู้ทำให้การทำให้มัน ไม่ควรทำด้วยหน้าที่ เพราะสิ่งที่ทำนั้น จะไม่อ่อนโยน ไม่นุ่มนวล และไม่ได้เกิดความรู้สึกที่ดี เพราะไม่ได้ออกมาจากใจ แต่การทำต้องทำด้วยใจด้วยความรักและด้วยความปรารถนาดีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผู้สูงอายุสามารถรับรู้ได้ ความสุขก็จะเกิดขึ้น หากยังไม่เคยทำสามารถฝึกหัดทำและค่อย ๆ ทำจะทำได้ดีขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าจะตั้งใจทำหรือไม่วิธีทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขกระทำ ได้ดังนี้

2.2.5.1 การปรับตัวของลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ เมื่อประสงค์จะให้ผู้สูงอายุปรับตัว เพื่อให้ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแล้ว ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ก็ต้องปรับตัวของตนเองด้วยที่ยอมรับกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนั้น โดยการปรับใจปรับความคิด และหาวิธีการที่จะปรับการทํากิจวัตรประจำวัน และการทำงานของตนเองให้สอดคล้องกับการดูแลผู้สูงอายุ เพราะถ้าผู้ดูแลทุกคนที่เป็นทั้งลูกหลาน หรือญาติพี่น้อง หรือผู้รับจ้างมาดูแลผู้สูงอายุปรับตัวได้แล้วก็จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น และช่วยทำให้การสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

2.2.5.2 การเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุด้วยความรักการที่จะดูแลเอาใจใส่ใครนั้นต้องถามตนเองว่า “รักเขาหรือเปล่า” เพราะเมื่อเรารักใคร เราก็จะทําส่งต่าง ๆ ให้กับคนที่เรารักเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการที่ได้ดูแลบุพการี หรือญาติผู้ใหญ่ที่เรารัก วิธีการเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุให้มีความสุขนั้นคือ การที่ลูกหลานมาเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุบ่อย ๆ การที่ลูกหลานแสดงความรักด้วยการโอบกอด และ / หรือหอมแก้มเป็นสัมผัสที่ทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ถึงความรัก และความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้สูงอายุ การให้เวลาในการพูดคุย และ / หรือการทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ หรือพาผู้สูงอายุเข้าร่วมทำกิจกรรมกับคนอื่น ๆ ในครอบครัวด้วยเท่าที่ทำได้ตามสภาพของผู้สูงอายุ เพื่อทำให้ผู้สูงอายุได้รู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่ง

ของครอบครัว การให้เกียรติและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น คอยซักถามเกี่ยวกับสุขภาพ ความรู้สึก สภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุขอคำปรึกษาจากผู้สูงอายุเมื่อเวลามีปัญหาให้ผู้สูงอายุช่วยในการอบรม หลาน หรือดูแลกิจการภายในบ้านเท่าที่ทำได้พาไปตรวจสุขภาพประจำปีโดยสม่ำเสมอ เมื่อเจ็บป่วย ก็พาไปพบแพทย์ คอยเฝ้าดูแลใกล้ ๆ หรือให้การช่วยเหลือ เมื่อไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จัดหา อาหารที่มีประโยชน์ และเหมาะสมกับวัย และสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ พาไปออกกำลังกาย หรือ ถ้าไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ก็ต้องช่วยบริหารร่างกายให้ดูแลในเรื่องการทำกิจวัตรประจำวัน หรือ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้สูงอายุด้วยความนุ่มนวล อ่อนโยน และถนอมจิตใจ ดูแลในเรื่องเสื้อผ้าของใช้ ส่วนตัว ที่นอน และสิ่งแวดล้อมภายในห้องของผู้สูงอายุให้สะอาด และสะดวกในการใช้การป้องกัน อุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นการอยู่เป็นเพื่อนเมื่ออยู่คนเดียว ผู้สูงอายุจะได้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวหรือถูกทอดทิ้ง พาไปพบปะเพื่อน ๆ หรือเข้าทำกิจกรรมของชมรม หรือสมาคมในชุมชน และ / หรือสังคม พาไปวัด หรือโบสถ์ หรือสุเหร่า เพื่อปฏิบัติธรรมช่วยจัดหาสิ่งสนับสนุนในการทำงานอดิเรก หรือการทำกิจกรรม เล็ก ๆ น้อยๆ ในการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนให้มีรายได้ตามที่สมควรแก่โอกาส หรือ ให้เงินแก่ผู้สูงอายุไว้ใช้จ่ายส่วนตัวจะทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขต่อการดูแลเอาใจใส่ที่ให้นั้น

2.2.5.3 การสร้างอารมณ์ขันให้ผู้สูงอายุ ตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าอารมณ์ขันจะช่วย ลดความกดดันทำให้จิตใจเบิกบานและมีความสุข ฉะนั้นลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ต้องพยายามช่วยกันสร้างบรรยากาศในการที่จะทำให้เกิดอารมณ์ขันในผู้สูงอายุวิธีการสร้างอารมณ์ขัน ให้สูงอายุ ก็เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งจากประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เขียนที่ดูแลคุณแม่ พบว่า การได้ยั่วให้คุณแม่ยิ้ม และหัวเราะจากใจวันละครั้งด้วยการพูด หรือแสดงพฤติกรรมหยอกล้อให้ตลก หรือขำ ช่วยลดความซึมเศร้า และความเหงาให้กับคุณแม่แถมยังเป็นการช่วยกระตุ้นให้คุณแม่สร้าง อารมณ์ขันให้ตนเองและคนรอบข้างอีกด้วยทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันเกิดบรรยากาศที่อบอุ่น ในครอบครัว เพราะแต่ละคนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเกิดความใกล้ชิดสนิทสนมกันและเกิดความรักต่อกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าวิธีการสร้างความสุขในผู้สูงอายุไม่ใช่เป็นสิ่งที่ยากเพียงแต่ผู้สูงอายุเริ่มที่จะทำตนเอง ให้มีความสุข ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และผู้ดูแลผู้สูงอายุหันกลับมาสร้างความสุขให้ผู้สูงอายุ เท่านั้นที่จะ เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา โดยเฉพาะผู้สูงอายุ

2.2.6 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

จากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุพอ สรุปได้ว่า ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมประกอบด้วยตัวแปรที่นำมาศึกษา ซึ่งอธิบาย รายละเอียด ดังนี้

2.2.6.1 เพศ เพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันในบทบาทหน้าที่ ซึ่งสังคมไทยกำหนดให้เพศชายเป็นผู้นำเป็นหัวหน้าครอบครัว จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า

มีผลการศึกษาที่ค่อนข้างแตกต่างกัน คือ การศึกษาของ (พัชราภา มนูญภัทราชัย, 2544, น. 139) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ โดยเพศชายมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุด้านเศรษฐกิจ สูงกว่าเพศหญิง

2.2.6.2 อายุ ทฤษฎีพัฒนาการในช่วงชีวิตของผู้ใหญ่ของ (Erikson Eight Ages of Life) และทฤษฎี พฤติกรรมตามวัย (Development Task Theory) กล่าวถึงความสำคัญของอายุ และความแตกต่างของแต่ละบุคคลเมื่ออายุเพิ่มขึ้นว่า หากบุคคลผ่านพัฒนาการในแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสม ย่อมมีการเตรียมพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่วัยต่อไป ซึ่งวัยสูงอายุเป็นพัฒนาการขั้นสุดท้ายในชีวิตของมนุษย์ ดังนั้น ผู้ที่มีอายุมากกว่าผ่านพัฒนาการตามวัยมาก่อนน่าจะเตรียมความพร้อม เพื่อการเกษียณอายุ ได้ดีกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า การเตรียมตัวก่อนเกษียณอายุมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มีอายุใกล้เคียงกันนั้นคือ ผู้ที่มีอายุใกล้เคียงจะมีการปฏิบัติในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุมากกว่าผู้ที่มีอายุห่างไกลจากการเกษียณ

2.2.6.3 สถานภาพสมรส เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในด้านความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ รวมถึงวิถีปฏิบัติตนตามพัฒนาการของชีวิต ผู้ที่สมรสแล้วจะมีภาระรับผิดชอบมากขึ้น โดยเฉพาะความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว จึงต้องเพิ่มความเชื่อมั่นและความมั่นคงในชีวิตให้มากขึ้นด้วย จึงมักมีความต้องการด้านวัตถุที่เป็นเครื่องหมายบ่งบอกสถานภาพทางสังคม เช่น บ้าน รถยนต์ ทรัพย์สิน พัชราภา มนูญภัทราชัย (2544, น. 140) กล่าวว่า พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับการเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยกลุ่มคนโสดมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ และสุขภาพร่างกายสูงสุด ในขณะที่ผู้ที่สมรสแล้วมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมการด้านสุขภาพจิตใจสูงสุด

2.2.6.4 ภาวะสุขภาพ หมายถึง ภาวะที่มีความสมบูรณ์ ไม่บกพร่อง ผู้ที่มีภาวะสุขภาพดี จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่ มีอาการของการเป็นโรค สามารถดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพของตนเอง การรับรู้ภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีมีแนวโน้ม จะทำกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดีที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงจะมีการเตรียมตัวสูงกว่ากลุ่มที่สุขภาพไม่แข็งแรง

2.2.6.5 ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะการศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ นอกจากนี้ระดับการศึกษา ยังมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพ ระดับรายได้ สุขภาพ ค่านิยม และทัศนคติต่าง ๆ ผลการวิจัยของ ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์ (2552, น. 98) พบว่า การศึกษาแตกต่างกันมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุการทำงานไม่แตกต่างกัน

2.2.6.6 รายได้ และความเพียงพอของรายได้ รายได้เป็นตัวบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของบุคคล รวมทั้งยังช่วยประเมินความช่วยเหลือสนับสนุนกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว และสังคม รายได้ที่พอเพียงในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานย่อมทำให้บุคคลมีโอกาสนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การดูแลสุขภาพคุณภาพ การเก็บออมเงิน การนำเงินไปลงทุน ในกิจการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มพูน รายได้ การเลือกกิจกรรม และงานอดิเรกที่สนใจ

2.2.6.7 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ (Albert Bandura) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยกล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ ของมนุษย์ ประกอบด้วย กระบวนการที่ซับซ้อน โดยเฉพาะในเรื่องของพฤติกรรมซึ่งส่วนใหญ่แล้ว เกิดขึ้นด้วยการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ (Learning Through Modeling) โดยตัวแบบจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่มีชีวิต (Live Model) เป็นตัวแบบที่ปรากฏในบุคคล หรือสิ่งมีชีวิต และตัวแบบ ที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เป็นตัวอักษร คำพูด หรือภาพ หรือสิ่งอื่น ๆ นั่นคือ บุคคลมักเรียนรู้จากตัวแบบว่าควรทำอย่างไร แล้วจึงเลือกเอาแต่สิ่งที่ดี ๆ และเหมาะสมมาแสดงออก ซึ่งตัวแบบนี้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ โดยทำหน้าที่เป็นการให้ข้อมูล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุผ่านตัวแบบจะทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้บทบาทของตน ที่ต้องเปลี่ยนไปภายหลังเกษียณอายุได้ อันจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถกระทำ ได้โดย 1) ตัวผู้ที่จะเกษียณอายุเอง ควรมีการเตรียมความพร้อมโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ หรือแหล่งความรู้ต่าง ๆ หรือพูดคุยสอบถามจากผู้ที่จะเกษียณอายุไปก่อนตน 2) หน่วยงาน ของผู้ที่จะเกษียณ ควรจัดการอบรมให้ความรู้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดแนวคิดในเรื่องการเตรียม ความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ 3) หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ควรเปิดดำเนินการให้ความรู้ ในเรื่องการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ

2.2.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการออม

Keynes (1936) กล่าวว่า แรงจูงใจในการออมของแต่ละบุคคล ได้ถูกจำแนกออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. การป้องกันความไม่แน่นอน (Precaution) ซึ่งหมายถึง การสำรองไว้ใช้กับเหตุการณ์ ที่ไม่คาดฝันในอนาคต
2. การมองการณ์ไกล (Foresight) ซึ่งหมายถึง ความคาดหวังในอนาคตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระหว่างรายได้ และค่าใช้จ่าย
3. การประมาณการ (Calculation) ซึ่งหมายถึง ความปรารถนาที่จะได้รับดอกเบี้ย
4. การปรับปรุงให้ดีขึ้น (Improvement) ซึ่งหมายความว่า ความต้องการที่จะปรับปรุง มาตรฐานการใช้ชีวิตหลังเกษียณไปที่ละน้อย ๆ

5. ความอิสระ (Independence) ซึ่งหมายถึง ความต้องการอิสระทางการเงิน และมีอำนาจที่จะทำในสิ่งที่ต้องการ

6. การลงทุน (Enterprise) ซึ่งหมายถึง ความมีอิสระในเงินลงทุน

7. ความภาคภูมิใจ (Pride) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้เงินแก่ทายาท (แรงจูงใจให้ออมไว้เป็นมรดก)

8. ความตระหนี่ (Avarice) ซึ่งเกี่ยวกับการสะสมเงินก้อนที่จะใช้สำหรับซื้อสินค้าราคาแพง และคงทน เช่น บ้าน หรือรถ เป็นต้น

Warneryd (1995, p. 55) ได้จำแนกแรงจูงใจในการออมเงินออกเป็น 4 แบบ และเน้นว่าคนสามารถออม เพื่อแรงจูงใจหลายอย่างในเวลาเดียวกัน

1. ออมให้เป็นนิสัยอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างนิสัยในการออมที่ดี และไม่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายใด ๆ

2. เรียกว่าแรงจูงใจในการระมัดระวัง เนื่องจากความไม่แน่นอนในอนาคต

3. แรงจูงใจในการออม คือ แรงจูงใจเพื่อมรดก ซึ่งเป็นการออมที่ดีของครอบครัวหลังจากบุคคลนั้น เสียชีวิต

4. เรียกว่า การเก็งกำไร และประกอบด้วย ความปรารถนาที่จะสร้างรายได้จากเงินที่สำรอง

Canova (2015, p. 42) ได้ทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างในประเทศอังกฤษ ผลลัพธ์จากการสำรวจชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจในการออมเงินในลำดับต้น ๆ ให้ความสำคัญกับการออม เพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน เช่น การท่องเที่ยว การซื้อของ มากกว่าการวางแผนการออม เพื่อวัยเกษียณ ที่มีลำดับความสำคัญ รองลงมา เพราะส่วนใหญ่คนมักคิดว่าการเริ่มต้นชีวิตวัยทำงานยังมีเงินไม่มากพอจึงเลื่อนการออม เพื่อการเกษียณออกไปจนกว่าจะมีเงินมากพอสำหรับในประเทศไทยมีผลสำรวจกลุ่มประชากรผู้มีงานทำ หรือแรงงานในระบบที่มีอายุระหว่าง 40 - 60 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการออมของสถาบันวิจัย เพื่อการประเมินและออกแบบนโยบายมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้ข้อสรุปโดยเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ 1) เพื่อการศึกษา และมรดกของลูก 2) เพื่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณ และการรักษาพยาบาล 3) เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ 4) เพื่อท่องเที่ยวสันทนาการก่อนเกษียณ 5) เพื่อซื้อรถยนต์

2.2.8 ระบบการออมเพื่อเกษียณอายุในประเทศไทย

การออมเพื่อวัยเกษียณ มีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศไทยในปัจจุบัน การออมเพื่อการชราภาพหรือการเกษียณอายุของประเทศไทย มี 2 รูปแบบ ได้แก่

2.2.8.1 การออมภาคบังคับ หรือการออมที่รัฐบาลกำหนดให้ต้องมีการออมดังกล่าวเป็นรูปแบบพื้นฐานการประกันความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ กองทุนประกันสังคม และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

2.2.8.2 การออมแบบสมัครใจ หรือการออมที่รัฐบาลส่งเสริมให้เกิดขึ้นตามความสามารถและความสมัครใจของประชาชน การออมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการออมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมโดยผ่านทางมาตรการภาษี โดยเงินสมทบของนายจ้าง และเงินสะสมของลูกจ้างสามารถนำมาลดหย่อนภาษีได้

1) การออมเพื่อการเกษียณ ระบบเสาหลัก 3 ต้น ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุในประเทศไทยยึดตามแนวคิดเสาหลัก 3 ต้น (Multi - Pillar Pension System) ของธนาคารโลก ที่ดำเนินการมาแล้วในประเทศไทย มีทั้งการออมที่รัฐบาลกำหนด และการออมโดยสมัครใจ การออมแบบบังคับตามกฎหมายมี 2 แบบ คือ กองทุนประกันสังคม จัดเป็นเสาหลักที่ 1 (Pillar 1) และกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) จัดเป็นการออมเสาหลักที่ 2 (Pillar 2) ส่วนการออมแบบสมัครใจ ซึ่งถือเป็นเสาหลักที่ 3 (Pillar 3) ประกอบด้วย การออมในกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ (RMF) กองทุนหุ้นระยะยาว (LTF) และการออมสะสมทรัพย์สินในการประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำสำหรับข้าราชการและพนักงาน

2.2.9 ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

บุญรุ่ง จันทรรนาด (2554, น. 38) ปัจจัยที่มีผลต่อการออม ประกอบไปด้วย

1. รายได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการออม เพราะผู้มีรายได้ออมมีเงินเหลือและออมได้มากกว่าผู้ที่ไม่มียรายได้ โดยแหล่งของรายได้มาจากหลายทาง เช่น งานประจำ งานอดิเรก เป็นต้น โดยปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดรายได้ของแต่ละบุคคล ได้แก่
 2. อายุ โดยทั่วไปแล้ว อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 35 - 55 ปี จะมีความสามารถในการหารายได้สูงกว่าวัยอื่น
 3. การศึกษา ผู้ที่จบการศึกษาสูงมักมีรายได้มากกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่า
 4. อาชีพ การเลือกอาชีพมีผลทำให้บุคคลมีรายได้แตกต่างกัน ซึ่งการเลือกอาชีพมีส่วนสัมพันธ์กับการศึกษาด้วย
 5. คุณสมบัติส่วนตัว ความสามารถ ความชำนาญ
 6. ค่าใช้จ่าย เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการกำหนดขีดความสามารถในการออม เพราะหากบุคคลใดมีค่าใช้จ่ายเงินที่เหลือจากรายได้ เพื่อนำไปออมก็จะลดน้อยลง

7. สถาบันการลงทุน สถาบันให้บริการที่มีความมั่นคงสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้มีผู้ออมมากขึ้น

8. อัตราดอกเบี้ย ถ้าหากอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูง ก็จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริโภคลดการใช้จ่ายลง และนำเงินมากออมทรัพย์มากขึ้น

9. โอกาสในการลงทุน หากมีโอกาสในการลงทุนและการลงทุนนั้นให้ผลตอบแทนดี ก็จะเป็นการจูงใจให้มีการออมมากขึ้น

10. ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างมีอิทธิพลต่อการใช้จ่ายและการออมทรัพย์ได้มากเหมือนกัน เช่น งานบวชนาค งานศพ งานแต่งงานในบางท้องที่มีการแข่งขันกันมากทำให้เกิดการใช้จ่ายเงินที่เก็บบอมาหลายปีจนหมด บางรายถึงกับต้องมีหนี้สินไปอีกนาน

2.2.10 ปัจจัยสำคัญในการออม

2.2.10.1 ผลตอบแทนที่ผู้ออมได้รับจากการออม กล่าวได้ว่า ยิ่งผลตอบแทนในการออมมากขึ้นเท่าใด แรงจูงใจในการออมก็จะมีเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น

2.2.10.2 มูลค่าของอำนาจซื้อของเงินในปัจจุบัน ผู้ออมจะตัดสินใจทำการออมมากขึ้น ภายหลังจากการพิจารณาถึงอำนาจซื้อของเงินที่มีอยู่ในปัจจุบันว่าจะมีความแตกต่างจากมูลค่าของเงินในอนาคตมักหมายความว่าจำนวนเงิน 1 บาท ซื้อสินค้า และบริการได้ในจำนวนใกล้เคียงหรือเท่ากับ การใช้จ่ายเงิน 1 บาทซื้อสินค้า หรือบริการในอีก 2 - 3 ปีข้างหน้า หรือมากกว่านั้น ในทางตรงกันข้ามถ้าท่านว่าการเก็บเงินออมไว้ โดยไม่ยอมซื้อสินค้าขณะนี้ ท่านอาจจะสูญเสียความพอใจที่ควรได้รับจากการซื้อสินค้าในปัจจุบันมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากการออม ทั้งยังเสียเวลาคอยที่จะซื้อสินค้าในอนาคตที่อาจมีราคาสูงมากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ได้รับอีกด้วย ดังนั้นถ้าท่านพอใจที่จะซื้อสินค้าในวันนี้มากกว่าการหวังผลตอบแทนที่จะได้รับเพิ่มขึ้นในอนาคต ท่านก็จะมีการออมลดลง

2.2.10.3 รายได้ส่วนบุคคลสุทธิ การเปลี่ยนแปลงรายได้มีผลต่อระดับการออม คือ อาจทำให้มีการออมเพิ่มมากขึ้น หรือลดลงไปจากระดับเดิมได้ ดังนั้นในขณะที่ท่านมีความสามารถหารายได้ได้อยู่ จึงควรจะมีการออมไว้ เพื่อป้องกันปัญหาทางการเงินอันอาจเกิดขึ้นได้

2.2.10.4 ความแน่นอนของจำนวนรายได้ในอนาคตหลังการเกษียณอายุ ถ้าผู้มีรายได้ทุกคนทราบได้แน่นอนว่า เมื่อใดก็ตามที่ท่านไม่มีความสามารถหารายได้ได้อีกต่อไป ท่านก็จะไม่มีปัญหาทางการเงินเกิดขึ้น หรือถ้ามีก็ไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรงมากนัก เนื่องจากหน่วยงานที่ท่านเคยทำงานอยู่มีนโยบายช่วยเหลือท่านในวัยชราหลังเกษียณอายุ หรือภายหลังออกจากงานก่อนกำหนด เช่น นโยบายการให้บำนาญ บำเหน็จ เงินชดเชย เป็นต้น ดังนั้นผู้ออมอาจมีการออมลดลง เพื่อกันเงินไว้ใช้จ่ายมากขึ้น โดยไม่ทำให้จำนวนเงินรวมในอนาคตกระทบกระเทือนแต่ประการใด เงินออมควรเก็บรักษาอย่างไร จึงจะปลอดภัย การเก็บเงินไว้กับตนเองย่อมไม่ปลอดภัย และเป็นการสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับ ดังนั้นเงินออมควรเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย และมีรายได้ด้วย โดยการฝากสถาบันการเงินไว้ เช่น

ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ หรืออาจเก็บออมในรูปแบบของการซื้อหลักทรัพย์ หรือตราสารฯ ที่มีความมั่นคง ก่อให้เกิดรายได้ และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเงินสดได้ง่ายมาถือไว้ เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล สลากออมสิน พันธบัตรออมทรัพย์ต่าง ๆ ตัวสัญญาของบริษัทเงินทุนที่มั่นคง การซื้อหน่วยลงทุนของกองทุนรวม หรือซื้อหุ้นบริษัทที่มั่นคงถือไว้ ฯลฯ

สรุปได้ว่า รูปแบบการออมที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน ประกอบด้วย การออมในรูปแบบทรัพย์สินถาวร การออมในรูปแบบทรัพย์สินทางการเงิน และการออมในสถาบันการออม ซึ่งการออมในแต่ละรูปแบบจะให้ผลตอบแทนคล้ายกัน คือ ในรูปของดอกเบี้ยซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรูปแบบและเงื่อนไขในการออม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประสิทธิผล พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอความหมาย แนวคิด และการประเมินประสิทธิผลไว้แตกต่างกันออกไปตามความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษา ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียด ไว้ดังนี้

2.3.1 ความหมายของประสิทธิผล

คำว่า ประสิทธิภาพ Effectiveness หมายถึง การปฏิบัติการ (Performance) ที่ทำให้เกิดปริมาณและคุณภาพสูงสุด ทั้งนี้เพราะแต่ละกิจกรรมหรือกิจการจะมีวัตถุประสงค์เป้าหมายซึ่งการปฏิบัติการที่บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ทั้งในด้านปริมาณ และคุณภาพ ก็คือ การปฏิบัติการที่มีประสิทธิผลนั่นเอง ดังนั้นผู้บังคับบัญชาทั้งหลายจึงมีความปรารถนาที่จะได้รับหรือได้เห็นประสิทธิผลของกิจการก่อนสิ่งอื่นใด จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องปรากฏว่ามีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของประสิทธิผล ไว้ดังนี้

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2533, น. 65) กล่าวได้ว่า เป็นการบริหารเป็นการจัดการอย่างมีระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ด้วยความร่วมมือของกลุ่มบุคคลและยังเสนอว่า การบริหารและการจัดการบางครั้งอาจให้แทนกันได้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่หวังผลขั้นสุดท้ายอย่างเดียวกัน คือ ความสำเร็จของงานการบริหารใช้มากในการบริหารรัฐกิจ ส่วนการจัดการใช้มากในทางธุรกิจหรืออาจกล่าวว่า การบริหาร “ มุ่งเน้นที่การกำหนดนโยบายและการวางแผน ส่วนการจัดการเป็นการนำเอา นโยบายและแผนไปดำเนินให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (ทองหล่อ เดชไทย, 2535, น. 5) ในส่วนการประเมินผลนโยบายสามารถกระทำได้หลายแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมิน เช่น 1) ประเมินประสิทธิผล 2) ประเมินประสิทธิภาพ 3) ประเมินความพอใจเพียง 4) ประเมินความเสมอภาค 5) ประเมินตอบสนอง 6) ประเมินความเหมาะสม

มณูญ วงศ์นารี (2534, น. 67) ประสิทธิภาพ คือ ความร่วมมือช่วยเหลือกันทำงาน โดยมุ่งสู่จุดหมายและความรู้สึกเป็นอิสระในการเสนอข้อคิดเห็นจากความรู้สึกในการแก้ปัญหา นั้นจะเป็นการปฏิบัติที่มุ่งต่อผลอย่างแท้จริงและบรรยากาศการทำงานเป็นแบบให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูลไปอย่างอิสระโดยเต็มใจ โดยสรุปลักษณะขององค์การที่มีประสิทธิผลต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในองค์การสามารถผสมผสานความต้องการ สมาชิกได้

2. การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่ยืดหยุ่น

3. การปรับตัวขององค์การให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม

4. ผลผลิตที่สูงขององค์การ

ในการบรรลุเป้าหมายอันเป็นประสิทธิผลโดยทั่วไปแล้วการประเมินประสิทธิผล อาจพิจารณาได้จากคุณภาพของผลผลิตหรือบริการพื้นฐานขององค์การหรือความสามารถในการผลิต สินค้า หรือบริการขององค์การ ความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจงถูก ขอร้องให้ทำผลตอบแทน หรือผลกำไรที่ได้รับจากการผลิตสินค้าและบริการ เป็นต้น

ดังนั้น กิจกรรมขององค์การที่เป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติงานขององค์การว่ามีประสิทธิผล หรือไม่จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ การได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน การใช้ปัจจัย นำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเทียบกับผลผลิตความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ การปฏิบัติงานด้านเทคนิควิชาการและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล การลงทุนในองค์การ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กับพฤติกรรมในองค์การและการตอบสนองความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกัน ของบุคคลและของกลุ่ม

รุ่ง แก้วแดง และชัยณรงค์ สุวรรณสาร (2536, น. 59) ประสิทธิภาพยังเป็นกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความต้องการหาแนวทางวิธีการ ปรับปรุงวิธีการจัดการ และหาผลที่แน่ใจว่าเพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพของโครงการ ให้ดียิ่งขึ้น

เอนก ณ นคร (2536, น. 102) การประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใด สิ่งหนึ่ง โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ซึ่งเกณฑ์อาจมีก่อนแล้วและเป็นอิสระจากพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งเรียกว่า เกณฑ์สมบูรณ์หรือเกณฑ์ที่ได้จากพฤติกรรมของกลุ่ม ซึ่งเป็นเกณฑ์แบบสัมพัทธ์ในการประเมินผล จะเลือกใช้เกณฑ์ชนิดใดก็ต้องพิจารณาตามลักษณะและจุดมุ่งหมายของโครงการหรือกิจกรรมนั้น ๆ การทำกิจกรรมการดำเนินงานขององค์การสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย / วัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์เป็นกระบวนการเปรียบเทียบผลงานจริงกับ เป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ที่ตรงตามความคาดหวังที่กำหนดล่วงหน้าไว้เล็กน้อย

เพียงใด การมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์ การดำเนินงานเป็นกระบวนการ วัตถุประสงค์ที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

นิตา ชูโต (2538, น. 306) ประสิทธิภาพของโครงการเป็นการดำเนินงานของโครงการ นั้น ๆ บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กล่าวคือ การที่จะพิจารณาว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้นมีผลสำเร็จ มากน้อยประการใดนั้น จะต้องนำผลที่เกิดขึ้นจากโครงการไปเทียบกับวัตถุประสงค์หากผลที่ได้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ ก็ถือว่าโครงการดังกล่าวมีประสิทธิภาพ

รัตน์ บัณฑิต (2540, น. 16) การประเมินผล หมายถึง ความสามารถองค์การ ในการได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรมีจำกัด และมีคุณค่าให้เป็นประโยชน์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในการปฏิบัติตามเป้าหมาย ฉะนั้นแทนที่จะวัดความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายได้สูงที่สุด อาจวัด ความสำเร็จจากการบรรลุเป้าหมายเท่าที่เป็นไปได้ จากการคำนึงถึงข้อจำกัดในเรื่อง คน เงิน เทคโนโลยี

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2542, น. 42) การประเมินผล หมายถึง การเปรียบเทียบ ระหว่างผลลัพธ์กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้ หรือเป็นการเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้น จากการนำโครงการไปปฏิบัติกับผลที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของโครงการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542, น. 504) ประสิทธิภาพของ องค์การ จึงเป็นเรื่องของการหาคำตอบขององค์การที่ศึกษานั้น ได้ดำเนินงานไปให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้ง เอาไว้ได้สำเร็จแค่ไหนที่ทำให้ผลสำเร็จหรือผลที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

วัตรภู อจหาญ (2542, น. 11) เพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยถือ เป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์ และผลกระทบของแผนงาน / โครงการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

มัณฑนา สุวรรณเรือง (2544, น. 79) การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคม สามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การ การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคม สามารถบรรลุ ถึงวัตถุประสงค์ได้โดยใช้ทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางเสียหาย และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก

ไชยวัฒน์ รัตนดาตาส (2544, น. 93) ในการใช้ทรัพยากรบริหารอย่างคุ้มค่า และได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การทำให้ผู้บริการจากองค์การ พึงพอใจในงานและองค์การสามารถปรับตัวและพัฒนาให้ดำรงอยู่ต่อไปได้

นภาพร แสงหนุ่ม (2544, น. 94) องค์การที่มีประสิทธิผลนั้นจะสามารถใช้ประโยชน์ ได้มากที่สุด จากความสามารถของคนในองค์การ ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มทำงานที่มีประสิทธิผลเป็นอย่างมาก เชื่อมโยงกับกลุ่มทำงานที่มีประสิทธิผลสูงจะประกอบด้วยลักษณะทางพฤติกรรมที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ การสนับสนุนเกื้อกูลกันของสมาชิก ผู้บริหารสามารถใช้ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเอาใจใส่สมาชิกในองค์การเป็นอย่างดี มีทักษะในการใช้ภาวะผู้นำมีความเชื่อมั่นศรัทธา ไว้วางใจ

ซึ่งกันและกันของสมาชิกและหัวหน้ามีค่านิยม และเป้าหมายร่วมกันของกลุ่มมีรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ดี มีเป้าหมาย การปฏิบัติงานสูง และสร้างความกระตือรือร้นในหมู่พนักงาน

ชาญวิทย์ ยิกุสังข์ (2545, น. 16) การปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Effectiveness is to do Right Things) หรือความสามารถในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้จุดสำคัญของประสิทธิผลอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และผลผลิตจริงที่มีขึ้น

ยงยุทธ เกษสาคร (2545, น. 88) ประสิทธิภาพยังเป็นการสมดุอย่างดีที่สุดระหว่างกิจการด้านการปรับตัวและการรักษาสภาพ ดังนั้นกิจกรรมขององค์การซึ่งเป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติขององค์การว่ามีประสิทธิผลหรือไม่จึงประกอบด้วยกิจกรรม ต่อไปนี้ 1) การได้มาซึ่งทรัพยากร 2) การใช้ตัวป้อนอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิต 3) การผลิตผลผลิตในรูปบริการหรือสินค้า 4) การปฏิบัติงานด้านเทคนิคและด้านการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การลงทุนในองค์การ 6) การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพฤติกรรม 7) การสนองตอบความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและกลุ่มกิจกรรมเหล่านี้แต่ละกิจกรรมมุ่งไปสู่การรักษาไว้ซึ่งปัจจัยในวงจรของตัวป้อน กระบวนการผลิตผลและปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

สุพจน์ ทรายแก้ว (2545, น. 18) ในการทำกิจกรรมการดำเนินงานขององค์การสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย / วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์ เป็นกระบวนการเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ก่อให้เกิดผลผลิตผลลัพธ์ที่ตรงตามความคาดหวังที่กำหนดล่วงหน้าไว้น้อยเพียงใด การมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

สุพจน์ ทรายแก้ว (2545, น. 18) ส่วนการวัดระดับของการบรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่คาดหวังไว้ หรืออาจหมายถึง การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้ในการทำกิจกรรมการดำเนินงานขององค์การสามารถสร้างผลงานได้สอดคล้องกับเป้าหมาย / วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ทั้งในส่วนของผลผลิตและผลลัพธ์ที่ตรงตามความคาดหวังที่กำหนดล่วงหน้าไว้น้อยเพียงใด การมีประสิทธิผลจึงมีความเกี่ยวข้องกับผลผลิตและผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นกระบวนการวัดผลงานที่เน้นด้านปัจจัยนำออก

วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และสุริยา วีรวงศ์ (2545, น. 36) ประสิทธิภาพเป็นการศึกษาถึงผลที่ได้รับ (Effect) ของแผนงาน การบริการลักษณะกิจการ หรือกิจกรรมสนับสนุนในการลดปัญหาหรือปรับปรุงสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจให้ดีขึ้น

พิทยา บวรวัฒนา (2546, น. 5) ประสิทธิภาพจึงเป็นเรื่องของความสำเร็จขององค์การในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ องค์การที่มีประสิทธิผลสูงจึงเป็นองค์การที่ประสบ

ความสำเร็จอย่างสูงในการทำงานตามเป้าหมายในทางตรงกันข้ามองค์การที่มีประสิทธิผลต่ำ จึงเป็นองค์การที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

จางซัย สันติวงษ์ (2547, น. 62) ในส่วนประสิทธิผลขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผล ก็คือ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต ที่มีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

สมพงษ์ เกษมสิน (2549, น. 6) การพิจารณาผลของการทำงานที่สำเร็จลุล่วงดังประสงค์ หรือที่ตั้งความหวังไว้เป็นหลักเป็นเรื่องของการนำเอาผลงานที่สำเร็จ ดังที่คาดหวังไว้มาพิจารณาและความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพนี้ อาจเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่ประหยัดหรือไม่มีประสิทธิภาพได้

Friedlander and Pickle (1968, อ้างถึงใน รัตนา มันทาด, 2549, น. 2) องค์ประกอบสำคัญที่องค์การสนองต่อความต้องการของสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งลูกค้า ซึ่งวัดได้จากสิ่งที่ลูกค้าได้รับจากหน่วยงานในแง่ของคุณภาพสินค้า หรือบริการความรวดเร็วของการบริการ ความเต็มใจช่วยเหลือ ความเป็นมิตรและลักษณะท่าทีของพนักงานหรือพฤติกรรมของพนักงานนั่นเอง ซึ่งจากความหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการให้บริการสาธารณะได้อย่างดี โดยมองประสิทธิผลไม่ใช่มองในกรอบของการบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานเท่านั้น แต่เป็นการมองในกรอบที่กว้างขวางขึ้น โดยเน้นการที่หน่วยงานสามารถสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้ด้วย ซึ่งก็ไม่ใช่เพียงในแง่ของเชิงปริมาณเท่านั้นแต่ครอบคลุมถึงคุณภาพความรวดเร็วและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีด้วย

Katz and Kahn (1978, อ้างถึงใน อัสวิน บุณนาค, 2549, น. 7) นอกเหนือจากการที่องค์การจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพแล้วองค์การยังจำต้องธำรงรักษาสภาพความเป็นองค์การ (Organization Maintenance) ไว้ให้ได้ซึ่งการรักษาสภาพนี้วัดได้จากตัวแปรที่สำคัญ เช่นขวัญของคนในองค์การ (Morale) ภาพพจน์ต่อสาธารณะ (Public Image) ขององค์การข้อจำกัดทางกฎหมาย (Legal Constraints) ความพึงพอใจของลูกค้าขององค์การ เป็นต้น

Gibson, et al. (1988, p. 812, อ้างถึงใน รัฐพล ศรีกัตัญญู, 2551, น. 32 - 33) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ยังเป็นเรื่องของการกระทำใด ๆ หรือพยายามใด ๆ ที่มีความมุ่งหมายจะได้รับผลอะไรสักอย่างให้เกิดขึ้น การกระทำหรือความพยายามจะมีประสิทธิผลสูงต่ำเพียงใดขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับนั้นตรงครบถ้วนทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและใช้พลังงานน้อยเพียงใด ประสิทธิภาพอาจพิจารณาเป็น 2 ระดับ คือ

1. ประสิทธิภาพของบุคคล คือ ลักษณะบุคคลที่มีความสามารถปฏิบัติงานใด ๆ หรือปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ แล้วประสบความสำเร็จทำให้บังเกิดผลตรงและครบถ้วนตามที่มิวัตถุประสงค์ไว้ ผลที่เกิดขึ้นมีลักษณะคุณภาพ เช่น ความถูกต้องความมีคุณค่าความเหมาะสมตรงกับความคาดหวัง

และความต้องการของหมู่คณะสังคมและผู้นำผลนั้นไปใช้เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ คือ เป็นการปฏิบัติด้วยความพอใจปฏิบัติเต็มความสามารถปฏิบัติด้วยการเลือกสรร กลวิธีแลเทคนิควิธีการที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้บรรลุทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างสูงสุดแต่ใช้ทุนทรัพยากรและระยะเวลาที่น้อยที่สุด

2. ประสิทธิภาพขององค์กร ประกอบด้วย 1) การผลิต (Production) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าองค์กรสามารถดำเนินการผลิตให้ได้ผลผลิตทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้ตรงกับความต้องการขององค์กร 2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าอัตราส่วนระหว่างปัจจัยทรัพยากร (Input) ที่ใช้กับผลผลิต (Output) มีความเหมาะสมในลักษณะที่ใช้ทรัพยากรได้คุ้มค่า 3) ความพึงพอใจ (Satisfaction) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าผลการดำเนินงานขององค์กร นำมาซึ่งความสำเร็จสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของสมาชิกในองค์กร 4) การปรับเปลี่ยน (Adaptiveness) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าองค์กรมีกลไกที่สามารถปรับเปลี่ยน การดำเนินงานได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร 5) การพัฒนา (Development) องค์กรที่มีประสิทธิภาพถ้าองค์กรสามารถเพิ่มพูน ศักยภาพ (Potential) และวิสัยความสามารถ (Capacity) ขององค์กรที่เจริญก้าวหน้าตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ความหมายของประสิทธิภาพทั้งระดับบุคคลและระดับองค์กรมีความหมายครอบคลุมทั้งผลการดำเนินงานที่สนองวัตถุประสงค์ได้ผลดีทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพและ ยังครอบคลุมถึงกระบวนการดำเนินงานที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและใช้วิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ความสามารถในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ของการบรรลุวัตถุประสงค์ (Objective Attainment) และการประเมินผลโดยประชาชน (Public Evaluation of Policy Effectiveness) ซึ่งประเมินจากความพึงพอใจของประชาชน ซึ่งโครงการที่นิยมประเมินประสิทธิภาพนั้น มักเป็นโครงการที่เกี่ยวกับด้านสังคม เช่น การศึกษา และการสาธารณสุข กล่าวโดยสรุป ประสิทธิภาพจะไม่คำนึงถึงปัจจัยนำเข้าหรือต้นทุน มุ่งหวังเพียงให้ผลของการปฏิบัติการสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้สูงสุด ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพเท่านั้น

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลองค์การ

จากการที่ได้ศึกษาทำให้ทราบว่า “ประสิทธิผลองค์การ” เป็นเป้าหมายของทุกองค์การโดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีการแข่งขันเป็นสิ่งที่ใช้ในการตัดสินแสดงความสำเร็จขององค์การ นักวิชาการแทบทุกสาขาจึงให้ความสนใจศึกษา วิเคราะห์เสนอเป็นแนวความคิด ทฤษฎี และตัวแบบของประสิทธิผลองค์การออกเป็นหลายแนวทางแตกต่างกันตามแนวความคิดของแต่ละลักษณะสาขาแต่ก็ยอมรับว่าประสิทธิผลองค์การเป็นหลักของทฤษฎีองค์การทั้งหลาย ซึ่งทำให้เห็นได้ถึงความสอดคล้องตรงกันที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ต่อไปว่า ความมีประสิทธิภาพใดมีความสำคัญต่อองค์การนั้นมากที่สุด แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลองค์การได้รับการพัฒนาขยายความมาในหลาย ๆ แนวคิดและทฤษฎีพอจะสรุปการให้ความสำคัญของประสิทธิผลองค์การ ได้ดังนี้

จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์ (2530, น. 243) กล่าวถึง กิจกรรมขององค์การที่เป็นเครื่องตัดสินการปฏิบัติงานขององค์การว่ามีประสิทธิผลหรือไม่ จึงประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้ คือ การปฏิบัติงานด้านเทคนิควิชาการและด้านการบริหารอย่างมีเหตุผล การลงทุนในองค์การ การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กับพฤติกรรมในองค์การ และการตอบสนองความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกันของบุคคลและของกลุ่มการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน การใช้ปัจจัยนำเข้าอย่างมีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับผลผลิตความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการขององค์การ

มีขวาท สุวรรณเรือง (2536, น. 24 - 27) นอกจากความสามารถในการบรรลุเป้าหมายอันเป็นความมีประสิทธิภาพโดยทั่วไปแล้ว การประเมินประสิทธิผลอาจพิจารณาได้จากคุณภาพของผลผลิตหรือบริการพื้นฐานขององค์การหรือความสามารถในการผลิตสินค้า หรือบริการขององค์การ ความพร้อมหรือความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานที่เฉพาะเจาะจง เมื่อถูกขอร้องให้ทำผลตอบแทน หรือผลกำไรที่ได้รับจากการผลิตสินค้าและบริการ เป็นต้น

ธงชัย สันติวงษ์ (2537, น. 114) ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่า สมาชิกเกิดความพอใจในงานและองค์การโดยส่วนรวมสามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

พิทยา บวรวัฒนา (2541, น. 180) ในส่วนประสิทธิผลขององค์การจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์การสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อมจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคู่กับประสิทธิผล ก็คือ ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงการมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูง โดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

Poulos and Tannenbaum (1957, pp. 34 - 40) การที่องค์การในฐานะที่เป็นระบบทางสังคมสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ได้โดยใช้ทรัพยากรและหนทางที่มีอยู่ โดยไม่ทำให้ทรัพยากรและหนทางเสียหายและไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก

Etzioni (1964, p. 8) ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ขนาดของความสามารถขององค์การในการที่จะสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ที่กำหนดไว้

Price (1968, pp. 3 - 15) ประสิทธิภาพขององค์การ เป็นเรื่องของการพิจารณาว่าองค์การประสบความสำเร็จเพียงใดในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือสภาพขององค์การที่ตั้งไว้หรือปรารถนาให้เกิดขึ้น

Schein (1970, p. 117) และสมรรถนะ (Capacity) ขององค์การในการที่จะอยู่รอด (Survive) ปรับตัว (Adapt) รักษาสภาพ (Maintain) และเติบโต (Grow) ไม่ว่าองค์การนั้นจะมีหน้าที่ใดต้องการให้ลุล่วง

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่ารักษาไว้ ซึ่งทั้งทรัพยากรและวัสดุอุปกรณ์และไม่สร้างความเครียดแก่สมาชิก สมาชิกเกิดความพึงพอใจในงาน ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้น องค์การส่วนรวมสามารถปรับตัวและพัฒนาเพื่อดำรงอยู่ต่อไปได้

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน

เจริญ เจษฎาวุฒิ (2527, น. 42 - 43, อ้างถึงใน เอนก ณ นคร, 2538, น. 7 - 8) ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานนั้น คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือแผนงานนั้นตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ โดยหากนำมาศึกษาแล้วจะพบว่าประสิทธิผลนั้นหมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วตัวเราคิดหรือวางแผนที่จะประกอบกิจการใดแล้วสามารถทำกิจการนั้นให้สำเร็จได้ตามที่คิดหรือวางแผนไว้ เรียกว่า การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพแนวความคิดสมัยใหม่ในการจัดกิจการงานจะเริ่มต้นที่การตั้งจุดสำเร็จของงาน คือ ในการวางแผนงานนั้น ณ จุดเริ่มต้นของงานจะมีการตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์กันว่าผลสำเร็จที่เราต้องการนั้นคืออะไร เช่น การวางแผนงานของธนาคารพาณิชย์อาจกำหนดให้รับผิดชอบแผนงานแต่ละแผนกตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานของตนในช่วงระยะเวลาหนึ่งมาก่อนเป็นนั่นว่าตั้งเป้าเงินฝากในงวดการบัญชีหนึ่ง (6 เดือน) ว่าจะต้องหาเงินฝากได้จำนวนเท่านั้นเท่านี้บาท สมมติว่าฝ่ายจัดการกำหนดให้ผู้จัดการสาขาแห่งหนึ่งต้องหาเงินฝากในงวด 6 เดือนนี้เป็นเงิน 100 ล้านบาท การตั้งเป้าหมายดังกล่าว ณ จุดเริ่มต้น ก่อนลงมือปฏิบัติจริงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสาขาจะต้องรับผิดชอบทำให้สำเร็จ และจัดการสาขานั้นสามารถหาเงินฝากในงวดบัญชีนั้นได้ครบ หรือได้มากกว่า 100 ล้านบาท ความสามารถนี้แปรความหมายได้อีกอย่างหนึ่งว่าการปฏิบัติงานของผู้จัดการคนนั้นมีประสิทธิผล

ภรณ์ มหามนต์ (2529, น. 2) สำหรับวิธีในการทดสอบการบริหารที่ดี ก็คือ การดูความสามารถในการจัดองค์การ (Organize) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และรักษาระดับการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลไว้ให้ได้สิ่งสำคัญในที่นี้ คือ ประสิทธิภาพ หรือ Effectiveness ซึ่งในปัจจุบัน

มักเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวความคิดเรื่องประสิทธิผล คือ ตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสิน ในขั้นสุดท้ายว่าการบริหารและองค์การ ประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด อย่างไรก็ตามคำว่า ประสิทธิภาพ ยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากันสำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนัก วิเคราะห์ทางการเงินประสิทธิผลขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกับกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return On Investment) สำหรับผู้จัดการ ฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าหรือบริการ สำหรับ นักวิทยาศาสตร์การวิจัยประสิทธิผล อาจถูกตีความในรูปของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิต ใหม่ ๆ ขององค์การและสำหรับนักสังคมศาสตร์ ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน

อรุณ รักธรรม (2532, น. 249) ได้เปรียบเทียบให้เห็นว่า ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ที่นำพาองค์การให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น องค์การต้องมีสุขภาพสมบูรณ์ คือ

1. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ
 2. สมาชิกทุกคนขององค์การมีความรับผิดชอบต่อปัญหาหรือข้อยุ่งยากที่เกิดขึ้น และมีความเชื่อมั่นว่าปัญหาดังกล่าวจะสามารถแก้ไขให้ลุกลางได้เสมอ
 3. ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างกว้างขวาง
- คุมความขัดแย้ง
4. มีการยอมรับนับถือความคิดเห็นของผู้บริหารระดับรองลงมาเป็นอย่างมาก
 5. เมื่อมีวิกฤติการณ์เกิดขึ้น สมาชิกขององค์การทุกคนจะผนึกกำลังกันอย่างเร็ว เพื่อแก้ปัญหา หรือสถานการณ์ จนกระทั่งวิกฤติการณ์ดังกล่าวหมดสิ้นไปในที่สุด
 6. ภาวะผู้นำมีความยืดหยุ่นได้มาก
 7. ความสำนึกในด้านระเบียบข้อบังคับหรือคำสั่งยังคงมีอยู่ แต่เมื่อเทียบอัตราส่วน กันแล้วความคิดริเริ่มหรือภาวะสร้างสรรค์มีอยู่สูงมากกว่า เรื่องใดเกาถ้าสมัยจะได้รับการพิจารณา และยกเลิกในที่สุด

ในส่วนลักษณะขององค์การที่ไม่มีประสิทธิผล คือ

1. การอุทิศจิตใจของบุคลากรให้กับวัตถุประสงค์ขององค์การมีเพียงเล็กน้อยยกเว้น แต่ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูง
2. บุคลากรที่ทำงานและมองเห็นข้อผิดพลาด ปัญหาต่าง ๆ มักจะเก็บงำไว้ไม่นำ เรื่องนั้นไปพูดกับผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง
3. บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงพยายามวินิจฉัยสั่งการด้วยตนเองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
4. ผู้บริหารมีความรู้สึกโดดเดี่ยวในการพยายามให้งานต่าง ๆ ดำเนินงานไปด้วยดี บางครั้งระเบียบต่าง ๆ นโยบายและขบวนการดำเนินงานต่าง ๆ ไม่ได้รับการปฏิบัติตามที่ตั้งความมุ่งหมาย ขาดความร่วมมือ

5. บุคคลที่ทำงานไม่มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปฏิเสธที่จะยอมรับประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
6. การใช้ข่าวสารสะท้อนกลับถูกหลีกเลี่ยงหรือขาดการประเมินผล
7. สัมพันธภาพโดยทั่ว ๆ ไป เกิดขึ้นโดยไม่จริงจังซึ่งกันและกันถูกปิดบังไว้ ซ่อนเร้น และมีอยู่ทั่ว ๆ ไปในที่ทำงาน
8. นักบริหารเป็นแบบบิดาที่อยู่ในกรอบของประเพณี เครื่องครัด ใครคัดค้านไม่ได้
9. นักบริหารลงมาควบคุมเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ อย่างเฉียบขาด เครื่องครัด และใช้ดุลยพินิจกับเรื่องเหล่านี้มากเกินไปตามกฎเกณฑ์ของโครงสร้างในองค์การดังกล่าวทำเท่าที่สังลักษณะขององค์การที่ไม่มีประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีลักษณะและเกี่ยวข้องกับกฎระเบียบที่เคร่งครัดขาดอิสระเกินไปซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลขององค์การได้เช่นกัน

ธงชัย สันติวงศ์ (2533, น. 314) ประสิทธิภาพขององค์กรจะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่าองค์กรสามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อม จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่อยู่เบื้องหลังควบคุมกับประสิทธิผล คือ ความมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึง การมีสมรรถนะสูงสามารถมีระบบการทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูง โดยได้ผลผลิตที่มีมูลค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2534, น. 322, อ้างถึงใน เอนก ณ นคร, 2538, น. 8 - 9) นอกจากนี้ประสิทธิผล (Effectiveness) ยังเป็นการที่ดำเนินโครงการหรืองานอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว และปรากฏว่าผลเกิดขึ้น (Outcomes) หรือผลผลิตที่เกิดขึ้น (Output) ณ ระดับหนึ่งระดับใดที่เป็นเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มีการใช้ทรัพยากร (Resources) หรือปัจจัยนำเข้า (Inputs) มากน้อยเพียงใดถ้าใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามาดำเนินการในโครงการหรืองานใต้น้อยที่สุด และผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินโครงการนั้นจะมีประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้โดยการเปรียบเทียบโครงการแต่ละโครงการที่สามารถดำเนินการแล้วบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดได้เหมือนกันในทางตรงกันข้ามโครงการใดแม้ว่าจะสามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้เหมือนกันก็ตามแต่ ใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้ามากกว่าโครงการอื่น ๆ โครงการนั้นก็จะไม่ใช่โครงการที่มีประสิทธิผลสูงสุด เช่น องค์การนาโต (NATO) ซึ่งเป็นองค์การทางการทหารกำลังพิจารณาว่าจะใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดแบบใดดีที่จะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการเข้าทำลายเป้าหมายข้าศึกได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในทางปฏิบัติอาจจะมีเครื่องบินหลายแบบให้เลือก โดยแต่ละแบบจะมีประสิทธิภาพในการทำลายและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในที่สุดแล้วการตัดสินใจเลือกเครื่องบินแบบใดมีประสิทธิภาพในการทำลายน้อยที่สุด สามารถตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้และเสียค่าใช้จ่ายต่ำสุดนั้น คือ การเลือกเครื่องบินตามความหมายของประสิทธิผลสูงสุด โดยพยายามให้มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดและสามารถตอบสนองเป้าหมายตามที่ต้องการได้

เอนก ณ นคร (2538, น. 13) การใช้ทฤษฎีระบบเป็นแนวทางในการวัดประสิทธิผลขององค์การ (Systematic Criteria of Organizational Effectives) ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าองค์การเป็นระบบสังคมที่มีชีวิต (Living Social System) ซึ่งมีข้อเรียกร้อง (Requirements) หรือความต้องการบางอย่างที่อยู่ในสภาพแวดล้อม หรือ สถานการณ์ที่องค์การจะต้องสนองตอบเพื่อที่จะอยู่รอด เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปได้ การศึกษาประสิทธิผลขององค์การจึงเป็นการศึกษาความสามารถขององค์การในการสนองตอบข้อเรียกร้อง ที่เกิดจากสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ที่แวดล้อมองค์การอยู่

สังคมเรียกร้องและคาดหวังให้องค์การมีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมในสภาพปัจจุบันคาดหวังให้องค์การผลิตสินค้าและบริการ ภายใต้เงื่อนไขของความจำกัดของทรัพยากร ประสิทธิภาพจึงเป็นการวัดในแง่ของ “การบรรลุถึงเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรซึ่งมีจำกัด ทั้งนี้ต้องเพิ่มแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพเข้าไปด้วย ซึ่งแนวความคิดเรื่องประสิทธิภาพ หมายถึงความมากมายของการที่องค์การสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด” แนวความคิดทั้งสองเรื่อง คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีความสัมพันธ์ต่อกัน แต่ก็ยังคงมีความแตกต่างกัน ตัวอย่างของการมีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานขององค์การหาได้ไม่ยาก เป็นต้นว่า องค์การสามารถผลิตสินค้าเศรษฐกิจบางอย่างให้มีประสิทธิผลโดยไม่มีประสิทธิภาพได้ ดังนั้นความหมายของการปฏิบัติงานขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเน้นประเด็นสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

1. การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล
2. การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งจำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับการมีประสิทธิผล

ดังนั้นการศึกษา เพื่อวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย ประโยชน์ (Cost - Benefit Analysis) ของการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐจะต้องประกอบไปด้วยสองส่วน คือ การวิเคราะห์ประสิทธิผล (Effectiveness Analysis) - (Value) ของผลที่จะต้องถูกเลือกไปปฏิบัตินั้นมีคุณประโยชน์ต่อสังคมสูงกว่าค่าใช้จ่าย ประโยชน์ดังกล่าวอาจเป็นผลผลิตทางกายภาพ (Physical Output) หรือสินค้า บริการหรือประโยชน์ที่ไม่ใช้วัตถุ เช่น ความมั่นคง ความงามของทัศนียภาพหรือความเป็นธรรมทางสังคมการประเมินคุณค่าของสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นผลได้จากโครงการสาธารณะขึ้นอยู่กับความเต็มใจของประชาชนแต่ละคนในการเสียค่าใช้จ่ายทางอ้อมโดยการเสียภาษีอากร สำหรับสินค้า และบริการดังกล่าว “ถ้าคุณค่าของผลประโยชน์ที่จะได้จากโครงการมีต่อบุคคลในสังคม” โดยส่วนรวมแล้วมีมากกว่าค่าทรัพยากรที่จะใช้ในการบริหารโครงการ โครงการดังกล่าวนี้ว่าเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม (ภรณ์ มหามนต์, 2529, น. 116 - 117)

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน คือ ผลสำเร็จอันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติงาน ตามโครงการหรือแผนงานนั้น ตามวัตถุประสงค์ขององค์การที่ได้ตั้งไว้หรือได้คาดหวังไว้ จึงเป็นการวัด ในแง่ของ “การบรรลุถึงเป้าหมายภายใต้ทรัพยากรซึ่งมีจำกัดสามารถบรรลุถึงเป้าหมายได้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด” การปฏิบัติงานขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพจึงเน้นประเด็นสำคัญ คือ การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและการใช้ทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่จะต้องจำเป็นแต่ไม่เพียงพอสำหรับ

2.3.4 การประเมินประสิทธิภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประเมินประสิทธิภาพ พบว่า มีนักวิชาการนำเสนอไว้ดังนี้

2.3.4.1 การประเมินประสิทธิภาพเป็นการประเมินความสำเร็จที่แท้จริงของงานที่ปฏิบัติ การประเมินประสิทธิภาพสามารถทำได้โดยพิจารณาจาก วัตถุประสงค์ของแผนเป็นการพิจารณา เปรียบเทียบระหว่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นจาก ผลการปฏิบัติงานตามแผนกับความสำเร็จที่ผู้วางแผน คาดว่าจะได้รับ หรือพิจารณาจากกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนกับกิจกรรมที่ทำจริงในการปฏิบัติตาม (อนันต์ เกตุวงศ์, 2534, น. 19 - 25) ในส่วนของ เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์ (2536, น. 14) ได้ให้แนวคิด เกี่ยวกับการวัดประสิทธิภาพไว้ 2 อย่าง คือ

1) การวัดประสิทธิภาพจากกรอบของหน่วยงาน โดยเปรียบเทียบระหว่างผล การปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนงานเท่านั้น แต่ไม่ได้ก้าวล่วงไปถึงการตอบสนอง ความต้องการของผู้รับบริการ

2) การวัดประสิทธิภาพในแง่การตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ โดยพิจารณาในแง่เชิงปริมาณเชิงคุณภาพ ความรวดเร็วตลอดจนการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีของผู้ที่ทำหน้าที่ ให้บริการด้วย

2.3.4.2 ในการประเมินประสิทธิภาพเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ ของการปฏิบัติงาน คือ ดูว่าผลลัพธ์หรือผลผลิตที่เกิดขึ้นนั้น ตอบสนองความต้องการหรือบรรลุวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงไร เช่น การประเมินผลว่าเทคนิควิธีที่ใช้ในการพัฒนาองค์การนั้นบรรลุเป้าหมาย เพียงไร เป็นต้น (ภรณ์ มหามานนท์, 2539, น. 97) นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาแนวคิดและการวิเคราะห์วิจัย ของนักคิดและนักทฤษฎี ตลอดจนการสร้างแบบจำลองในเรื่องการประเมินประสิทธิภาพขององค์การ อาจแยกแนวทาง (Approach) ในการวัดประสิทธิภาพได้ 3 แนวทางสรุปได้ดังนี้

1) การประเมินประสิทธิภาพในแง่เป้าหมาย (The Goal Approach) การวัด ประสิทธิภาพต้องอยู่บนวิธีการและเป้าหมายขององค์การมากกว่าที่จะใช้เกณฑ์วัดอยู่ภายนอกองค์การ โดยพบว่า ความสามารถในการผลิตความยืดหยุ่นคล่องตัว ปราศจากความกดดันและข้อขัดแย้ง

มีความสัมพันธ์ต่อกันและเกี่ยวข้องกับ การประเมินประสิทธิผลขององค์การ ซึ่งบ่งชี้ความประสิทธิผล เหล่านี้สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเป้าหมายขององค์การ

2) การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบทรัพยากร (The System Resource Approach) เป็นการพยายามหลีกเลี่ยงจุดอ่อนและของบกพร่องบางประการของการประเมินประสิทธิผล ในแง่ทุกเป้าหมาย โดยไม่พิจารณาถึงเป้าหมายขององค์การเสียเลยเพราะเห็นว่าเป็นไปได้ยากที่จะใช้ ในการบรรลุเป้าหมายเป็นการวัดประสิทธิผลขององค์การ มีการใช้แบบจำลองของระบบทรัพยากรแทน แบบจำลองนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า องค์การเป็นระบบเปิดซึ่งมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในการ แลกเปลี่ยนและการแข่งขัน

3) การประเมินประสิทธิผลโดยใช้หลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) วิธีการนี้มีความเหมาะสมเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่ของนักวิชาการ และเมื่อนำมาใช้ในการวัดประสิทธิผลขององค์การในทางปฏิบัติใช้ประเมินหน่วยงานต่าง ๆ ได้ดี กล่าวคือ ความสามารถในการผลิตและประสิทธิภาพโดยวัดจากผลผลิตลักษณะขององค์การ เช่น บรรยากาศ ขององค์การ การอำนวยความสะดวกและสมรรถนะขององค์การในการปฏิบัติงานพฤติกรรมในการผลิต เช่น การร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาการปฏิบัติงานที่น่าเชื่อถือได้ (ภรณ์ กิริติบุตร, 2539, น. 102 - 114)

สรุปได้ว่า การประเมินประสิทธิผลเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของ การปฏิบัติงานจากกรอบของหน่วยงานการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการในแง่ของเป้าหมาย ระบบทรัพยากร

2.3.5 แนวทางการประเมินประสิทธิผล

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการประเมินประสิทธิผลพบว่า มีนักวิชาการ นำเสนอ ไว้ดังนี้

พิทยา บวรวัฒนา (2531, น. 71 - 77) ในทางปฏิบัติวิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ จากความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมายเป็นวิธีที่มีปัญหาและสลับซับซ้อน กล่าวคือ

1. เป้าหมายทางการขององค์การมีความแตกต่างไปจากเป้าหมายในทางปฏิบัติ (Actual Goals) ปกติแล้วเป้าหมายทางการขององค์การมักเขียนไว้เป็นประโยคที่สวยงาม

2. การที่เราจะทราบว่าเป้าหมายขององค์การมีลักษณะประการใดกันแน่ นั้น จำเป็น ผู้วิจัยต้องตั้งคำถามว่า เป้าหมายขององค์การที่พิจารณาอยู่นั้นเป็นเป้าหมายของใคร ทั้งนี้เป็นเพราะ เป้าหมายองค์การอาจมีที่มาที่แตกต่างกันออกไป และไม่จำเป็นเสมอว่าจะต้องมาจากนักบริหารระดับ สูงสุด แต่เป้าหมายองค์การอาจมาจากสมาชิกองค์การฝ่ายอื่น ๆ ก็ได้

3. องค์การทั่วไปมีเป้าหมายหลาย ๆ เป้าหมายไปพร้อม ๆ กัน บางครั้งเป้าหมาย เหล่านี้อาจขัดแย้งกัน

4. การที่องค์การมีเป้าหมายหลายเป้าหมายทำให้เกิดความจำเป็นที่เราจะต้องสามารถจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายแต่ละเป้าหมาย เพื่อกำหนดชัดเจนว่าเป้าหมายอันไหนสำคัญกว่าอันไหน มิฉะนั้นแล้วการวัดประสิทธิผลขององค์การโดยดูจากเป้าหมายที่จะใช้เป็นวิธีที่ใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าการจัดลำดับเป้าหมายทั้งหลายซึ่งขัดแย้งกันนั้น กระทำได้ยากมาก และอาจสร้างความไม่พอใจกับคน ซึ่งยึดถือเป้าหมายที่ถูกเราจัดให้มีความสำคัญน้อยกว่าได้

5. การพิจารณาเรื่องเป้าหมายขององค์การจำเป็นต้องนำเอามิติของเวลามา ประกอบด้วยองค์การจะมีเป้าหมายระยะสั้น เป้าหมายระยะกลาง เป้าหมายระยะยาว จึงเกิดปัญหาว่า เป้าหมายอันใดจะมีความสำคัญมากกว่าในการนำไปใช้เป็นเกณฑ์ เพื่อวัดประสิทธิผลขององค์การ

ธงชัย สันติวงษ์, (2537, น. 202 - 213) ก็ได้สรุปวิธีประเมินผลงานหรือประสิทธิผลของงาน ไว้ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นวิธีการประเมินผลเฉพาะบุคคลแต่ละบุคคลใช้บุคคลประเมิน ผู้ที่ต้องการประเมินทีละคน โดยแยกกันในแต่ละครั้งและไม่นำไปเปรียบเทียบโดยตรงทันทีกับผู้ที่ต้องการประเมิน

กลุ่มที่ 2 เป็นวิธีการประเมินที่ใช้กับคนหลาย ๆ คนพร้อม ๆ กัน วิธีนี้จะประเมินผู้ถูกประเมินจะถูกประเมินพร้อม ๆ กัน โดยเปรียบเทียบกับผู้ถูกประเมินอื่น ๆ ในครั้งเดียวกัน

กลุ่มที่ 3 วิธีประเมินอื่น ๆ มี 2 วิธี คือ

1. วิธีทดสอบผลงาน (Perform Test) วิธีการออกแบบผลการทดสอบผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปใช้ในการทดสอบประเมินผลแล้วติดตามการประเมินว่ามีผลงานดีเลวอย่างไร

2. วิธีการประเมินผลงานรอบด้าน (Field Review Technique) เป็นวิธีการที่ใช้ผู้ประเมินจากภายนอก โดยผู้ถูกประเมินและผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกประเมินจะต้องตอบคำถามปากเปล่าต่อผู้มาตรวจ หรือผู้ประเมินจากภายนอก

พิทยา บวรวัฒนา (2541, น. 180) องค์การที่มีประสิทธิผล หมายถึง องค์การที่ดำเนินการบรรลุเป้าหมาย (Goals) ที่ตั้งใจไว้ประสิทธิผลจึงเป็นเรื่องของความสำเร็จขององค์การในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้้องค์การที่มีประสิทธิภาพสูง จึงเป็นองค์การที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการทำงานตามเป้าหมาย ส่วนองค์การที่มีประสิทธิผลต่ำจึงเป็นองค์การที่ไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้

คารมณีย์ เพียรภายลุน (2548, น. 1) กล่าวว่า การจัดองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงานสูงสุด โดยทั่วไปจะยึดหลักการการจัดองค์การดังต่อไปนี้

1. หลักการกำหนดวัตถุประสงค์ (Definition of Objectives) ในธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งจะต้องกำหนดหรือระบุวัตถุประสงค์ของงานอย่างชัดเจนให้เป็นที่เข้าใจ และยอมรับโดยผู้ที่เกี่ยวข้องที่ต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ ตัวอย่างเช่น วัตถุประสงค์ในการจัดสำนักงาน ได้แก่ การประสานกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการประมวลผลข้อมูล เพื่อให้ต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ต่ำลงและผลผลิต

จากการดำเนินการนั้น ๆ สูงขึ้นโดยถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องให้ความสะดวกหรือให้บริการแก่หน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในองค์การ จัดเตรียมข้อมูลที่ถูกต้องและมีพร้อมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีเมื่อจำเป็นต้องใช้

2. หลักการของการรับผิดชอบ (Principle of Responsibility) ความรับผิดชอบขององค์การเป็นภาระผูกพันของบุคคลในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นผู้บริหารงานจะต้องพิจารณากำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญของผู้บังคับบัญชา

3. หลักการของการมอบอำนาจหน้าที่ควบคู่กับความรับผิดชอบ (Principle of Delegate Authority With Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) หมายถึง สิทธิที่จะออกคำสั่ง และอำนาจหน้าที่ที่จะทำให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ซึ่งอำนาจหน้าที่จะต้องได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาที่อยู่เหนือขึ้นไปแต่ละบุคคลในองค์การต้องได้รับอำนาจหน้าที่ที่เหมาะสมกับความรับผิดชอบ (Responsibility) ตามหน้าที่ที่ได้รับและจำเป็นต้องทำควบคู่กัน เพื่อที่จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

4. หลักการมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวหรือมีเอกภาพในการบังคับบัญชา (Principle of Unity of Command) หลักข้อนี้ถือว่าผู้บังคับบัญชา ควรปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันความสับสนโดยแต่ละบุคคลต้องทราบอย่างชัดเจนว่าตนต้องรายงานการปฏิบัติงานขึ้นตรงต่อใคร หรือรับคำสั่งการปฏิบัติงาน หรือรับผิดชอบในการทำงานขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาคนใด

5. หลักการมอบหมายงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Delegation) การจัดการที่มีประสิทธิภาพ จะประกอบด้วย บุคลากรที่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย การมอบหมายงานต้องระบุให้ชัดเจนว่าบุคคลใดทำหน้าที่อะไรและจำนวนผู้ปฏิบัติงานนั้น ๆ มีจำนวนเท่าใด ใครรับผิดชอบหรือมีหน้าที่ในส่วนใดหรือระบุให้ชัดเจนลงไปว่า ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องเดียวกันทั้งหมด

6. หลักการกำหนดขนาดของการควบคุม (Principle of Span of Control) หมายถึง การกำหนดสายการบังคับบัญชาภายในหน่วยงานให้ชัดเจนว่า ใครปกครองบังคับบัญชาใครบ้าง พร้อมทั้งระบุถึงจำนวนผู้บังคับบัญชาที่เหมาะสม ขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาหนึ่งคน ซึ่งขึ้นอยู่กับธรรมชาติและขนาดของงานนั้น ๆ

7. หลักของการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of Direction) แต่ละฝ่ายต้องมีวัตถุประสงค์หรือมีเป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกันแต่ละหน้าที่มีความสัมพันธ์กันและต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญของธุรกิจร่วมกัน

8. หลักการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Defining of Work Related Relationships) การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่ บุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้การประสานงานและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างถูกต้องและคล่องตัวยิ่งขึ้น

9. หลักการจัดแบ่งสำนักงานออกตามความเหมาะสม (Work Assignment) เพื่อให้บุคลากรเกิดความชำนาญเฉพาะอย่างในการทำงาน เมื่อมีการแบ่งงานกันทำแล้วจะต้องสรรหาหรืออบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถทำงานที่มีอยู่และเมื่อทำงานเหล่านั้นซ้ำ ๆ ก็จะเกิดทักษะขึ้นมา ผลงานที่ทำได้จะดีกว่าการไปทำงานหลาย ๆ ด้าน แล้วไม่เกิดทักษะในด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ

10. หลักการกำหนดโครงสร้างขององค์การ (Organization Structure) ความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหลัก (Line) และหน่วยงานที่ปรึกษา (Staff) เป็นประเด็นหนึ่งในการพิจารณาจัดโครงสร้างขององค์การเป็นหลักการที่จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้ง ที่อาจเกิดขึ้นได้ในการทำงานระหว่างหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษา นอกจากการจัดโครงสร้างองค์การโดยคำนึงถึงบทบาทของงานในลักษณะหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษาแล้ว ยังมีหลักการจัดโครงสร้างองค์การในรูปแบบอื่นอีกเช่นกัน

Georgopoulos and Tannenbaum (1957, pp. 57 - 60, อ้างถึงใน มัชฌิม สุวรรณเรือง, 2536, น. 8 - 9) องค์การทุกองค์การมุ่งที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยการใช้เครื่องมือที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เพื่อผลิตผลงานขององค์การการให้ความหมายของประสิทธิผลขององค์การ จึงต้องพิจารณา 2 ประเด็น คือ

1. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์และหนทางหรือเครื่องมือ (Means) ซึ่งองค์การใช้ในการรักษาความเป็นองค์การและบรรลุเป้าหมายให้ได้ สำหรับเป้าหมายสำคัญขององค์การทั่ว ๆ ไปคือ ผลผลิต (Output) ในแง่ที่ว่าสามารถบรรลุถึงจุดหมายที่องค์การได้ตั้งไว้ไม่ว่าจะโดยปริมาณหรือคุณภาพความสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกองค์การ โดยไม่สูญเสียความมั่นคง และการรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรทั้งมนุษย์วัตถุดิบโดยมีตัวแปรที่ใช้วัดประสิทธิผลขององค์การ ได้แก่

1.1 ความสามารถในการผลิต (Productivity)

1.2 ความยืดหยุ่น (Flexibility) ขององค์การในรูปความสำเร็จในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การและภายนอกองค์การ

1.3 การปราศจากความตึงเครียด (Strain) หรือการขัดแย้งรุนแรงระหว่างกลุ่มย่อยในองค์การหรือระหว่างหน่วยงานในองค์การ

2. การประเมินผลเชิงระบบ (The System Approach) เนื่องจากแนวการศึกษาแรกเน้นที่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์อันเป็นผลผลิตหรือปัจจัยนำออก (Output) โดยละเอียดที่จะพิจารณาปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการผลิต (Process) จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดในการประเมินประสิทธิผลขององค์การหลายประการ ดังนั้นทฤษฎีระบบจึงเป็นรูปแบบการประเมินประสิทธิผลที่พยายามแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าว โดยเพิ่มตัวแปรในการพิจารณาเกี่ยวกับทรัพยากรที่ใช้ในการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิตที่ได้รับ

Lawrence and Lorsch (1967, pp. 133 - 134) จากการวิจัย พบว่า องค์กรที่ปฏิบัติงาน ได้ผลสูงสามารถปฏิบัติงานสนองตอบข้อเรียกร้องของสภาพแวดล้อมมากกว่าองค์กรคู่แข่ง จึงทำให้องค์กร คู่แข่งนั้นมีประสิทธิผลน้อยกว่า ทั้งองค์กรที่ประสบความสำเร็จที่สุดมีแนวโน้มที่จะสามารถรักษาภาวะ แห่งความแตกต่างของโครงสร้างให้สอดคล้องกับความแตกต่างกันของส่วนต่าง ๆ ของสภาพแวดล้อม ซึ่งองค์กรต้องพึ่งพาอาศัยกัน ทั้งยังมีความสามารถในการประสานความแตกต่างให้สามารถทำงาน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ด้วยทั้งองค์กร

Schein (1970, pp. 18 - 19) กล่าวว่า ประสิทธิภาพขององค์กรอยู่ที่ความสามารถ ในการผสมผสาน ส่วนย่อยขององค์กรเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อไม่ให้งานของแต่ละส่วนซึ่งแตกต่างกัน ภายในองค์กร เดียวกันขัดแย้งกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างเป้าหมายของบุคคลและเป้าหมาย ขององค์กร ซึ่งแนวคิด ของ Schein ก็คล้ายคลึงกันแนวคิดของที่เขาได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า “แบบจำลอง เดี่ยวทางทฤษฎี” เพื่อนำไปสู่การคาดคะเนที่เป็นประโยชน์ให้กว้างขวางขึ้นโดยเสนอแนะว่าประสิทธิผล ขององค์กรในระยะเวลาที่แตกต่างกันสามารถเอามาเปรียบเทียบกันได้และประเมินผลโดยวัด จากตัวแปร 4 ตัว ได้แก่

1. ความมั่นคง (Stability)
2. ความผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration)
3. ความสมัครใจ (Voluntarism)
4. ความสัมฤทธิ์ผล (Achievement)

ในการนี้ Campbell (1977, p. 18, อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2541, น. 180) ให้ความหมายของประสิทธิผลส่วนรวม (Overall Effectiveness) การประเมินผลทั่วไป ซึ่งใช้เกณฑ์ หรือมาตรฐานสำหรับวัดหลาย ๆ แง่มุมเท่าที่จะเป็นไปได้โดยปกติแล้วประสิทธิผล ส่วนรวมวัดได้ จากการรวบรวมสถิติการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ตามที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือประสิทธิผลส่วนรวม อาจวัดได้จากความคิดเห็นของบุคคลทั้งหลายซึ่งมีความคุ้นเคยกับองค์กรนั้น การประเมินประสิทธิผล โดยพิจารณาจากความสามารถขององค์กรในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร นักวิชาการ ที่ศึกษาประสิทธิผลขององค์กรตามแนวความคิดนี้ ได้แก่

1. วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กร

1.1 วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์กร การจากความสามารถขององค์กรในการ บรรลุเป้าหมายวัดได้จากความสามารถขององค์กรในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย

1.2 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กร โดยใช้ความคิดระบบให้วัดประสิทธิผลองค์กร โดยคำนึงถึงความสามารถขององค์กรในการหาปัจจัยนำเข้า ความสามารถขององค์กรในการแปรสภาพ ปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออก ความสามารถขององค์กรในการอยู่รอด (Survival) ท่ามกลางสภาพ

แวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์การถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดทำงานไม่ดีแล้วจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ได้

1.3 วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยดูจากความสามารถขององค์การในการชนะใจผู้มีอิทธิพล (The Strategic - Constancies Approach) ได้แก่ องค์การที่มีสายตาแหลมคมสามารถมองว่าบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ใดในสภาพแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อองค์การ และยังคงต้องเป็นองค์การที่สามารถชนะใจบุคคล กลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่ให้นำขัดขวางการทำงานขององค์การ

1.4 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ จากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ (The Competing - Values Approach) นักวิชาการเชื่อว่าประสิทธิผลขององค์การเป็นเรื่องนามาจิตตั้งเกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์การจึงขึ้นอยู่กับว่าใครมีตำแหน่งอะไร มีผลประโยชน์อะไร ดังนั้นการวัดประสิทธิผลขององค์การจึงต้องพิจารณาค่านิยมต่าง ๆ ของผู้ประเมินผลองค์การซึ่งเป็นผู้เลือกกว่าจะใช้มาตรวัดประสิทธิผลองค์การแบบไหน

2. การใช้ระบบขององค์การเป็นเครื่องมือวัดความมีประสิทธิภาพขององค์การ โดยใช้ชื่อว่า AGIL ซึ่งระบุกิจกรรม 4 ประเภท ซึ่งทุกองค์การจำเป็นจะต้องกระทำซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

2.2 การบรรลุถึงเป้าหมาย

2.3 การประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันซึ่งนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคม

2.4 สิ่งที่ย้อนแย้งอยู่ในซึ่งหมายถึงการรักษารูปแบบหรือการดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์

Seldin (1988, p. 24) ให้ความเห็นว่า การวัดและประเมินประสิทธิผลโดยทั่วไปเป็นการวัดเพื่อดูความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและผลการปฏิบัติ ถ้ามีความแตกต่างกันน้อยก็จะมีประสิทธิผลมากแต่ถ้ามีความแตกต่างมากจะมีประสิทธิผลน้อยหรืออาจจะดูความสอดคล้องกันระหว่างผลผลิตกับเป้าหมายที่ได้ระบุไว้ การประเมินประสิทธิผลขององค์การสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การวัดประสิทธิผลขององค์การโดยใช้ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Single Criterion Measures of Effectiveness) เป็นการพิจารณาว่าองค์การจะมีประสิทธิผลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับผลที่ได้รับว่าบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือไม่ หรือการใช้เป้าหมายขององค์การเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้หลักการอันใดอันหนึ่งในการประเมินผลขององค์การเป็นเกณฑ์ ซึ่งเป็นการใช้หลักเกณฑ์อันใดอันหนึ่งในการประเมินประสิทธิผลขององค์การ เช่น วัดจากความสามารถในการผลิตวัดจากผลกำไร ฯลฯ

1.1 การประเมินประสิทธิผลในแง่ของระบบ - ทรัพยากร (The System Resource Model of Organization Effectiveness) เป็นการประเมินโดยพิจารณาความสามารถขององค์การ

ในแสวงหาประโยชน์จากสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ต้องการอันจะทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ซึ่งเป็นการเน้นที่ปัจจัยตัวป้อนเข้า (Input) มากกว่าผลผลิต (Output)

1.2 ประเมินประสิทธิผลโดยหลายเกณฑ์ (The Multiple Criteria of Effectiveness) เป็นการวิเคราะห์ประสิทธิผลขององค์กร โดยใช้เกณฑ์หลายอย่างในการวัดประเมินผล ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรที่อาจมีผลต่อความสำเร็จขององค์กรและพยายามแสดงให้เห็นว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ผู้ที่ให้แนวคิดในการประเมินองค์กรโดยวิธีนี้

2. การวัดประสิทธิผลขององค์กรในรูปแบบต่าง ๆ

2.1 การวัดประสิทธิผลขององค์กรโดยใช้ความคิดระบบ (The System Approach) การใช้หลักการวัดประสิทธิผลขององค์กร จากเป้าหมายขององค์กรนั้นทำให้นักวิชาการเกิดความสนใจไปที่ปัจจัยนำออก (Outputs) ขององค์กรการนำเอาความคิดระบบมาอธิบายองค์การทำให้เราตระหนักว่ายังมีส่วนอื่นขององค์กร นอกจากปัจจัยนำออกที่มีความสำคัญต่อองค์กรและถ้าเราหันมาวัดประสิทธิผลขององค์กรจากส่วนอื่น ๆ ขององค์กร เช่น ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรปัจจัยนำเข้ามาปัจจัยนำออกแล้วจะทำให้เราสามารถสร้างเกณฑ์การวัดประสิทธิผลเกณฑ์ใหม่ขึ้น

2.2 วิธีวัดประสิทธิผลขององค์กร โดยดูจากความสามารถขององค์กรในการชนะใจผู้มีอิทธิพล (The Strategic - Constituencies Approach) ข้อสมมติฐานมีว่าองค์กรได้รับความกดดันและข้อเรียกร้องจากกลุ่มผลประโยชน์บุคคลต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมตลอดเวลาในจำนวนบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ มีเฉพาะบางส่วนเท่านั้นที่มีความสำคัญยิ่งต่อองค์กรเพราะเป็นบุคคลและกลุ่มที่มีอิทธิพล สามารถกำหนดความเป็นความตายขององค์กรได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบุคคลและกลุ่มดังกล่าวสามารถควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่รอดขององค์กร ดังนั้นนักวิชาการจึงถือหลักว่าองค์กรที่มีประสิทธิผล ได้แก่ องค์กรที่มีสายตาแหลมคมสามารถมองออกว่าบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ใด มีความสำคัญต่อองค์กรและยังต้องเป็นองค์กรที่สามารถชนะใจบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญทั้งหลายเหล่านี้ทำให้บุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ที่สำคัญ ไม่ดำเนินการขัดขวางการทำงานขององค์กรองค์กรที่เอาตัวรอดอยู่ได้จะเป็นองค์กรที่กำหนดเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมีอำนาจควบคุมทรัพยากรที่จำเป็นต่อความอยู่รอดขององค์กร

2.3 การวัดประสิทธิผลขององค์กรจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์กร (The Computing - Values Approach) นักวิชาการเชื่อว่าประสิทธิผลขององค์กรเป็นเรื่องของนาาจิตตัง เกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์กรที่จะใช้ขึ้นอยู่กับว่า ๆ ใครเป็นใครมีตำแหน่งอะไรและมีผลประโยชน์อย่างไรนั้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่องค์กรจะมีเป้าหมายหลายเป้าหมายซึ่งขัดแย้งกันเพราะบุคคลทั้งหลายที่กำหนดเป้าหมายขององค์กรนั้น ต่างมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้การวัดประสิทธิผลขององค์กรจึงต้องพิจารณาค่านิยมต่าง ๆ ของผู้ประเมินผลองค์กรซึ่งจะเป็นผู้เลือกว่าจะใช้มาตรวัด

ประสิทธิผลขององค์การแบบไหน ตัวอย่างเช่น สมาชิกองค์การสาธารณะที่อยู่ในฝ่ายต่างกัน (ฝ่ายนักบริหารงานระดับสูง ฝ่ายนักบริหารงานระดับกลาง ฝ่ายปฏิบัติงานหลัก ฝ่ายสนับสนุน ฝ่ายเสนาธิการ) จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการใช้เกณฑ์วัดประสิทธิผลขององค์การ

สรุปได้ว่า ประสิทธิภาพ (Effective) หมายถึง ผลสำเร็จของงานที่เป็นไปตามความมุ่งหวัง (Purpose) ที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ (Objective) หรือเป้าหมาย (Goal) และเป้าหมายเฉพาะ (Target) ได้แก่ เป้าหมายเชิงปริมาณจะกำหนดชนิดประเภทและจำนวนของผลผลิต สุดท้ายต้องการที่ได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้นลง เป้าหมายเชิงคุณภาพจะแสดงถึงคุณค่าของผลผลิตที่ได้รับจากการดำเนินงานนั้น ๆ มุ่งเน้นที่จุดสิ้นสุดของกิจกรรมหรือการดำเนินงานว่าได้ผลตามที่ตั้งไว้หรือไม่มีตัวชี้วัด (Indicator) ที่ชัดเจนในวัดประสิทธิผลขององค์การดังนี้

1. วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การจากความสามารถขององค์การในการบรรลุเป้าหมาย วัดได้จากความสามารถขององค์การในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย
2. วิธีวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยใช้ความคิดระบบโดยคำนึงถึงความสามารถขององค์การในการหาปัจจัยนำเข้า
3. วิธีการวัดประสิทธิผลขององค์การ โดยดูจากความสามารถขององค์การในการชนะใจผู้มีอิทธิพล
4. วิธีวัดประสิทธิผลขององค์การจากค่านิยมที่แตกต่างกันของสมาชิกองค์การ

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ผู้วิจัย ได้มีการสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

2.4.1 ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติ สำหรับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการในการศึกษาภาวะผู้นำโดยเฉพาะตัวแบบภาวะผู้นำแบบเต็มขอบซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและภาวะผู้นำแบบปล่อยเสรี จากนั้นอภิปรายผลการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสังคมไทย ซึ่งจากงานวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมคติ การจูงใจเพื่อสร้างแรงดลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงปัจเจกชน และภาวะผู้นำการแลกเปลี่ยนดำเนินการให้รางวัลตามสถานการณ์และการจัดการอย่างกระตือรือร้นภายใต้เงื่อนไขยกเว้น มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขณะที่ภาวะผู้นำแบบจัดการอย่างเฉื่อยชาภายใต้เงื่อนไขยกเว้นและภาวะผู้นำแบบปล่อยเสรีมีความสัมพันธ์

เชิงลบกับประสิทธิผล แนวทางการใช้ภาวะผู้นำในเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ การพัฒนาตนเองเพื่อสร้างบารมี การใช้การจูงใจเพื่อสร้างแรงคลใจ การกระตุ้น และสร้างปัญญาแก่สมาชิก การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ และสมาชิกในองค์กร และการให้รางวัลและลงโทษอย่างมีหลักเกณฑ์ และเป็นธรรม ท้ายที่สุดแนวทางที่ผู้นำไม่พึงปฏิบัติมีหลายประการ เช่น การไม่รักษาสัญญาและการแสวงประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง เป็นต้น

พรรณอร วันทอง (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ โดยภาพรวม กลุ่มผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูง 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองเชิงยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย 3) ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์กรได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านสมรรถนะขององค์กร กลุ่มผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ พบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิผลองค์กร ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร 4) รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการเชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร สมรรถนะขององค์กรการมีส่วนร่วม และมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

Bass (1985) นิยามผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นผู้เปลี่ยนแปลงความคาดหวัง ความต้องการ ความคิด และจิตสำนึกของผู้ตามผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะกระตุ้นให้ผู้ตามมองสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบด้านและเชื่อมโยงเพื่อให้เห็นผลประโยชน์และความสำเร็จขององค์กรอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนบุคคล รวมทั้งตระหนักถึงความสามารถและสวัสดิการของผู้ตามด้วย ดังนั้นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงสามารถสร้างผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อผู้ตาม ในระดับองค์กรผู้นำจะเปลี่ยนแปลงวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ วัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และเทคโนโลยีให้กับองค์กร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านบารมีหรืออิทธิพลเชิงอุดมคติ (Charisma or Idealized Influence) 2) การจูงใจเพื่อสร้างแรงคลใจ (Inspirational Motivation) 3) การกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) และ 4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration)

สรุปได้ว่า ปัจจัยผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง ผู้นำที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวิสัยทัศน์ เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ มีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟัง

ที่มีประสิทธิผล กล้าที่จะเสี่ยง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.4.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558, น. 41 - 54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากการจัดกิจกรรมสัจจกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใสใจผู้สูงอายุ มีการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

ปณิตทัต ตันบุญเสริม (2561, น. 127 - 135) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนนั้น เป็นการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตประสบความสำเร็จจากพื้นฐานการได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ ภาคประชาชน เอกชน รวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้การดำเนินการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นไปด้วยความราบรื่น รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้อย่างดีและได้รับความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ ภาคเอกชน ประชาชนในการร่วมพัฒนาและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน

Oakley and Marsden (1984) ที่มองว่า การพัฒนาที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของคนในจะประสบผลสำเร็จมากกว่าการที่คนนอกเข้าไป ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือ (Participation as Collaboration) ลักษณะเป็นการร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุ และครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน / องค์กรในชุมชน การมีส่วนร่วมโดยร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรมหรือโครงการ (Participation as Specific Targeting of Project Benefits) ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรม โดยสะท้อนถึงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพ ผู้สูงอายุ ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2.4.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

วริยา จันทรขำ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่น จัดการตนเอง กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัย พบว่า ฐานคิด ทุนสังคม และศักยภาพการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างชุมชนจัดการตนเอง คือ 1) การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ แก้ไขปัญหาโดยใช้ภาคีเครือข่าย สร้างความมีจิตสาธารณะ เพื่อพัฒนาศักยภาพการดูแลสุขภาพ พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะชุมชน จัดระบบบริการ สุขภาพ 2) รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองใช้ระบบฐานข้อมูลตำบลบูรณาการทุนและศักยภาพทางสังคมภายในและภายนอกพื้นที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต สุขภาพความเป็นอยู่ และการพึ่งพาตนเอง ดูแลผู้ที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุ โดยเน้น 4 มิติ คือ 1) การดูแลระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long - Term Care) 2) การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุด้านการเรียนรู้ สัมมาอาชีพ 3) การเตรียมความพร้อมก่อนวัยสูงอายุ และ 4) การจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จัดตั้งกองทุน / สวัสดิการ และนำใช้ข้อมูลตำบลมาพัฒนางานอย่างเป็นระบบ

กุลวดี โรจนไพศาลกิจ และวรากร เกรียงไกรศักดิ์ดา (2560, น. 81 - 92) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือ จากภาคีเครือข่ายหนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงานคือระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ และการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ

อัมราภรณ์ ภูระย้า และชนิษฐา นันทบุตร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของ ชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการดูแลของผู้สูงอายุ ในชุมชนมี 3 ลักษณะ คือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดศักยภาพการดูแล ลักษณะของการดูแล และโครงสร้าง ศักยภาพของชุมชน 2) การให้ความหมายศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของชุมชน การช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน การมีเครือข่าย การมีองค์ความรู้ ความเป็นปึกแผ่น และการมีจิตอาสา 3) ปัญหาและ ความต้องการศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่จากนโยบายของพื้นที่และนโยบายของชาติ ทำให้พบการร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนได้แสดงให้เห็นองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ สร้างการรับรู้การมีศักยภาพของชุมชน สร้างการเรียนรู้การมีศักยภาพของชุมชน และชุมชนมีการจัดการ เพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน 4) ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ การมีฐานข้อมูลระดับตำบล การใช้กระบวนการศึกษาข้อมูลชุมชนแบบมีส่วนร่วม การใช้กระบวนการ ประชาคม การจัดเวทีพูดคุย เสวนาระหว่างสื่อองค์กรหลักในพื้นที่การพัฒนาศักยภาพ การหนุนเสริม ปฏิบัติการของกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชน การสร้างเครือข่าย การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร นอกพื้นที่ 5) ข้อเสนอเพื่อให้เกิดศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุต่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

ตำบล คือ ออกแบบฐานข้อมูลโดยการจำแนกกลุ่มประชากรเป้าหมายสำคัญ และกลุ่มเสี่ยง ออกแบบ การให้บริการการดูแลผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ข้อเสนอเพื่อให้เกิดศักยภาพ ของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นเจ้าภาพในการจัดทำฐานข้อมูล ระดับตำบล และจัดทำแผนศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ จัดตั้งศูนย์การช่วยเหลือการดูแลผู้สูงอายุ แบบบูรณาการ จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนการจัดการช่วยเหลือการดูแลผู้สูงอายุและหนุนเสริม ปฏิบัติการของกลุ่มทุนทางสังคมต่าง ๆ ในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการดูแลผู้สูงอายุ

สรุปได้ว่า ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง หมายถึง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนเครือข่าย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับจัดให้ มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

2.4.4 ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา

อัมราภรณ์ ภูระย้า และชนิษฐา นันทบุตร (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพ ของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการดูแลของ ผู้สูงอายุในชุมชนมี 3 ลักษณะ คือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดศักยภาพการดูแลลักษณะของการดูแล และโครงสร้างศักยภาพของชุมชน 2) การให้ความหมายศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีเครือข่าย การมีองค์ความรู้ ความเป็นปึกแผ่น และการมีจิตอาสา 3) ปัญหา และความต้องการศักยภาพชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุของพื้นที่ จากนโยบายของพื้นที่และนโยบายของ ชาติทำให้พบการร่วมกันในการดูแลช่วยเหลือคนในชุมชนได้แสดงให้เห็นองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ สร้างการรับรู้การมีศักยภาพของชุมชน สร้างการเรียนรู้การมีศักยภาพของชุมชน และชุมชนมีการ จัดการเพื่อสร้างศักยภาพของชุมชน

ปณิตทัต ต้นบุญเสริม (2561, น. 127 – 135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จ ของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ในด้านความสามารถในการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและการบริหารที่มีประสิทธิผล มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นสามารถตอบสนองกับนโยบายของรัฐบาล กระทรวงต่าง ๆ รวมทั้งสามารถบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมที่สำคัญ คือ การตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นตัวแบบที่สำคัญ ที่ทำให้เขตพื้นที่อื่น ๆ มาดูงาน โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนและเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่บุคคล ภายนอกเพื่อเรียนรู้วิธีการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างตัวชี้วัดที่ใช้ในการกำกับติดตามผล ประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

Cruz (1986) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship Domain) เป็นการรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่นในสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิตเช่นกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้ต้องมีครอบครัว ชุมชน จึงทำให้ชีวิตมีความหมายมากขึ้น ผู้สูงอายุที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะมีความสุขมีความพึงพอใจมากกว่าผู้สูงอายุที่ขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคลอื่น แม้ว่าบทบาททางสังคมลดลงผู้สูงอายุแสวงหาแรงสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ชมรม สมาคม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทำให้ตัวเองมีคุณค่าทางสังคม ส่งผลต่อคุณภาพด้านจิตใจ อีกทั้งมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การเมือง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เป็นการระบายความเครียด สนุกสนานเพลิดเพลินนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี จึงกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุมิทั้งครอบครัวบุตรหลาน เครือญาติ เพื่อนฝูง ความสัมพันธ์เป็นสิ่งดีต่อผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิต ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมจึงมีผลต่อคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการเรียนรู้และพัฒนา โดยการทบทวนตนเองและสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง มีการเก็บข้อมูลการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ พยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ ออกแบบยุทธวิธีจัดการกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดการกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วเสร็จ และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดการกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

2.4.5 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปณิธาน ต้นบุญเสริม (2561, น. 127 - 135) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1 การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ พื้นที่ภาคกลางตอนล่างที่ 1 2) เพื่อศึกษาคูณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกระบวนการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 3) เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคกลางตอนล่าง 1 มีจังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และนครปฐม กลุ่มที่ 2 เป็นผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคกลางตอนล่าง 1 ประกอบด้วย จังหวัดสุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, ราชบุรี และนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า 1) ความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ณ พื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 ได้แก่ ความสามารถในการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ การได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานของผู้สูงอายุ การส่งเสริมและการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ และผู้สูงอายุมีความสุขในการดำรงชีวิต 2) คุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุนั้น ประกอบไปด้วย 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยที่หนึ่ง คือ คุณลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย ภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการทรัพยากร การหนุนเสริมจากบุคลากรและหน่วยงานภาครัฐ และบริบทชุมชน และประการที่สองคือกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรเพื่อดูแลผู้สูงอายุ การจัดการความรู้ การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว 3) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามสมมติฐานการวิจัยนั้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดย $X^2 = 44.84$, $df = 33$, $p = 0.08$, $AGFI = 0.96$, $CFI = 0.99$, $RMSEA = 0.03$, $SRMR = 0.02$, $CN = 511$ ตัวแปรการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิทธิพลทางตรงต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\beta = 0.86$ และ 0.38 ตามลำดับ) และตัวแปรกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($\beta = 0.46$)

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 50 (7) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 และ มาตรา 67 (6) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาศรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (10) ที่ระบุว่าให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้ให้ความสำคัญต่อวงจรชีวิตและความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไม่ทางใดก็ทางหนึ่งและจะต้องเข้าสู่ระยะวัยสูงอายุตามวงจรชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยแผนยุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สรุปได้ว่า ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง กำหนดภารกิจ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานให้มีความสำคัญกับภารกิจส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียงอย่างมีระเบียบแบบแผน และกฎหมายรองรับ

2.5 บริบททั่วไป

2.5.1 ข้อมูลทั่วไป

เทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ ตั้งอยู่เลขที่ 166 หมู่ที่ 1 ถนนเกษตรสมบูรณ์ - ร่องแสนคำ ตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ บนทางหลวงหมายเลข 2366 อยู่ห่างจากตัวอำเภอเกษตรสมบูรณ์ 12 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิ 114 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 7 ตารางกิโลเมตร ประชากรทั้งสิ้น 2,049 ครัวเรือน จำนวน 8,087 คน ชายจำนวน 4,029 คน คิดเป็นร้อยละ 49.82 หญิงจำนวน 4,058 คน คิดเป็นร้อยละ 50.18 มีความหนาแน่นเฉลี่ย 1,155 คน / ตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบลบ้านเป้า มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ลุ่ม มีหนองน้ำขนาดกลาง คือ บึงหนองฉิม ซึ่งเทศบาลได้ดูแล รักษาและปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นแหล่งน้ำอุปโภคสำหรับประชาชนบางส่วน อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาข้าว อาชีพรอง ได้แก่ ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง อ้อย ยาสูบ พริกชี้หนูใหญ่ มันสำปะหลัง ไม้ยืนต้น (มะม่วง) พืชผัก (หอมแบ่ง) เทศบาลตำบลบ้านเป้า ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ถนนเกษตรสมบูรณ์ - ร่องแสนคำ ตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ บนทางหลวงหมายเลข 2366 อยู่ห่างจากตัวอำเภอเกษตรสมบูรณ์ 12 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดชัยภูมิ 114 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 7 ตารางกิโลเมตร

2.5.1.1 มีอาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อบต.บ้านเป้า และ อบต. หนองโพนงาม

ทิศใต้ ติดต่อกับ อบต.บ้านเป้า และ อบต. กุดเสาะ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อบต.บ้านแก้ง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อบต.บ้านเป้า และ อบต.หนองคพนงามและติดต่อกับ

เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าภูนกแขวก

2.5.1.2 สภาพภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ลุ่ม มีหนองน้ำขนาดกลาง คือ บึงหนองฉิมซึ่งเทศบาลได้ดูแลรักษาและปรับปรุงอยู่เสมอเป็นแหล่งน้ำอุปโภค สำหรับประชาชนบางส่วน

2.5.1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ดังนี้

- 1) ฤดูร้อน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนพฤษภาคม
- 2) ฤดูฝน ระหว่างเดือนมิถุนายน - เดือนกันยายน
- 3) ฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม - เดือนมกราคม ซึ่งมีอากาศเย็น

และจะหนาวสุด ช่วงเดือนธันวาคม

2.5.1.4 อาชีพในตำบล

1) อาชีพหลัก

1.1) เกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาข้าว

2) อาชีพรอง

2.1) ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์

3) ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่

3.1) ข้าว ถั่วลิสง อ้อย ยาสูบ พริกชี้หนูใหญ่ มันสำปะหลัง ไม้ยืนต้น (มะม่วง)

(หอมแดง)

2.5.1.5 จำนวนประชากร

1) จำนวนประชากรทั้งหมด 8,087 คน แยกเป็น

1.1) ชาย 4,029 คน คิดเป็นร้อยละ 49.82

1.2) หญิง 4,058 คน คิดเป็นร้อยละ 50.18

2) จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2049 ครัวเรือน

3) ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,155 คน / ตารางกิโลเมตร

4) การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตร

สมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ทั้งหมด 8 ชุมชน คือ

4.1) ชุมชนหมู่ที่ 1 บ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.2) ชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหล้านาง ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.3) ชุมชนหมู่ที่ 7 บ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.4) ชุมชนหมู่ที่ 8 บ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.5) ชุมชนหมู่ที่ 9 บ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.6) ชุมชนหมู่ที่ 10 บ้านโนนโก ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.7) ชุมชนหมู่ที่ 13 บ้านหล้านาง ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์

จังหวัดชัยภูมิ

4.8) ชุมชนหมู่ที่ 14 บ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

2.5.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า หมายถึง การจัดตั้ง “โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น มีแนวทางการในการดำเนินงาน ดังนี้

2.5.2.1 การดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1) โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า เกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาทักษะพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอด ภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่ากับชุมชน เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุหลายๆ แห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัดบางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกันแล้วจึงค่อยๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลาย ตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ความต้องการของผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละเดือนไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียน อาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมเดือนละ 1 วัน

2) เทศบาลตำบลบ้านเป่าได้เห็นความสำคัญในการส่งเสริมอาชีพ ฝึกอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชนของตนความชัดเจนเรื่องความต้องการทำและเป้าหมาย ตลอดจนทัศนคติในการทำเป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ต้องพิจารณาสำหรับการดำเนินการเรื่องสร้างงานสร้างอาชีพให้ทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มผู้สูงวัย “คำถามแรกที่ต้องตอบให้ได้ คือ เป็นความต้องการของผู้สูงอายุไหม” หากต้องการทำเพื่อรายได้ก็ต้องคิดไว้เป็นอันดับแรกเลยว่าต้องทำของที่ขายได้จะผลิตอะไรต้องผลิตที่ตลาดต้องการต้องมีคนซื้อ” จากนั้นจึงเป็นเรื่องหลักคิดในการดำเนินการบนพื้นฐานว่าควรเป็นอาชีพที่ทำได้ในพื้นที่ชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนเอื้อต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน “ภูมิปัญญา วัตถุประสงค์ และตลาด คือ ปัจจัยต้นทุนที่ต้องพิจารณาเป็นหลัก 3 ประการ เพื่อดูว่าหาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในชุมชน คือ ควรเป็นอาชีพที่คนในชุมชนมีต้นทุนภูมิปัญญาหรือประสบการณ์อยู่แล้ว หรือมีวัตถุดิบในชุมชน

หรือมีตลาดในชุมชน” เมื่อเลือกอาชีพที่เหมาะสมได้แล้วต้องเข้าใจว่าทุกอาชีพมีกิจกรรม คือ ด้านการจัดการแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การจัดการด้านระบบการผลิต คือ ผลิตรายคนหรือรายกลุ่ม หากเป็นรายกลุ่มจะร่วมกันผลิตหรือแยกกันผลิตการจัดการด้านวัตถุดิบซึ่งต้องคิดรายละเอียดเรื่องต้นทุนด้วย และการจัดการด้านบัญชีและการเงิน ซึ่งต้องมีระบบที่ดี ชัดเจน ตรวจสอบได้ง่ายๆ” ด้านตลาด คือ การตอบว่าจะนำไปขายเพื่อสร้างรายได้ที่ไหน โดยหลักการควรเริ่มจากการมองตลาดภายในชุมชนก่อนเพราะจะสะดวกเรื่องการขนส่งการมองความต้องการและการตอบรับของตลาดได้ดีกว่า สะดวกกว่า ซึ่งก็จะมีผลทำให้ต้นทุนต่ำกว่าด้วย จากนั้นค่อยไต่ระดับไปมองตลาดระดับจังหวัด ระดับประเทศ และส่งออกหากเป็นไปได้” หัวใจแห่งความสำเร็จ คือ การวิเคราะห์ตลาด และการมีนวัตกรรม ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงที่จำเป็นทุกด้านทั้งผลิตภัณฑ์ เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การผลิต ดังนั้นไม่สามารถคาดหวังให้ผู้สูงอายุดำเนินการเองทั้งหมดทุกกระบวนการ จึงต้องการพี่เลี้ยง และพี่เลี้ยงที่เหมาะสมที่สุด คือ องค์กรท้องถิ่นอย่างเทศบาล “เราก็ไม่ควรคาดหวังให้ผู้สูงอายุคิดเองทำเองทั้งหมด เพราะด้วยวัยศักยภาพต่าง ๆ ของท่านจะมีข้อจำกัด ภาครัฐฯ ควรถอยออกมา มีบทบาทสนับสนุนด้านต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การประสาน และจัดหาวัตถุดิบ สนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ การสนับสนุนสำคัญคือ ภาควิชาการจากภายนอกที่จะคอยช่วยเป็นที่ปรึกษาและพี่เลี้ยงอีกแรง”

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิติพงษ์ เร่งถนอมทรัพย์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาล ตำบลยางนึ่ง อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลยางนึ่ง เป็นการบริหารจัดการที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะนโยบายของคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลยางนึ่ง ได้ให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุมากขึ้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ เป็นที่ต้องการของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก จึงน่าจะเพิ่มวงเงินให้สูงขึ้นด้วยปัญหาของผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่ใหญ่ ซึ่งไม่อาจแก้ไขปัญหาลให้หมดไปได้ดังนั้นผู้สูงอายุจึงควรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐมากขึ้น อันจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น

ณัฐรัฐภรณ์ ปัญจพันธ์ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอเมืองลาปาง พบว่า การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้าน

โทท้าวช้าง อำเภอเมืองลาปาง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชน จำนวน 12 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 34 คน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 9 คน และเจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพชุมชนบ้านโทท้าวช้าง จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองตามรูปแบบ และวิธีการจัดการในการทำงานชุมชนโดยพหุภาคี และผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงของเนื้อหาเท่ากับ 0.97 ทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.46, \sigma = 0.71$) เมื่อพิจารณาแยกรายด้าน พบว่า การปฏิบัติด้านการจัดคนและการจัดองค์การการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22, \sigma = 0.98$ และ $\bar{X} = 2.48, \sigma = 0.91$ ตามลำดับ) ส่วนการปฏิบัติด้านการวางแผน การควบคุม และการนำ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.29, \sigma = 0.76, \bar{X} = 2.20, \sigma = 0.81$ และ $\bar{X} = 2.11, \sigma = 0.72$ ตามลำดับ) ผลการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับบุคลากรทางสาธารณสุขในการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้มีการปฏิบัติการจัดการทำงานในชุมชนในรูปแบบภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดกิจกรรมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรวิชัย ภูมิศรี (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจในการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) ศึกษาบทบาทภารกิจ และแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยศึกษาจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีทะเบียนบ้าน อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และเจ้าหน้าที่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำนั้น จะถูกบรรจุในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการบริหารชุมชนและสังคม ทั้งในแผนงานด้านสังคมสงเคราะห์ และแผนงานการบริหารทั่วไป ซึ่งโครงการโดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับการสงเคราะห์ และการจัดสวัสดิการ

กฤตศิลป์ อินทชัย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น พบว่า 1) ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในเกณฑ์ที่ดี โดยเฉพาะการใช้สิทธิชักชวนผู้อื่นในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ปัญหาอุปสรรคการแสดงบทบาทและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยจะดำเนินการและจัดกิจกรรมเอง อีกทั้งไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในเรื่องต่าง ๆ ให้ได้รับทราบประกอบกับผู้สูงอายุบางส่วนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมประชาคมในการพัฒนาท้องถิ่น 3) ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาท

ของผู้สูงอายุต่อการพัฒนาท้องถิ่น คือ ปัจจัยเรื่องการไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมทำกิจกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ การไม่มีประสบการณ์ร่วมกับท้องถิ่น ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน และโอกาสที่จะร่วมทำกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นมีน้อย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนั้นควรจะมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาหรือบริหารท้องถิ่นด้วย

กฤตวิทย์ สวัสดิ์มงคล (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทในการดูแลผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว อำเภอศรีนคร จังหวัดสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาสุขภาพ และวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว 2) ศึกษาความคาดหวังของผู้สูงอายุ ที่มีต่อองค์การชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว และ 3) ศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดูแลผู้สูงอายุ ประชากรตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว จำนวน 280 คน และบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ผลการวิจัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ได้มีการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองบัว จัดสวัสดิการ เพื่อสงเคราะห์เบี้ยยังชีพสนับสนุนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ และมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีอนามัยตำบลหนองบัว องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านการดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการแจกถุงยังชีพ การดูแลรักษาสุขภาพ การออกหน่วยเคลื่อนที่จากจังหวัด การจัดหาไม้เท้า เครื่องพยุงกาย การช่วยเหลือเรื่องที่ทำกิน และแหล่งเงินทุนต่าง ๆ

กษิตดา พานทอง (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวชุมชนบ้านเวียงสวรรค์ อำเภอแม่เมาะจังหวัดลาปาง พบว่า ขั้นตอนที่ 1 การค้นพบสภาพการณ์จริงเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้ค้นพบตนเองเกี่ยวกับปัญหาด้านสุขภาพของตนเองที่เกิดจากการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันทำให้ผู้สูงอายุเกิดการรับรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น และเมื่อได้ตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นของตนเองตามสภาพที่เป็นจริง ก็สามารถทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจได้ว่าปัญหาสุขภาพของตนเองสามารถที่จะแก้ไขได้ ตลอดจนมีความรู้สึกอยากปรับเปลี่ยนตนเองในการดำเนินชีวิตต่อไป ขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเกิดการสะท้อนคิดสิ่งที่เคยรู้จากประสบการณ์ของตนเองและบุคคลอื่นและทบทวนเหตุการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ ๆ ในการตัดสินใจและการจัดการในการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายโดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจกันในกลุ่มผู้สูงอายุรวมทั้งการเพิ่มเติมความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง ตลอดจนการยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสุขภาพเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักคิดวิเคราะห์และสามารถเชื่อมโยงไปยังวิถีปฏิบัติของแต่ละคนจนเกิดความรู้สึกมั่นใจในความสามารถ

ของตนเองที่จะนำไปสู่การเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมกับตนเองต่อไป ขั้นตอนที่ 3 การตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีข้อมูล ความรู้ หลักการ และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องและเหมาะสมเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย โดยใช้วิธีการเพิ่มองค์ความรู้ด้านหลักการออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทำได้ง่ายและเหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งสาธิตการทำอาหารเพื่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกเชื่อมั่นในการตัดสินใจเลือกวิธีการและรูปแบบของการออกกำลังกายที่เหมาะสมและเลือกที่จะนำความรู้ด้านอาหารและโภชนาการไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป ขั้นตอนที่ 4 การคงไว้ซึ่งการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเป็นการดำเนินกิจกรรมให้ผู้สูงอายุเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่จะปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องหรือแก้ไขปัญหาในเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางด้านอาหารและด้านการออกกำลังกายในเหตุการณ์ครั้งต่อไปตามลำพังด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการจัดประชุมกลุ่มผู้สูงอายุและให้กลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ตลอดจนการสาธิตฝึกปฏิบัติในกลุ่มอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้ทำการตรวจสอบแนวคิดและประเมินการปฏิบัติ โดยการสุ่มตัวอย่างให้ผู้สูงอายุบางคนได้แสดงแนวคิดที่จะฝึกปฏิบัติด้านอาหาร และได้สาธิตการออกกำลังกายที่สามารถนำไปฝึกปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำในอนาคตอีกด้วย การติดตามและประเมินผลทั้งสองครั้งหลังจากจัดกิจกรรม กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจ พบว่า ผู้สูงอายุยังคงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการออกกำลังกายได้อย่างถูกต้องและในด้านอาหาร ผู้สูงอายุยังคงมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการโภชนาการต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับอาหารธรรมชาติ และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ได้ผลของกระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านอาหาร และด้านการออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่อยู่นคนเดียว พบว่า 1) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของอาหารโภชนาการและการออกกำลังกายที่ดีขึ้น มีความรู้เพิ่มมากขึ้น 2) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีความสามารถ มีความเชื่อมั่น ในการจัดการกับตนเองในเรื่องของการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่ถูกต้องและเหมาะสม 3) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีการพัฒนาตนเองและพัฒนาทักษะในการปฏิบัติตนในด้านการบริโภคอาหาร และการออกกำลังกาย 4) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเห็นได้ว่าตนเองมีความสำคัญตลอดจนเกิดความรู้สึกภูมิใจในตนเองถึงแม้ว่าตนเองจะอยู่คนเดียวก็มีความรู้สึกมั่นใจว่าตนเองจะสามารถที่จะดูแลสุขภาพในเรื่องของอาหารและการออกกำลังกายได้พร้อมทั้งรู้สึกว่าตนเองมีพลังที่จะสนับสนุนผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ทฤษฎี ชวนไชยสิทธิ์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่กลาง (อายุ 41 - 50 ปี) และอายุมาก (อายุ 51 ปีขึ้นไป) ผลการวิจัย พบว่า ช่วงอายุการศึกษาจังหวัดนครพนม จำนวน 450 คน โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงอายุ คืออายุน้อย (อายุไม่เกิน 40 ปี) อายุปานที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งข้าราชการครู ทุกช่วงอายุมีคะแนนเฉลี่ยการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการในกลุ่มข้าราชการครูที่อายุน้อย พบว่า การรับรู้ข้อมูล

ข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ กลุ่มข้าราชการครูที่อายุปานกลาง พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ และปัญหา / อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการมีความสัมพันธ์ทางลบกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ ส่วนกลุ่มข้าราชการครูที่อายุมาก พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านตัวแบบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ ทิศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ และการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการของข้าราชการครูในแต่ละช่วงอายุมีความคล้ายคลึงกัน คือ ข้าราชการครูทุกช่วงอายุต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา โดยครอบครัวต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทุกด้านในเรื่องอารมณ์ / ความรู้สึก ด้านข้อมูลข่าวสาร และด้านวัตถุ / สิ่งของ ในขณะที่ต้นสังกัด / ภาครัฐ ต้องสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ ทุกด้านในเรื่องการให้ความรู้ คำแนะนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุและการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเตรียมความพร้อม เพื่อเกษียณอายุ

สมพร โปธินาม (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผู้สูงอายุไทย : บริบทของจังหวัด มหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่ อยู่ในระดับดี ผู้สูงอายุรับรู้คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจในชีวิต และสุขภาพทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต คือ การมีส่วนร่วมในสังคม ชุมชน และครอบครัว สัมพันธภาพในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตัวเอง รวมถึงรายได้ เมื่อพิจารณาด้านความสุข พบว่า ผู้สูงอายุมีระดับของความสุขในระดับสูงเช่นกัน ปัจจัยที่มีผลต่อความสุข คือ การเห็นคุณค่าในตัวเอง ระดับการศึกษา การเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ การเข้าร่วมชมรม ในชุมชนของตนเองและจำนวนสมาชิกในครอบครัวในด้านของการรับรู้สวัสดิการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในด้านการได้รับเบี้ยยังชีพ และสิทธิการรักษาพยาบาลในระดับดี ผู้สูงอายุในเขตชนบทและส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน และสุขภาพ

ดวงใจ คำคง (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตรายด้านอยู่ในระดับสูง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม แล ด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง และปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต พบว่า ปัจจัยด้านอายุ และสถานภาพหม้ายมีผลทางลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนสถานภาพสมรส มีผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สรุปจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แนวทางการวัดคุณภาพชีวิตต้องเป็นการวัดในด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งครอบคลุมมิติคุณภาพที่ดี และความรู้สึกผาสุก แต่ก็ยังไม่ครอบคลุม

คุณภาพชีวิต ควรนำการวัดในด้านภาวะวิสัย (Objective) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มุ่งไปที่การนำวัตถุประสงค์มาใช้ร่วมกันในการวัดคุณภาพชีวิต เพื่อให้การดำเนินการวัดคุณภาพชีวิตได้อย่าง ครบถ้วน และส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุต้องการความช่วยเหลือด้านการเงิน และสุขภาพ การจัดสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ ภาคประชาชนส่งผลให้สวัสดิการที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้อายุ ไม่สามารถแก้ปัญหาและครอบคลุมปัญหาผู้สูงอายุทั้งหมด

ปริญญา ชูเลขา (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการศึกษาถึงแหล่งที่มาของรายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงมาตรฐาน การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารสัมภาษณ์ และการออกแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนตัวอย่าง 121 ตัวอย่าง ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย โดยกลุ่มผู้สูงอายุร้อยละ 37.2 มีรายได้ไม่พอเพียง เพราะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ที่ไม่มีอาชีพ จึงไม่มีแหล่งรายได้ และร้อยละ 62.8 ของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้พอเพียง โดยเฉพาะกลุ่ม ผู้สูงอายุมีอาชีพรับราชการมาก่อนจึงมีแหล่งรายได้

ชารวี บุตรบำรุง (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายได้ และรูปแบบการออม เพื่อการเตรียมพร้อม สู้วัยสูงอายุของประชาชน อายุระหว่าง 30 - 40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย โดยมีเพศหญิง จำนวน 282 คน อายุระหว่าง 35 - 39 ปี จำนวน 208 คน สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน จำนวน 188 คน การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 190 คน อาชีพราชการ / รัฐวิสาหกิจ จำนวน 108 คน จำนวนสมาชิกที่พักอาศัยในบ้าน 1 - 3 คน จำนวน 257 คน รายได้ / เดือน 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 162 คน รายจ่ายเกี่ยวกับค่าอาหาร และค่าเครื่องใช้ต่าง ๆ จำนวน 211 คน ลักษณะการออมโดยฝากธนาคาร จำนวน 173 คน มีแรงบันดาลใจในการออมในระดับมากที่สุด คือ เพื่อความมั่นคงในวัยสูงอายุ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 เก็บไว้ ยามเจ็บป่วย หรือยามชรา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 เก็บไว้ให้บุตรหลาน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 แรงบันดาลใจ ในระดับมาก คือ สำหรับประกอบพิธีฌาปนกิจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ลดการพึ่งพิงภาครัฐ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 แรงบันดาลใจในระดับปานกลาง คือ ให้ความคุ้มครองหลายด้าน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 แรงบันดาลใจ ในระดับน้อย คือ มีผลตอบแทนคุ้มค่าและแน่นอน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 นำไปลดหย่อนภาษีประจำปี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 ผู้ยื่นชกชวน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24

วันชัย ชูประดิษฐ์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป และ สถานภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ และเพื่อศึกษาถึงปัจจัย ที่กำหนดความต้องการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ โดยมีตัวแปรอิสระที่สำคัญ

ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเทศบาลตำบลลำทับ รายได้ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพ การสมรส และอาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มี อายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบล ลำทับ จำนวน 178 คน เก็บ ข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ความต้องการได้รับสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับในแต่ละด้านในภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากและ ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการเทศบาลตำบลลำทับ จะมีผลต่อความต้องการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุ กล่าวคือ หากมีค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ณ เทศบาลตำบลลำทับ น้อยจะทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการ ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านอายุ พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุน้อย จะมีผลทำให้มีความต้องการ ได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น และหากรายได้ของผู้สูงอายุน้อย จะทำให้ความต้องการได้รับสวัสดิการเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ ผู้เกี่ยวข้อง ในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุควรพิจารณาสถานภาพของผู้สูงอายุ ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ณ เทศบาลตำบลลำทับ พิจารณารายได้ และอายุ เพื่อให้การจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ตำบลลำทับ เหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลให้การจัดสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

พิมพิสุทธิ์ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ของผู้สูงอายุ โดยการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยและอำนาจ ในการทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม และการดูแลสุขภาพ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ ประจำปี พ.ศ. 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 16,058 คน ผลการวิจัย พบว่า ภาวะสุขภาพของ ผู้สูงอายุไทยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกันทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย ได้ร้อยละ 11.2 ตัวแปร ที่สำคัญที่สุด คือ รายได้ โดยพบว่าระดับรายได้เฉลี่ย / ปี ตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป สามารถทำนาย ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุได้มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ .174 รองลงมา คือ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ .164 การศึกษานี้เสนอแนะว่า ภาครัฐควรที่จะคงไว้ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริมเน้นการมีส่วนร่วม ของครอบครัว

วรนาถ พรหมศวร และศุภรนิช วสุกาญจนเวช (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง มุมมองเรื่องโรงเรียน ผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น สุรินทร์ โดยให้ความสำคัญ และเน้นความจำเป็นของการจัดตั้งโรงเรียน ผู้สูงอายุ ตลอดจนค้นหาคำให้การให้ความหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุเชิงวิพากษ์ของชุมชนท้องถิ่น

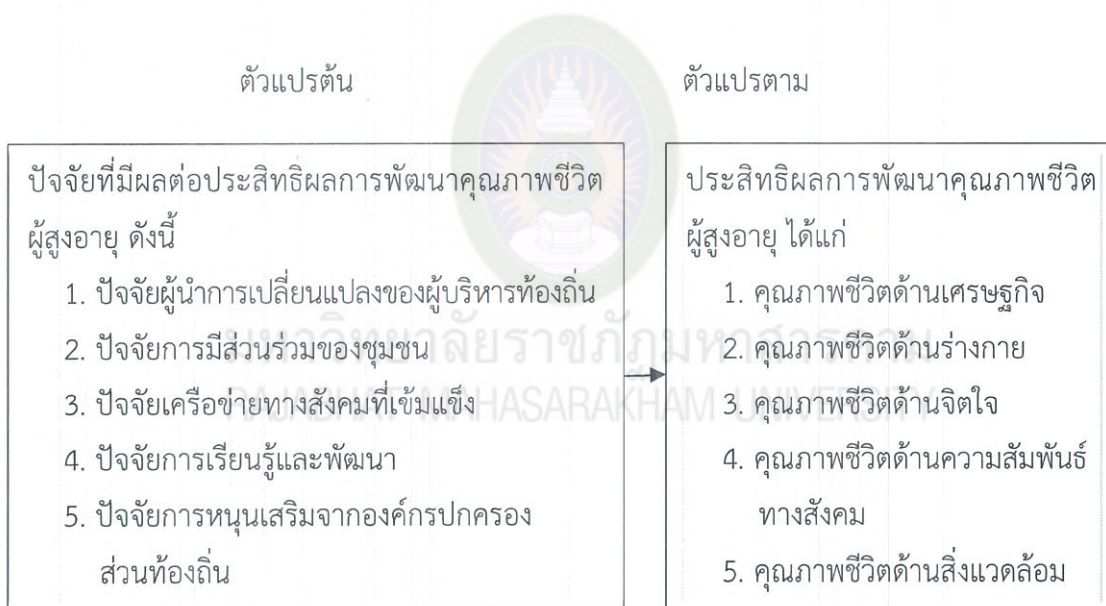
และการจัดการให้เกิดเป็นรูปธรรมและยั่งยืน และปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในผลงานนวัตกรรมทางด้านการดูแลสุขภาพซึ่งมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุในเขต จังหวัดสุรินทร์ โดยมาจากแนวคิดในการต้องการพัฒนางานการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองนโยบายการดูแลสุขภาพ ภายใต้บริบทท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ โดยดำเนินการตามรายละเอียด ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และกระบวนการพัฒนานวัตกรรมและการจัดการเพื่อการนำใช้และพัฒนา โดยการค้นหาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในพื้นที่ จากนั้นก็จัดการประชุมร่วมออกแบบกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุและวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ กระทั่งค้นพบ คุณลักษณะของนวัตกรรมกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งมีการปรับระบบงานการดูแลจากเดิมที่เป็นการให้บริการเฉพาะในโรงพยาบาล หรือในชุมชน / หมู่บ้าน โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขฝ่ายเดียวรับเป็นการดูแลในโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีจำนวนผู้สูงอายุมาอยู่ร่วมกัน ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มป่วย เกิดผลลัพธ์และผลกระทบของนวัตกรรมกับการเพิ่มคุณภาพบริการพยาบาล การลดปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพของประชาชนและการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศที่มีการดูแลสุขภาพ ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้ปัจจัยเงื่อนไขของการพัฒนานวัตกรรม การมีส่วนร่วม การนำใช้ทุนทางสังคม และนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการสนองต่อความต้องการ เพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพนำไปสู่การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ผ่านรูปแบบการดูแลสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุในระยะยาวโดยชุมชนที่สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อไป

ทศพล พงษ์ตะ, ญัฐพงศ์ รักษาม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนหัวฝายและการก่อเกิดโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย 2) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชนวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และ 3) ศึกษาผลสำเร็จของการเป็นชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า บริบทของชุมชนด้านวิถีชีวิตมีลักษณะเกื้อกูลให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เจ้าคณะตำบลหัวฝายมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพื้นที่โดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นแกนหลักในการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ สมาชิกในชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็ง การพัฒนาชุมชนส่วนหนึ่งนั้นได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น ด้านกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายต่อการสร้างความเข้มแข็งชุมชนนั้น พบว่า มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เห็นได้จากแผนผังความคิดโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย มีการกำหนดโครงสร้างโดยแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน

โดยแบ่งออกเป็น คณะกรรมการที่ปรึกษาและสนับสนุน คณะกรรมการนักเรียน และคณะครูผู้สอน ซึ่งขับเคลื่อนด้วยทีมงาน 3 ส่วน คือ ทีมงาน ทีมทำ และทีมร่วม โดยมีการประชุมติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและหาแนวทางแก้ไข ส่วนผลสำเร็จของการเป็นชุมชนเข้มแข็งที่เกิดจากกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย พบว่า ผู้นำได้รับการยอมรับจากสมาชิก ภายในชุมชนและภายนอกชุมชนอย่างเป็นวงกว้าง มีการวางแผนและกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน อย่างเป็นระบบ

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ไว้ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม และกำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป้า ทั้ง 8 ชุมชน

3.1.1.1 ชาย / หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60–79 ปี จำนวน 700 คน

3.1.1.2 ชาย / หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 79 – 89 ปี จำนวน 300 คน

3.1.1.3 ชาย / หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 89 - 90 ปี จำนวน 50 คน

รวมผู้สูงอายุทั้งหมด 1,050 คน (สำนักงานเทศบาลตำบลบ้านเป้า, 2563)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 1,050 คน โดยมีผู้วิจัยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ (Yamane, 1973, p. 727) และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random) ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \quad (3 - 1)$$

กำหนดให้ N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด

n แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่าง

e แทน ค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ กำหนดให้ไม่เกิน .05 แทนค่าในสูตรได้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{1,050}{1+1,050 (.05)^2} \\ &= 289.66 \text{ คน} \end{aligned}$$

ดังนั้นเพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนเต็มจึงเศษเป็น 290 คน และผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยแบ่งตามหมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ทั้ง 8 ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากรอายุ ตั้งแต่ 60 ขึ้นไป (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	บ้านเป่าหมู่ที่ 1	110	30
2	บ้านห้วยนาง หมู่ที่ 2	131	36
3	บ้านเป่าหมู่ที่ 7	135	37
4	บ้านเป่าหมู่ที่ 8	75	21
5	บ้านเป่าหมู่ที่ 9	235	65
6	บ้านโนนโก หมู่ที่ 10	124	34
7	บ้านห้วยนาง หมู่ที่ 13	110	30
8	บ้านเป่าหมู่ที่ 14	130	36
	รวม	1,050	290

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ลักษณะเครื่องมือ

ในการศึกษาครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิดเป็นประเภทสอบถามรายการ (Check List) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale)

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

3.2.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.2.1 ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

3.2.2.2 กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบคิด วัตถุประสงค์ และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามทั้งแบบสอบถามปลายปิดและแบบสอบถามปลายเปิด

3.2.2.3 นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข และเสนอแนะปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

3.2.3 การหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.2.3.1 นำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้สูตร IOC (Index of Item Objective Congruence) ตามวิธีของ Rovinelli and Hambleton (1977, อ้างถึงใน สมนึก ภัททิยธนี, 2544, น. 219 - 233) เกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

ให้คะแนน + 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน 0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
ให้คะแนน - 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

3.2.3.2 แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ตามสูตร

การตรวจสอบครอบคลุมความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้อง ความเที่ยงตรง เชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ความถูกต้องของรูปแบบแบบสอบถามและการใช้ภาษาเพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาและเพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามโดย ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่

1) นายสมชาย ลาภประโยชน์ วุฒิการศึกษา การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเป่าวิทยา เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา

2) นายสังฆกร บุญกรอบ วุฒิการศึกษา รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตำแหน่งปลัด องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าयाดี จังหวัดชัยภูมิ เป็นผู้เชี่ยวชาญ ด้านวัตถุประสงค์และประเมินผล

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาประชากรศาสตร์ ตำแหน่งคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

3.2.3.3 จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 42 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แล้วนำแบบสอบถามหาค่าอำนาจจำแนกโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างรายข้อกับรวมทุกข้อ (Item - Total Correlation) ได้ค่าระหว่าง .259 - .746 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟาตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าเท่ากับ .891

3.2.3.4 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญเสนออาจารย์ที่ปฏิบัติงานวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 นำหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึง นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อประสานข้อมูลการเก็บข้อมูล

3.3.2 นำหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปยังประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

3.3.3 ให้มีผู้ช่วยผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัย

3.3.4 เก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเอง

3.4 การจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการ ดังนี้

3.4.1 นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง

3.4.2 นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์แล้ว ลงรหัสตามแบบ (Coding Form)

3.4.3 นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วให้คะแนนแต่ละข้อมากำหนดเกณฑ์ของการให้คะแนน ดังนี้

3.4.4.1 การจัดการทำคะแนนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยแบ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของ (Lilert's Scale) มี 5 ระดับ ได้แก่

มากที่สุด กำหนดให้ 5 คะแนน

มาก กำหนดให้ 4 คะแนน

ปานกลาง กำหนดให้ 3 คะแนน

น้อย กำหนดให้ 2 คะแนน

น้อยที่สุด กำหนดให้ 1 คะแนน

3.4.4.2 จากนั้นนำคะแนนมาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำมาเทียบกับเกณฑ์การให้ความหมายค่าเฉลี่ย (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551, น. 186) ตามสูตร ดังนี้

$$\text{สูตร} \quad \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้นของเกณฑ์}} \quad (3 - 2)$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

3.4.4.3 เกณฑ์คะแนนระดับการปฏิบัติงาน 5 ระดับ ดังนี้

ผู้สูงอายุ น้อยที่สุด	ระดับคะแนน 1.00 - 1.80 หมายถึง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ น้อย	ระดับคะแนน 1.81 - 2.60 หมายถึง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ ปานกลาง	ระดับคะแนน 2.61 - 3.40 หมายถึง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ มาก	ระดับคะแนน 3.41 - 4.20 หมายถึง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ผู้สูงอายุ มากที่สุด	ระดับคะแนน 4.21 - 5.00 หมายถึง ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยใช้สถิติ คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage)

3.5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.5.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ใช้การวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression Analysis) ด้วยวิธี Enter Method

3.5.4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนาความด้วยการแจกแจงความถี่

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัย ไว้ตามลำดับดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลความหมายจากการวิจัย ผู้วิจัย ได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลวิจัย ดังนี้

n	แทน	กลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Arithmetic Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple Correlation Coefficient)
R ²	แทน	ค่าที่แสดงอิทธิพลของตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีต่อตัวแปรตาม
R ² Adjusted	แทน	ค่า R Square ที่ปรับแก้แล้ว
S.E.	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่เกิดจากการใช้ตัวแปรอิสระทั้งหมดมาพยากรณ์ตัวแปรตาม
β_i	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานแสดงถึงน้ำหนักของความสำเร็จหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม
df	แทน	ระดับความอิสระ (Degrees of Freedom)
F	แทน	ค่าสถิติ F ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
t	แทน	ค่าสถิติ t ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
Sig.	แทน	ค่าความน่าจะเป็นที่คำนวณได้จากค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน
*	แทน	มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

X1	แทน ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น
X2	แทน ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน
X3	แทน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง
X4	แทน ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา
X5	แทน ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัย ได้นำเสนอขั้นตอนการวิจัย ตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

4.2.1 วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

4.2.2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

4.2.3 วิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้านโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

4.2.4 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

4.2.5 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

4.3 ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัย ไว้ตามลำดับดังนี้

4.3.1 วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	143	49.3
1.2 หญิง	147	50.7
รวม	290	100.0
2. อายุ		
2.1 อายุ 60 - 69	133	45.9
2.2 อายุ 70 - 79	121	41.7
2.3 อายุ 80 ปีขึ้นไป	36	12.4
รวม	290	100.0
3. สถานภาพ		
3.1 โสด	50	17.2
3.2 มีคู่	155	53.4
3.3 หย่า / หม้าย	85	29.3
รวม	290	100.0
4. การศึกษา		
4.1 ไม่ได้เรียนหนังสือ	56	19.3
4.2 ประถมศึกษาปีที่ 4	213	73.4
4.3 มัธยมศึกษา	11	3.8
4.4 สูงกว่ามัธยมศึกษา	10	3.4
รวม	290	100.0

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
5. ความพอเพียงของรายได้		
5.1 พอใช้ง่าย	160	55.2
5.2 ไม่พอใช้ง่ายแต่ไม่มีหนี้สิน	91	31.4
5.3 ไม่พอใช้ง่ายและมีหนี้สิน	30	10.3
5.4 เหลือใช้มีไว้เก็บ	9	3.1
รวม	290	100.0
6. ประเภทครอบครัว		
6.1 ครอบครัวเดี่ยว	194	66.9
6.2 ครอบครัวขยาย	96	33.1
รวม	290	100.0
7. การเป็นสมาชิกชมรม		
7.1 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	132	45.5
7.2 ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ	158	54.5
รวม	290	100.0
8. ผู้ดูแล		
8.1 มีผู้ดูแล	242	83.4
8.2 ไม่มีผู้ดูแล	48	16.6
รวม	290	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 207 คน เป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำแนกได้ดังนี้

1. จำแนกตามเพศ พบว่า เป็นชาย จำนวน 143 คน คิดเป็นร้อยละ 49.3 เป็นหญิง จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7
2. จำแนกตามอายุ พบว่า อายุ 60 - 69 จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 45.9 อายุ 70 - 79
3. จำนวน 121คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 อายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 12.4
4. จำแนกตามสถานภาพ พบว่า โสด จำนวน 50คน คิดเป็นร้อยละ 17.2 มีคู่ จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 53.4 หย่า / หม้าย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3

5. จำแนกตามการศึกษา พบว่า ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 ประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 73.4 มัธยมศึกษา จำนวน 11คน คิดเป็นร้อยละ 3.8 สูงกว่ามัธยมศึกษา จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4

6. จำแนกตามความพอเพียงของรายได้ พบว่า พอใช้จ่าย จำนวน 160คน คิดเป็นร้อยละ 55.2 ไม่พอใช้จ่ายแต่ไม่มีหนี้สิน จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 ไม่พอใช้จ่ายและมีหนี้สิน จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.3 เหลือใช้มีไว้เก็บ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1

7. จำแนกตามประเภทครอบครัว ครอบครัวเดี่ยว จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 66.9 ครอบครัวขยาย จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 33.1

8. จำแนกตามการเป็นสมาชิกชมรม พบว่า เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5

9. จำแนกตามผู้ดูแล พบว่า มีผู้ดูแล จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 83.4 ไม่มีผู้ดูแล จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 16.6

4.3.2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	3.14	0.76	ปานกลาง	5
2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	3.35	0.89	ปานกลาง	4
3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	3.43	0.77	มาก	3
4. ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	3.59	0.87	มาก	1
5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.58	0.71	มาก	2
รวม	3.36	0.59	ปานกลาง	

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$) พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้

ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ($\bar{X} = 3.59$) ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.58$) ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.43$) ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ($\bar{X} = 3.35$) ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.14$)

4.3.2.1 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์	3.25	0.54	ปานกลาง
2. ผู้บริหารท้องถิ่นควรเชื่อว่าโรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้	3.33	0.88	ปานกลาง
3. ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์	3.12	0.73	ปานกลาง
4. ผู้บริหารท้องถิ่นมีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟังที่มีประสิทธิผล	3.50	0.98	ปานกลาง
5. ผู้บริหารท้องถิ่นกล้าที่จะเสี่ยง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม	3.04	0.56	ปานกลาง
รวม	3.14	0.76	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.14$) พิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นมีทักษะที่ดีของการเป็นนักสื่อสารและนักฟังที่มีประสิทธิผล ($\bar{X} = 3.50$) ผู้บริหารท้องถิ่นควรเชื่อว่าโรงเรียนมีไว้เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ ($\bar{X} = 3.33$) ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 3.25$) ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ($\bar{X} = 3.12$) ผู้บริหารท้องถิ่นกล้าที่จะเสี่ยงเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ($\bar{X} = 3.04$)

4.3.2.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.44	0.82	มาก
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.50	0.90	มาก
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพผู้สูงอายุ	3.06	0.73	ปานกลาง
4. ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.23	0.96	ปานกลาง
5. ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.53	0.74	มาก
รวม	3.35	0.89	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$) พิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.53$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.50$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.44$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.23$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับกาไรส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.06$)

4.3.2.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.14	0.92	ปานกลาง
2. จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.54	0.76	มาก
3. มีการแสวงหาเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับ	3.04	0.64	ปานกลาง
4. มีการจัดให้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.63	0.63	มาก
5. มีการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง	3.51	0.84	มาก
รวม	3.43	0.77	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$) พิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ มีการจัดให้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.63$) มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.54$) มีการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.51$) มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วยในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.14$) มีการแสวงหาเครือข่ายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับ ($\bar{X} = 3.04$)

4.3.2.4 ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ	3.64	0.80	ปานกลาง
2. มีการปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัย อยู่เสมอ	3.62	0.94	มาก
3. มีการออกแบบยุทธวิธีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง	3.88	0.99	มาก
4. มีการทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุแล้วเสร็จ	3.50	0.76	มาก
5. เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.32	0.87	ปานกลาง
รวม	3.59	0.87	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับ จากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ มีการพยายามออกแบบยุทธวิธีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.88$) มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ ($\bar{X} = 3.64$) มีการพยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.62$) มีการทบทวนทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแล้วเสร็จ ($\bar{X} = 3.50$) เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.32$)

4.3.2.5 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ได้กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน	3.40	0.80	ปานกลาง
2. นายกเทศมนตรีให้ความสำคัญกับภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.18	0.71	ปานกลาง
3. ผู้บริหารเทศบาลเอาใจใส่กับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	3.21	0.87	ปานกลาง
4. บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	4.12	0.94	มาก
5. จัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง	3.86	0.87	มาก
รวม	3.58	0.71	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้าน ด้านปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ บุคลากรทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 4.12$) จัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง ($\bar{X} = 3.86$) กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ($\bar{X} = 3.40$) ผู้บริหารเทศบาลเอาใจใส่กับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.21$) นายกเทศมนตรีให้ความสำคัญกับภารกิจการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.18$)

4.3.3 ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายด้านและรวมทุกด้าน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ	3.24	0.77	ปานกลาง	5
2. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย	3.44	0.77	มาก	4
3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ	3.69	0.77	มาก	3
4. คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม	3.87	0.84	มาก	1
5. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม	3.83	0.80	มาก	2
รวม	3.56	0.66	มาก	-

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) พิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X} = 3.87$) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.83$) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.69$) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ($\bar{X} = 3.44$) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.24$) ตามลำดับ

4.3.3.1 ด้านคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ทุกวันนี้ท่านยังสามารถประกอบอาชีพหลักอยู่	3.11	1.16	ปานกลาง
2. ทุกวันนี้ท่านประกอบอาชีพเสริมหารายได้เพิ่มเติม	3.13	1.17	ปานกลาง
3. ต้องการเข้ารับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้	3.34	1.04	ปานกลาง
4. มีรายได้ด้วยตนเองเพียงพอต่อการดำรงชีพ	3.18	1.02	ปานกลาง
5. ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยลูกหลานเกี่ยวกับเรื่องเงิน	3.20	1.09	ปานกลาง
6. มีเงินเก็บสะสมเพื่อการดำรงชีพ	3.15	0.99	ปานกลาง
7. รายจ่ายของท่านสมดุลกับรายรับ	3.18	0.97	ปานกลาง
8. หากท่านเจ็บป่วยท่านมีความสามารถในการจ่ายค่ารักษาพยาบาลด้วยเงินของตนเอง	3.23	1.07	ปานกลาง
9. หากประสงค์จะทำการกุศล ท่านไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินจากลูกหลาน	3.50	1.06	มาก
10. ไม่มีภาระหนี้สินจะต้องจ่ายเป็นประจำ	3.34	1.00	ปานกลาง
รวม	3.24	0.77	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.9 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.24$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับแรก ดังนี้ หากท่านประสงค์จะทำการกุศล ท่านไม่จำเป็นต้องพึ่งเงินจากลูกหลาน ($\bar{X} = 3.50$) ยังต้องการเข้ารับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ ($\bar{X} = 3.34$) ไม่มีภาระหนี้สินจะต้องจ่ายเป็นประจำ ($\bar{X} = 3.34$)

4.3.3.2 ด้านคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. มีการเจ็บปวดทางร่างกาย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง ปวดตามตัว	3.36	0.95	ปานกลาง
2. มีกำลังเพียงพอที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ในแต่ละวันทั้งเรื่องงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน	3.35	0.96	ปานกลาง
3. พอใจกับการนอนหลับของท่าน	3.57	0.93	ปานกลาง
4. สามารถทำอะไรต่ออะไรผ่านไปได้ในแต่ละวัน	3.54	0.97	ปานกลาง
5. ไม่จำเป็นต้องมีการรักษาพยาบาลอะไรมากมายเพื่อให้มีชีวิต อยู่ได้ในแต่ละวัน	3.41	0.97	มาก
6. มีความสามารถในการทำงานได้อย่างที่เคยทำได้	3.40	0.99	ปานกลาง
7. สามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเอง	3.45	1.03	มาก
รวม	3.44	0.77	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับแรกดังนี้ พอใจกับการนอนหลับของท่าน ($\bar{X} = 3.57$) สามารถทำอะไรต่ออะไรผ่านไปได้ในแต่ละวัน ($\bar{X} = 3.54$) สามารถไปไหนมาไหนด้วยตัวเอง ($\bar{X} = 3.45$)

4.3.3.3 ด้านคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. รู้สึกพึงพอใจกับชีวิต เช่นมีความสุข ความสงบมีความหวัง	3.70	0.96	มาก
2. มีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ ดี	3.55	1.02	มาก
3. รู้สึกพอใจในตนเอง	3.79	0.94	มาก
4. ยอมรับรูปร่างหน้าตาของตัวเอง	3.82	0.99	มาก
5. เคยมีความรู้สึกไม่ดี เช่น ไม่รู้สึกเหงาหรือเศร้าหรือหดหู่ ไม่เคยสิ้นหวัง ไม่ค่อยวิตกกังวลบ่อยแค่ไหน	3.46	1.14	มาก
6. รู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมายมาก	3.84	0.96	มาก
รวม	3.69	0.77	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับแรกดังนี้ รู้สึกว่าชีวิตท่านมีความหมายมาก ($\bar{X} = 3.84$) ยอมรับรูปร่างหน้าตาของตัวเอง ($\bar{X} = 3.82$) รู้สึกพอใจในตนเอง ($\bar{X} = 3.79$)

4.3.3.3 ด้านคุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. พอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา	3.90	0.94	มาก
2. พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อน ๆ	3.91	0.95	มาก
3. พอใจในชีวิตทางเพศของท่าน	3.73	1.04	มาก
4. พอใจกับการมีเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี	3.93	0.94	มาก
รวม	3.87	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับแรกดังนี้ พอใจกับการมีเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.93$) พอใจกับการช่วยเหลือที่เคยได้รับจากเพื่อน ๆ ($\bar{X} = 3.91$) พอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่นอย่างที่ผ่านมา ($\bar{X} = 3.90$)

4.3.3.4 ด้านคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เป็นรายข้อ

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. รู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยดีในแต่ละวัน	3.90	0.91	มาก
2. พอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ตอนนี้	3.90	0.92	มาก
3. มีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็นของตนเอง	3.73	1.00	มาก
4. พอใจที่จะสามารถไปใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น	3.86	0.95	มาก
5. ได้รับรู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน	3.80	0.98	มาก
6. มีโอกาสที่ได้พักผ่อนคลายเครียด	3.83	0.94	มาก
7. สภาพแวดล้อมที่บ้านท่านดีต่อสุขภาพของท่าน	3.84	0.94	มาก
8. พอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหนของท่าน	3.77	1.02	มาก
รวม	3.83	0.80	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามลำดับแรก ดังนี้ รู้สึกว่าชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยดีในแต่ละวัน ($\bar{X} = 3.90$) พอใจกับสภาพบ้านเรือนที่อยู่ตอนนี้ ($\bar{X} = 3.90$) สภาพแวดล้อมที่บ้านท่านดีต่อสุขภาพของท่าน ($\bar{X} = 3.84$) มีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็นของตนเอง ($\bar{X} = 3.73$)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิซึ่งผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ด้วย Multiple Linear Regression Analysis ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดกระทำตัวแปร ดังนี้

1. กำหนดรหัสตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 การกำหนดรหัสตัวแปรที่จะใช้ในการนำเข้าสู่สมการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ตัวแปร	ประเภทตัวแปร	รหัส
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	Interval	X1
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	Interval	X2
3. เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	Interval	X3
4. การเรียนรู้และพัฒนา	Interval	X4
5. การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	Interval	X5
6. ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	Interval	Y

2. ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การเรียนรู้และพัฒนา การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ระหว่างตัวแปรทั้งหมดเพื่อเป็นการทดสอบว่าตัวแปรใดมีความสัมพันธ์กับก็แปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก็จะนำเฉพาะตัวแปรดังกล่าวเข้าสู่สมการการวิเคราะห์พหุคูณถดถอยเชิงเส้น (Multiple Linear Regression Analysis)

ตารางที่ 4.15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างตัวแปรอิสระ จำนวน 5 ตัวแปร

ตัวแปรอิสระ	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅
X ₁	1	-	-	-	-
X ₂	.196**	1	-	-	-
X ₃	.485**	.461**	1	-	-
X ₄	.616**	.235**	.500**	1	-
X ₅	.392**	.279**	.534**	.440**	1

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .196 - .616 ไม่มีคู่ใดที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน .80 ที่จะก่อให้เกิดปัญหา มีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) เมื่อนำไปวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

3. การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองจนเกิด (Multicollinearity) โดยการวิเคราะห์ Tolerance และ VIF ดังนี้

ตารางที่ 4.16 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง

ลำดับตัวแปรที่ได้รับการคัดเลือก	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	-	-
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	.174	5.756
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	.113	8.883
3. เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	.135	7.407
4. การเรียนรู้และพัฒนา	.128	7.833
5. การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	.163	6.143

จากตารางที่ 4.16 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง ในระดับที่สูงมาก (ไม่เกิด Multicollinearity) ทำการตรวจสอบ Multicollinearity จะใช้ค่า Variance Inflation Factor (VIF) และค่า Tolerance โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบดังนี้ ค่า VIF ที่เหมาะสม

ไม่ควรเกิน 10 หากเกินกว่านี้ แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเองในระดับที่สูงมาก และหากค่า Tolerance < 0.2 แสดงว่าเกิด Multicollinearity จากผลการวิเคราะห์จะพบว่า ค่า VIF สูงสุดที่ได้มีค่า 8.883 ซึ่งไม่เกิน 10 และ ค่า Tolerance ที่มีค่าน้อยที่สุด 0.113 ซึ่งไม่ต่ำกว่า 0.2 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันระดับสูงหรือไม่ (ไม่เกิด Multicollinearity)

4. ทำการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปร โดยใช้ Multiple Linear Regression และเลือกวิธีแบบ Enter ผลการวิเคราะห์ปรากฏ ดังตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ลำดับตัวแปรพยากรณ์ของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวม

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	B	S.E.	Beta	t	P - Value
(Constant)	1.768	.131	-	13.478	.000
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	.056	.072	.090	.770	.442
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน	.169	.028	.320	6.109	.000*
3. เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	.099	.039	.162	2.555	.011*
4. การเรียนรู้และพัฒนา	.078	.064	.146	1.224	.222
5. การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	.088	.038	.132	2.331	.020*

R = 0.625, R² = 0.39

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้การวิเคราะห์แบบกำหนดตัวแปรเข้าไปในสมการทั้งหมด (Enter Method) ดังนี้

1. ปัจจัยที่นำมาศึกษามีความสัมพันธ์พหุคูณกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ (Y) เท่ากับ 0.625 (R = .625) แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร รวมกันมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ (Y) ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ (Y) เท่ากับ $.390$ ($R^2 = .390$) แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวแปร สามารถอธิบายประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ (Y) ได้ร้อยละ 39

3. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $.05$ มีจำนวน 6 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ เรียงลำดับจากตัวแปรที่มีผลต่อการผันแปรในตัวแปรตามในแบบคะแนนมาตรฐานจากมากที่สุดไปหาน้อย ดังนี้

3.1 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน X2 (Beta = $.320$)

3.2 เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง X3 (Beta = $.162$)

3.3 การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น X5 (Beta = $.132$)

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 1.768 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (B) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ $Y = a + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_nx_n$

แทนค่าในสูตร $Y = 1.768 + .169 (X2) + .099 (X3) + .088 (X5)$

สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = B_1Z_1 + B_2Z_2 + \dots + B_nZ_n$

แทนค่าในสูตร $Z = .320 (Z2) + .162 (Z3) + .132 (Z5)$

เมื่อ Y และ Z = ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และตัวแปรผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น X1 (Beta = $.090$) และการเรียนรู้และพัฒนา X4 (Beta = $.146$) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ความถี่
1. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น	
1.1 ผู้นำควรคิดโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม	29
1.2 ผู้บริหารท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นควรรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุในการพัฒนาการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ	14
1.3 ควรรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุในการพัฒนาการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ	11
2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน	
2.1 ควรสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุเพื่ออนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ	24
2.2 ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนตนเอง	13
2.3 มีช่องทางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ	9
3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง	
3.1 เทศบาลควรจัดให้มีการไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ	25
3.2 ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่กันระหว่างกลุ่ม	120
3.3 มีการเชิญวิทยากรจากเครือข่ายที่เข้มแข็งมาให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ	10
4. ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา	
4.1 มีการทบทวนถอดบทเรียนจากการทำงานกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการตามความเหมาะสม	27
4.2 เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่การทำงาน	15

(ต่อ)

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ความถี่
5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	
5.1 ควรจัดพื้นที่นันทนาการให้ผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย พบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ	26
5.2 ควรเพิ่มเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ	19
5.3 มีการสนับสนุนโครงการและงบประมาณให้แก่ผู้สูงอายุในแต่ละปีอย่างเหมาะสม	14

ตารางที่ 4.18 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

1. ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำควรคิดโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม ผู้บริหารท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นควรรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุในการพัฒนาการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ควรสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุเพื่ออนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนตนเอง สร้างช่องทางการรับรู้ข่าวสารให้ชุมชนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ มีช่องทางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ

3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ได้แก่ เทศบาลควรจัดให้มีการไปศึกษาดูงานการบริหารจัดการกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่กันระหว่างกลุ่ม มีการเชิญวิทยากรจากเครือข่ายที่เข้มแข็งมาให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ

4. ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ได้แก่ มีการทบทวนถอดบทเรียนจากการทำงานกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการตามความเหมาะสม เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่การทำงาน

5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดพื้นที่นันทนาการให้ผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย พบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ และควรเพิ่มเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ มีการสนับสนุนโครงการและงบประมาณให้แก่ผู้สูงอายุในแต่ละปีอย่างเหมาะสม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามลำดับต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้ดังนี้

5.1.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ผลวิจัยพบว่า

5.1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 290 คน จำแนกได้ดังนี้

1) จำแนกตามเพศ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 59 รองลงมา เป็นเพศชายจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 41

2) จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 60 - 69 ปี จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 43.1 รองลงมา อายุ 70 - 79 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 และอายุ 80 ปีขึ้นไป จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9

3) จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพหย่า / หม้าย จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 38.6 สถานภาพสมรส 106 คน คิดเป็นร้อยละ 36.6 สถานภาพโสด จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 สถานภาพแยกกันอยู่ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8

4) จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 รองลงมา มัธยมศึกษา จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 36.2 ปริญญาตรี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 7.6 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 4.8

5) จำแนกตามลักษณะของครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 60.3 และครอบครัวเดี่ยว จำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 39.7

6) จำแนกตามการเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 66.6 และไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4

7) จำแนกตามการมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ พบว่า มีผู้ดูแล จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 82.4 และไม่มีผู้ดูแล จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6

5.1.1.2 ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.79) คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.70) คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.79) คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.84) คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ

5.1.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ผลวิจัยพบว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง และปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .625 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรได้ ร้อยละ 39 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สามารถเขียนสมการที่ใช้ในการทำนาย ดังนี้ 1) สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ $Y = 1.768 + 0.169 (X_2) + 0.099 (X_3) + 0.088 (X_5)$ และ 2) สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = 0.320 (Z_2) + 0.162 (Z_3) + 0.132 (Z_5)$

5.1.3 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

5.1.3.1 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำควรคิดโครงการส่งเสริมอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามความเหมาะสม ผู้บริหารท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ เช่น ก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่นควรรับฟังความคิดเห็นของผู้สูงอายุในการพัฒนาการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

5.1.3.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ควรสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนจัดกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุเพื่ออนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือนตนเอง สร้างช่องทางการรับรู้ข่าวสารให้ชุมชนเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ มีช่องทางแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุ

5.1.3.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ได้แก่ เทศบาลควรจัดให้มีการไปศึกษา ดูงานการบริหารจัดการกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ ในชุมชนต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่กันระหว่างกลุ่ม มีการเชิญวิทยากร จากเครือข่ายที่เข้มแข็งมาให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ

5.1.3.4 ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ได้แก่ มีการทบทวนถอดบทเรียนจากการทำงาน กิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุและปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการตามความเหมาะสมเปิดโอกาสให้สมาชิก เสนอความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่การทำงาน

5.1.3.5 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ควรจัดพื้นที่ นันทนาการให้ผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกาย พบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ และ ควรเพิ่มเงินสวัสดิการผู้สูงอายุ มีการสนับสนุนโครงการและงบประมาณให้แก่ผู้สูงอายุในแต่ละปี อย่างเหมาะสม

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 สมมติฐานที่ 1 ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัย พบว่า ระดับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุพื้นที่เทศบาล ตำบลบ้านเป่า ส่วนใหญ่อยู่ในครอบครัวขยาย มีลูกหลานหรือญาติพี่น้องอยู่ใกล้กันคอยดูแล ประกอบ กับเทศบาลตำบลบ้านเป่ามีโครงการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับ ผู้สูงอายุ จึงทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับที่พึงพอใจและทำให้มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมคิด แทวกระโทก และคณะ (2560, น. 158 - 170) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ มั่นไชร์ ดอเลาะ (2559, น. 45 - 46) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา : ตำบลบาละ อำเภอกาบัง จังหวัดยะลา ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับ ภัทรพงษ์ เกตุคล้าย (2555, น. 55 - 63) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ อำเภอพรรณนานิคม จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ อยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

วิไลพร ขำวงษ์ และคณะ (2554, น. 32 - 40) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

5.2.2 สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลวิจัย พบว่า

5.2.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งและปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2.2.2 ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานอาจเป็นเพราะว่า คนในชุมชนที่มีผู้สูงอายุในครอบครัวต่างให้ความสำคัญกับนโยบายด้านผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบ้านเป่า และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น รับฟังข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในครัวเรือน อาสาพาผู้สูงอายุเดินทางไปเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Oakly and Marsden (1984) ที่มองว่า การพัฒนาที่เริ่มด้วยการมีส่วนร่วมของคนในจะประสบผลสำเร็จมากกว่าการที่คนนอกเข้าไป ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นหลายรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมเป็นความร่วมมือ (Participation as Collaboration) ลักษณะเป็นการร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งในซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุและครอบครัว ชุมชน และหน่วยงาน / องค์กรในชุมชน การมีส่วนร่วมโดยร่วมรับผลประโยชน์ในกิจกรรมหรือโครงการ (Participation as Specific Targeting of Project Benefits) ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นการจัดกิจกรรม โดยสะท้อนถึงความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรม และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558, น. 41 - 54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลสะอาด อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากการจัดกิจกรรมสัจจกรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุ มีการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

5.2.2.3 ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานอาจเป็นเพราะว่า การศึกษาไปดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน และมีการติดต่อประสานงานเป็นเครือข่ายทำให้เทศบาล

ตำบลบ้านเป่า สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และสามารถพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เข้มแข็งได้ในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และวรารกร เกียรติไกรศักดิ์ (2560, น. 81 – 92) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนต้องดำเนินการภายใต้การสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย หนุนเสริมการดำเนินการผ่านการจัดการระบบการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีกลไกการดำเนินงาน คือ ระบบบริหารจัดการชมรมผู้สูงอายุ และการดำเนินการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีแกนนำผู้สูงอายุและผู้สูงอายุจิตอาสาในชุมชนเป็นกลไกด้านทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ

5.2.2.4 ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานอาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลบ้านเป่า เป็นหน่วยงานที่ดำเนินงานใกล้ชิดกับประชาชน เจ้าหน้าที่ที่มีความสนิทสนมเป็นกันเองกับประชาชน ประกอบกับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและจัดกิจกรรมส่งเสริมผู้สูงอายุตามนโยบายของรัฐบาล สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานดา เตชะชั้นหมาก และคณะ (2559, น. 187 – 202) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของรูปแบบการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดลพบุรี คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 50 (7) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 66 และ มาตรา 67 (6) ที่กำหนดให้มีหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16(10) ที่ระบุว่าให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย ซึ่งแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ได้ให้ความสำคัญต่อวงจรชีวิตและความสำคัญของทุกคนในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุไม่ทางใดก็ทางหนึ่งและจะต้องเข้าสู่ระยะวัยสูงอายุตามวงจรชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ โดยแผนยุทธศาสตร์ฉบับดังกล่าวได้กำหนดมาตรการในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.1.1 ผู้บริหารท้องถิ่นควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในการเตรียมความพร้อมมาตรการต่าง ๆ ศึกษาความเป็นไปได้จากบริบททางสังคมในพื้นที่ และศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) การจัดการผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต

5.3.1.2 สนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ฝึกฝนอาชีพตามความเหมาะสมกับสมรรถนะทางด้านร่างกายให้ผู้สูงอายุฝึกการใช้สมาธิ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

5.3.1.3 เทศบาลตำบลบ้านเป่าควรนำกลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์จากเครือข่าย เพื่อพัฒนากิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลให้มีความเหมาะสม และเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุในพื้นที่

5.3.1.4 จัดหาวิทยากรที่เป็นมีอาชีพจัดกิจกรรมสันทนาการ สร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และกระตุ้นให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นสร้างแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า

5.3.1.5 ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญในนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุชายขอบที่ขาดคนดูแล เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้สูงอายุในพื้นที่

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษารูปแบบการจัดการเพื่อเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.3.2.2 ควรมีการศึกษาบทบาทการดูแลผู้สูงอายุของสมาชิกในครอบครัว

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กฤตศิลป์ อินทชัย. (2551). *บทบาทผู้สูงอายุตำบลฟ้าฮ่ามต่อการพัฒนาท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กษิตตา พานทอง. (2551). *กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว ชุมชนบ้านเวียงสวรรค์ อำเภอแม่เมาะจังหวัดลาปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กิติพงษ์ เร่งถนอมทรัพย์. (2550). *ประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาล ตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ และวรากร เกரியงไกรศักดิ์. (2560). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานของชุมชน ในการพัฒนาสุขภาพผู้สูงอายุ. *Journal of the Association of Researchers*, 22(1), 87- 89.
- โกศล มีคุณ. (2542). *การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย ด้านอาชีพเศรษฐกิจ และกฎหมาย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จรัญญา วงษ์พรหม และคณะ. (2558). *การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2530). *การบริหารและการประเมินผลการพัฒนาองค์กร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2533). *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เจริญ เจษฎาวัลย์. (2527). *การตรวจสอบภายใน*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- ชาญวิทย์ ยิกุลสังข์. (2545). *สภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชุมพร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ชารวี บุตรบำรุง. (2555). *รายได้ และรูปแบบการออม เพื่อการเตรียมพร้อมผู้สูงอายุของประชาชน อายุระหว่าง 30 - 40 ปี ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา สถาบันวิจัยและพัฒนา.
- ณัฐฐรณ์ ปัญจันต์. (2550). *การปฏิบัติของผู้นำชุมชนด้านการจัดการเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกกำลังกายของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านโทกหัวช้าง อำเภอเมืองลาปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ดวงใจ คำคง. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำลีนธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ทยณัฐ ชวนไชยสิทธิ์. (2552). *รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ : กรณีศึกษาข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทยณัฐ ชวนไชยสิทธิ์. (2552). *รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุราชการ: กรณีศึกษาข้าราชการครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี*. รายงานการวิจัย นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทยา บวรวัฒนา. (2541). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศพล พงษ์ตะนะ, ธีรพงศ์ รักงาม. (2561). *การศึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย*. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(2).
- เทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2536). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างประสิทธิผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2533). *การบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2536). *หลักการบริหาร คิดและทำอย่างผู้จัดการใหญ่*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอเชียเพรส จำกัด.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). *ทฤษฎีองค์การและการออกแบบ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นภาพร แสงหนุ่ม. (2544). *ประสิทธิผลในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิตา ชูโต. (2538). *การประเมินผลโครงการ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: เพมโปรดักชั่นส์.
- บรรลุ ศิริพานิช และคณะ. (2551). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- บุญเทือง โพธิ์เจริญ. (2551). *ความสุขที่คุณสร้างได้*. กรุงเทพฯ: ฐานบุ๊ค.
- บุญรุ่ง จันทร์นาค. (2554). *การเงินส่วนบุคคล*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ.
- ประนอม โอทกานนท์. (2554). *การพัฒนารูปแบบชมรมผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญา ชูเลขา. (2554). *รายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการศึกษาถึงแหล่งที่มาของรายได้ และรายจ่ายผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงมาตรฐานการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ปิ่นนัท ดันบุญเสริม. (2561). *ความสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลางตอนล่างที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2542). *การวิจัยประเมินผล : หลักการและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: ทีพีเอ็นเพรส.
- พรรณอร วันทอง. (2563, มีนาคม - เมษายน). รูปแบบการบริหารจัดการสวัสดิการสังคม ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร*, 8(2), 657 - 669.
- พัชรภา มนูญภัทรราชย์. (2544). *การเตรียมการก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่เขตบางซื่อ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2550). ภาวะผู้นำและแนวทางเชิงปฏิบัติสำหรับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นภายใต้บริบทแห่งการเปลี่ยนแปลง. *วารสารการพัฒนาท้องถิ่น*, 2(1), 121 - 148.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2531). *ทฤษฎีองค์การสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2546). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง. (2559). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(2), 94 - 109.
- ภรณ์ มหามนต์. (2529). *การประเมินประสิทธิภาพขององค์กร*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มัชวาท สุวรรณเรือง. (2536). *ประสิทธิผลของการนำนโยบายป้องกันปราชัยคัดเลือกตั้งของโครงการท.ม.ก. ไปปฏิบัติ กรณีวิจัยปฏิบัติการในเขตเลือกตั้งจังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2551). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: ทีคิวพี จำกัด.
- ยงยุทธ เกษสาคร. (2545). *ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ดี กราฟฟิค.
- รัฐพล ศรีกัตถัญญ. (2551). ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน บรรยากาศในการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2540). *การประเมินโครงการ / การวิจัยเชิงปริมาณ*. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: มีบุ๊คส์.

- รุ่ง แก้วแดง และชัยณรงค์ สุวรรณสาร. (2536). แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลและประสิทธิภาพองค์การ. ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 9 - 12. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรรณาด พรหมศวร และศุภรนิช วสุกาญจนเวช. (2559). โรงเรียนผู้สูงอายุตามบริบทชุมชนท้องถิ่น สุรินทร์. สุรินทร์: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุรินทร์.
- วริยา จันทร์ขำ. (2558). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และสุริยา วีรวงศ์. (2545). การประเมินผลโครงการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัตรภู อาจหาญ. (2542). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของกองวิชาการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขารัฐศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันชัย ชูประดิษฐ์. (2555). ความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วิไลวรรณ ทองเจริญ. (2555). ศาสตร์และศิลป์การพยาบาลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2547). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเอง ครอบครัว และชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาแพทยศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). สวัสดิการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2556). คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมนึก ภัททิยธานี. (2544). การวัดผลการศึกษา. กาลสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2549). การบริหาร (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมพร โปธินาม. (2552). ผู้สูงอายุไทย : บริบทของจังหวัดมหาสารคาม ผู้สูงอายุไทย บริบทของจังหวัดมหาสารคาม. ศรีนครินทร์ เวชสาร, 24(3), 197 - 205.
- สรวิชัย ภูมิศรี. (2550). การพัฒนาเสริมสร้างบทบาทภารกิจในการดำเนินงาน การดูแลผู้สูงอายุ ในองค์การบริหารส่วนตำบลนาดินดำ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุพจน์ ทรายแก้ว. (2545). การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรกุล เจนอบรม. (2541). *วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย*. กรุงเทพฯ: นิชินแอตเวอร์ไทซิงกรุ๊ป.
- สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล. (2541). *คุณภาพชีวิตของคนไทยในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ*. เชียงใหม่: โรงพยาบาลสวนปรุง.
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2534). *หน่วยที่ 7 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการวางแผน เอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะและการวางแผน*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อรุณ รักธรรม. (2532). *หลักมนุษยสัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์.
- อัมราภรณ์ ภูระยา และชนิษฐา นันทบุตร. (2560). *ศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุบลรัตน์ เฟ็งสถิตย์. (2546). *การอบรมเลี้ยงดู การบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการ และพฤติกรรม การพึ่งตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เอนก ณ นคร. (2538). *ประสิทธิผลการปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจนครบาลในกรุงเทพ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาสังคมมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Atchley, R.C. (1994). *Social Forces and Aging : An Introduction to Social Gerontology*. (7th ed.). California: Wadsworth Publishing Co.
- Bass, B.M. (1985). *Leadership and performance beyond expectations*. New York: The Free Press.
- Beadle - Brown, J. (2008). Quality of Life for the Camber well Cohort. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 24, 380 - 390.
- Campbell, R.F. and Other. (1977). "On the Nature of Organizational Effectiveness" in *New prepositives on Organizational Effectiveness*. Edited by Paul S. Goodman and Johannes M. Pennings and Associates. San Francisco : Jassay Bass.
- Etzioni, A. (1964). *Modern Organization*. Englewood Cliffs. New York : Prentice - Hall, Inc.
- Friedlander, L.F. and Pickle, H. (1984). Components of Effectiveness in Small Organizations. *Administrative Science Quarterly*, 13(55), 280 - 304.
- Georgopoulos, B.S. and Tannenbaum, A.S. (1957). The study of organizational effectiveness. *American Sociological Review*, 22(8), 534 - 540.
- Gibson, J.L. and Others. (1988). *Organization*. (6th ed.). Texas: Business.
- Katz, D. and Kahn, R.L. (1978). *The Social Psychology of Organization* (2nd ed.). New York: John Wiley and Sons.

- Keynes, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*,
London : Macmillan. *The Collected Writings of John Maynard Keynes*, 6, 97 - 99.
- Lawrence, P.R. and Lorsch, J.W. (1967). *Organization and environment*. Boston, MA:
Cambridge.
- Oakley, P. and Marsden, D. (1984). *Approaches to participation in rural envelopment*.
Geneva: International Labour Organization.
- Padilla, G.V. and Grant, M.M. (1985). Quality of life as a cancer nursing outcomes variable.
Advance in Nursing Science, 8, 45 – 60.
- Price, J.L. (1968). *Organizational Effectiveness: An Inventory of Propositions*. Illinois:
Homewood Ill. Richard D. Irvin, Inc.
- Ragsdale, D. and Morrow, D.R. (1990). Quality of life as a function of HIV classification.
Nursing Research, 39, 355 – 359.
- Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K. (1977). On the use of content specialists in the
assessment of criterion - referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational
Research*, 2, 49 - 60.
- Schein, E.H. (1970). *Organizational Psychology* (2nd ed.). NJ: Prentice - Hall Inc.
- Taro, Y. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row
Publications.
- The WHOQOL Group. (1994). *The development of the World Health Organization Quality
of Life Assessment Instrument*. New York: Springer - verlag.
- Warneryd, K.E. and Nowak, K. (1968). *Mass communication and advertising* (2nd ed.).
Stockholm: The economic research institute.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยจัดทำขึ้นเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลที่ได้รับไปพัฒนา / ปรับปรุงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ต่อไป

2. แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายปิดเป็นประเภทสอบถามรายการ (Check List) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอกะษัตราสมบูรณ จังหวัดชัยภูมิ

3. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

นางแพรทอง มูลเมืองแสน

นักศึกษาระดับปริญญาตรีรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย / ลงใน หน้าข้อความ หรือเติมคำตอบลงในช่องว่าง

1. เพศ

1.1 ชาย

1.2 หญิง

2. อายุ

2.1 อายุ 60 – 69 ปี

2.2 อายุ 70 – 79 ปี

2.3 อายุ 80 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

3.1 โสด

3.2 สมรส

3.3 หย่า / หม้าย

3.4 แยกกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

4.1 ประถมศึกษา

4.2 มัธยมศึกษา

4.3 ปริญญาตรี

4.4 สูงกว่าปริญญาตรี

5. รายได้

5.1 พอใช้ง่าย

5.2 ไม่พอใช้ง่ายแต่ไม่มีหนี้สิน

5.3 ไม่พอใช้ง่ายและมีหนี้สิน

5.4 เหลือใช้มีไว้เก็บ

6. ลักษณะของครอบครัวในปัจจุบันที่ท่านอาศัยอยู่

6.1 ครอบครัวเดี่ยว

6.2 ครอบครัวขยาย

7. การเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

7.1 เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

7.2 ไม่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

8. การมีผู้ดูแลผู้สูงอายุ

8.1 มีผู้ดูแล8.2 ไม่มีผู้ดูแล

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง : ข้อความต่อไปนี้ใช้ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ในคำตอบที่เหมาะสมและเป็นจริงกับตัวท่านมากที่สุด โดยคำตอบมี 5 ตัวเลือก คือ

มากที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น					
1.1 ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์					
1.2 ผู้บริหารท้องถิ่นเชื่อว่าโรงเรียนมีไว้เพื่อเพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้					
1.3 ผู้บริหารท้องถิ่นให้คุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์					

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบล บ้านเป้า อำเภอกะชังบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1.4 ผู้บริหารท้องถิ่นมีทักษะที่ดี ของการเป็น นักสื่อสารและนักฟัง ที่มีประสิทธิผล					
1.5 ผู้บริหารท้องถิ่นกล้าที่จะเสี่ยง เพื่อประโยชน์ส่วนรวม					
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน					
2.1 ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพ ปัญหาการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
2.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทาง ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
2.3 ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านงานฝีมือ ฝึกอาชีพผู้สูงอายุ					
2.4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลและ ประเมินผลการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ					
2.5 ชุมชนได้ประโยชน์จากการส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
3. เครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง					
3.1 มีเครือข่ายจากหลายหมู่บ้านมาช่วย ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
3.2 มีการจัดกิจกรรมเยี่ยมเยือนเครือข่าย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
3.3 มีการแสวงหาเครือข่ายการส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มากขึ้น ตามลำดับ					

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบล บ้านเป้า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
3.4 มีการจัดให้มีการศึกษาดูงาน จากเครือข่ายการส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
3.5 มีการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยน องค์ความรู้กับเครือข่าย อย่างต่อเนื่อง					
4. การเรียนรู้และพัฒนา					
4.1 มีการเก็บข้อมูลการดำเนินกิจกรรม เพื่อค้นหาข้อดีข้อเสียเสมอ					
4.2 พยายามปรับปรุงกิจกรรมการส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ทันสมัยอยู่เสมอ					
4.3 พยายามออกแบบยุทธวิธีการจัด กิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง					
4.4 มีการทบทวนทุกครั้งที่มีการจัด กิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุแล้วเสร็จ					
4.5 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
5. การหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
5.1 ได้กำหนดภารกิจการส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ ของหน่วยงาน					

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบล บ้านเป้า อำเภอกะซันบุรีรัมย์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
5.2 นายกเทศมนตรีให้ความสำคัญกับภารกิจ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
5.3 ผู้บริหารเทศบาลเอาใจใส่กับการจัด กิจกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ					
5.4 บุคลากรทุกภาคส่วนเข้าร่วม ด้วยช่วยกันในการจัดกิจกรรม การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ					
5.5 จัดสรรงบประมาณในการส่งเสริม คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างพอเพียง					

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอ
เกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

คำชี้แจง : ข้อความต่อไปนี้จะใช้วัดคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จะถามถึงประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
ของผู้สูงอายุ และประเมินเหตุการณ์หรือความรู้สึกของท่าน แล้วทำเครื่องหมาย / ในคำตอบที่เหมาะสม
และเป็นจริงกับตัวท่านมากที่สุด โดยคำตอบมี 5 ตัวเลือก คือ

มากที่สุด หมายถึง มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง มีประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับประสิทธิผล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ					
1.1 ได้รับเงินสนับสนุนหรือเบี่ยงชีพ จากหน่วยงานภาครัฐ					
1.2 ได้รับการอบรมอาชีพเสริมเพื่อสร้าง รายได้					
1.3 ปัจจุบันท่านมีรายได้ด้วยตนเองเพียงพอ ต่อการดำรงชีพ					
1.4 ได้รับการสนับสนุนการบริจาค เพื่อการกุศลทำบุญแก่ผู้ด้อยโอกาส					
1.5 ได้รับการส่งเสริมในการใช้ชีวิต อย่างพอเพียง ไม่มีภาวะหนี้สิน					
2. คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย					
2.1 มีระบบบริการสาธารณสุขที่เพียงพอ ในการคัดกรองโรคเบื้องต้น					
2.2 มีการส่งเสริมการออกกำลังกาย ดูแลสุขภาพตนเอง					

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับประสิทธิผล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.3 มีการส่งเสริมการบริโภคอาหาร ที่เหมาะสมกับช่วงอายุ					
2.4 มีโครงการออกเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุและ ผู้ด้อยโอกาสจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
2.5 มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ					
3. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ					
3.1 มีส่วนราชการออกเยี่ยมบ้านทำให้รู้สึก พึงพอใจกับชีวิต					
3.2 มีสมรรถนะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือตนเองได้					
3.3 รู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง					
3.4 มีความสุขในการใช้ชีวิต สร้างกิจกรรม เพื่อผ่อนคลายความเครียด					
3.5 รู้สึกว่าชีวิตท่านมีความสำคัญกับสมาชิก ในครอบครัวหรือบุคคลอื่น ๆ					
4. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคม					
4.1 มีความพอใจกับการผูกมิตรหรือเข้ากับ คนอื่นอย่างที่ผ่านมา					
4.2 มีความพอใจกับการช่วยเหลือที่เคย ได้รับจากเพื่อนบ้าน					
4.3 ได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ					
4.4 ได้รับการช่วยเหลือของภาคเอกชน					
4.5 ได้รับการดูแลจากสมาชิกในครอบครัว เป็นอย่างดี					

ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ	ระดับประสิทธิผล				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม					
5.1 มีความพอใจกับสถานที่อยู่อาศัย ในปัจจุบัน					
5.2 ได้รับการบริการสาธารณสุขในชุมชน อย่างทั่วถึง					
5.3 ได้รู้เรื่องราวข่าวสารในช่องทางต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน					
5.4 มีโอกาสที่ได้ทำกิจกรรม เพื่อพักผ่อน คลายเครียด					
5.5 มีระบบคมนาคมขนส่งที่สะดวก					

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
เทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

1. ปัจจัยผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารท้องถิ่น

.....

.....

.....

2. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

.....

.....

.....

3. ปัจจัยเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง

.....

.....

.....

4. ปัจจัยการเรียนรู้และพัฒนา

.....

.....

.....

5. ปัจจัยการหนุนเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

.....

.....

.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
X1	+1	+1	+1	3	1
X2	+1	+1	+1	3	1
X3	+1	+1	+1	3	1
X4	+1	+1	+1	3	1
X5	+1	+1	+1	3	1
X6	+1	+1	+1	3	1
X7	+1	+1	+1	3	1
X8	+1	+1	+1	3	1
X9	+1	+1	+1	3	1
X10	+1	+1	+1	3	1
X11	+1	+1	+1	3	1
X12	+1	+1	+1	3	1
X13	+1	+1	+1	3	1
X14	+1	+1	+1	3	1
X15	+1	+1	+1	3	1
X16	+1	+1	+1	3	1
X17	+1	+1	+1	3	1
X18	+1	+1	+1	3	1
X19	+1	+1	+1	3	1
X20	+1	+1	+1	3	1
X21	+1	+1	+1	3	1
X22	+1	+1	+1	3	1
X23	+1	+1	+1	3	1
X24	+1	+1	+1	3	1
X25	+1	+1	+1	3	1
Y1	+1	+1	+1	3	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ			รวมค่า IOC	ค่า IOC เฉลี่ย
	คนที่1	คนที่2	คนที่3		
Y2	+1	+1	+1	3	1
Y3	+1	+1	+1	3	1
Y4	+1	+1	+1	3	1
Y5	+1	+1	+1	3	1
Y6	+1	+1	+1	3	1
Y7	+1	+1	+1	3	1
Y8	+1	+1	+1	3	1
Y9	+1	+1	+1	3	1
Y10	+1	+1	+1	3	1
Y11	+1	+1	+1	3	1
Y12	+1	+1	+1	3	1
Y13	+1	+1	+1	3	1
Y14	+1	+1	+1	3	1
Y15	+1	+1	+1	3	1
Y16	+1	+1	+1	3	1
Y17	+1	+1	+1	3	1
Y18	+1	+1	+1	3	1
Y19	+1	+1	+1	3	1
Y20	+1	+1	+1	3	1
Y21	+1	+1	+1	3	1
Y22	+1	+1	+1	3	1
Y23	+1	+1	+1	3	1
Y24	+1	+1	+1	3	1
Y25	+1	+1	+1	3	1

ภาคผนวก ค

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ค.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X1	92.48	240.974	0.583	0.889
X2	92.30	252.062	0.325	0.978
X3	92.30	249.703	0.378	0.886
X4	92.30	254.933	0.259	0.892
X5	92.43	235.276	0.746	0.875
X6	92.15	249.772	0.355	0.893
X7	92.58	242.251	0.459	0.921
X8	92.65	241.669	0.535	0.839
X9	92.63	239.574	0.568	0.879
X10	92.55	241.126	0.493	0.925
X11	92.20	248.779	0.372	0.945
X12	92.05	246.254	0.438	0.832
X13	92.93	239.917	0.592	0.878
X14	92.18	248.199	0.431	0.854
X15	92.48	240.974	0.583	0.878
X16	92.20	246.985	0.467	0.887
X17	92.20	244.626	0.514	0.898
X18	91.95	245.177	0.534	0.887
X19	92.43	235.276	0.746	0.884
X20	92.48	240.974	0.583	0.878
X21	92.30	252.062	0.325	0.933
X22	92.30	249.703	0.378	0.912
X23	92.30	254.933	0.259	0.897

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
X23	92.30	249.703	0.378	0.886
X24	92.30	254.933	0.259	0.892
X25	92.43	235.276	0.746	0.875
Y1	92.58	242.251	0.459	0.921
Y2	92.65	241.669	0.535	0.839
Y3	92.63	239.574	0.568	0.879
Y4	92.55	241.126	0.493	0.925
Y5	92.20	248.779	0.372	0.945
Y6	92.05	246.254	0.438	0.832
Y7	92.93	239.917	0.592	0.878
Y8	92.18	248.199	0.431	0.854
Y9	92.65	241.669	0.535	0.953
Y10	92.63	239.574	0.568	0.849
Y12	92.65	241.669	0.535	0.953
Y13	92.63	239.574	0.568	0.849
Y14	92.55	241.126	0.493	0.987
Y15	92.63	239.574	0.568	0.879
Y16	92.20	248.779	0.372	0.945
Y17	92.05	246.254	0.438	0.832
Y18	92.93	239.917	0.592	0.878
Y19	92.18	248.199	0.431	0.854
Y20	92.48	240.974	0.583	0.878
Y21	92.20	246.985	0.467	0.887
Y22	92.20	244.626	0.514	0.898

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

Items	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item - Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Y23	91.95	245.177	0.534	0.887
Y24	92.43	235.276	0.746	0.884
Y25	92.48	240.974	0.583	0.878

Reliability Coefficients, N of Cases = 42, N of Items = 50, Alpha = .891

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รปรบ. ๖ ๐๒๐๗/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน นายสมชาย ธารประโยชน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นางพรทอง มุตเมืองแสน รหัสประจำตัว ๒๐๘๒๒๒๐๕๐๗๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกระบบราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ ภัททกิตติฉิมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๑๕๖๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๓๓๘ ต่อ ๓๒๓

ที่ รศรป. ๖ ๐๒๐๗/๒๕๖๒

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๘๐๐๐

๓๘ ตุลาคม ๒๕๖๒

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน นายสังเฏกร บุญกอบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางแพรทอง มูลเมืองแสน รหัสประจำตัว ๒๐๘๒๒๒๐๕๐๗๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านภาษา
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ ภัคคณิกิตติฉิมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร ๐-๔๓๗๒-๓๕๕๕
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ตัน ๓๓๓

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ๗๓๑
ที่ รศรป.ว ๐๐๒๘/๒๕๖๒ วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๖๒
เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังสรรค์ สิงห์เลิศ

ด้วย นางแพรทอง มูลเมืองแสน รหัสประจำตัว ๖๐๘๒๖๒๐๙๐๗๐๘ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ
- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
 - ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 - ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 - อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

แพรทอง มูลเมืองแสน, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, และสัญญา เคนาภูมิ. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบ้านเป่า อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. ใน*การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง คุณภาพของการบริหารจัดการและนวัตกรรม ครั้งที่ 5*. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางแพรทอง มูลเมืองแสน
วันเกิด 27 มกราคม 2521
สถานที่เกิด เลขที่ 87 หมู่ที่ 7 ตำบลกุดเลาะ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ 36120
ที่อยู่ปัจจุบัน เลขที่ 87 หมู่ที่ 7 ตำบลกุดเลาะ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ 36120
สถานที่ทำงาน องค์การบริหารส่วนตำบลกุดเลาะ
ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชน

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2542 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
สาขาวิชาการบัญชี
ขอนแก่นบริหารธุรกิจ
- พ.ศ. 2558 ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูงรัฐศาสตร์ (ปบร.)
สาขาวิชาการเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
- พ.ศ. 2563 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม